

Ordspråksboken

Inledning

Introduktion: Ordspråksboken är en praktisk bok. Den innehåller samlingar av ordspråk för att leva vist. Ordspråken lyfter ofta fram positiva och negativa konsekvenser av livsval. Den spänner över praktiskt taget livets alla områden som äktenskap, barnuppfostran, affärsrelationer, arbetsmoral, tal, inre attityder, gudstjänstliv, planering av framtiden, hur de fattiga ska hjälpas, hur fiender ska behandlas och mycket mer.

Ordspråksboken följer en pedagogisk modell där den som undervisar är en "far" och den tänkte läsaren/lyssnaren är dennes son. På sin väg genom livet ställs sonen inför en mängd olika val. Ordspråksboken driver tesen att det avgörande valet står mellan visheten och dårskapen. Dessa båda personifieras som kvinnor som lockar sonen att välja väg. Visheten börjar med att frukta och vörda Gud, medan dårskapen på ett eller annat sätt alltid är förknippad med avgudadyrkan eller trolöshet mot Gud. Hebreiskan har flera ord för dåre. Följande fem ord används i Ordspråksboken, i ökande grad av dårskap:

1. **Den enkle/öppne dåren** (hebr. peti) – saknar kunskap, är okunnig, öppen och lättledd, men kan förändra sig (Ords 1:4, 22).

2. **Den babblande dåren** (hebr. evil) – pratar strunt (Ords 10:8, 10, 14, 21), kan tas för vis om han är tyst (Ords 17:28), tror hans egen väg är rätt (Ords 12:15).

3. **Den oresonlige dåren** (hebr. kesil) – vägrar ta till sig Guds vishet (Ords 1:22, 32; 3:35; 8:5; 10:1, 18, 23; 12:23; 13:16, 19, 20; 14:7, 8, 16, 24, 33; 15:2, 7, 14, 20; 17:10, 12, 16, 21, 24, 25; 18:2, 6, 7; 19:1, 10, 13, 29; 21:20; 23:9; 26:1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12; 28:26; 29:11, 20).

4. **Den hånfulle dåren** (hebr. lets) – föraktar Gud och lär ut dårskap (Ps 1:1), vägrar ta till sig tillrättavisning (Ords 1:22; 13:1).

5. **Den ondskefulle dåren** (hebr. naval) – lever helt utan Gud (Ps 14:1), är en sorg för sina föräldrar (Ords 17:7, 21). Ordet härstammar från navel som beskriver något som tynar bort, faller ner och vissnar. Detta ord för dåre beskriver inte någon som är dum eller ointelligent. Istället handlar det om moralisk dårskap. Den som gång på gång går emot sitt samvete dör till sist inombords och kväver sitt andliga liv. Bilden som målas upp är en moral som skrupnar och förtvinar. I Första Samuelsboken berättas om en man som just hette Naval (Nabal på svenska). Under en period när David var på flykt från Saul ville Naval inte kännas vid David trots att David varit god mot honom, se 1 Sam 25:25. Denne man, med samma namn, personifierar dårskap.

Genre: Vidslitteratur.

Skrivet: Sammanställd på **900-talet f.Kr.**. Vissa ordspråk kan vara äldre. Vissa delar kan ha sammanställts i slutet på 700-talet på uppdrag

av kung Hiskia (som regerade 726-698 f.Kr.), se Ords 25:1.

Författare: Salomo är den som samlade och använde ordspråken, se Ords 1:1. Han behöver inte vara originalförfattaren till alla som tillskrivs honom, en del kan vara äldre.

Kap 25-29 är troligtvis bearbetade av **Hiskias män**, se Ords 25:1. Kap 30-31 har ordspråk från **Agur**, se Ords 30:1, och **Lemuel**, se Ords 31:1, som kan ha varit pseudonymer för Salomo.

FÖRSTA SAMLINGEN: En manual för livet (kap 1-9)

¹ Detta är ordspråk (*liknelser, bilder, talesätt, sanningar* – hebr. *mashal*)

av Israels kung Salomo, Davids son.

[Nu följer fem orsaker till boken som översätts "För att ge". I hebreiskan definieras det tydligt med prepositionen lamed på fem verb i vers 1, 2a, 2b, 3a, 4a, 6a. Centralt finns resultatet och huvudpunkten i vers 3 som är rättfärdighet, rättvisa och integritet.]

² För att ge (*lära känna*) vishet och undervisning (*fostran*).

För att förstå (*begripa*) visa (*insiktsfulla*) ord.

³ För att ge undervisning om hur man agerar med vishet (*hur man får självdisciplin, och hur man handlar rätt i moraliska frågor*), resultatet blir:

rättfärdighet (*att man följer Guds standard*)
och
rättvisa (*att man tar rättvisa beslut*) och
integritet (*vad man säger och vad man gör*
överensstämmer, att man lever moraliskt rätt,
vandrar rakt fram).

⁴ För att ge den oerfarne (*naive*) förstånd (*vak-samhet, gott omdöme*),

den unge (*unglingen, tonåringen* – *hebr. naar*)
kunskap för att planera sitt liv (*kunskap om*
bästa sättet för att kunna leva ett vist liv).

⁵ Men även den som redan är vis kan lyssna och
ta till sig mer kunskap.

En förständig människa tar till sig goda
(*moraliska*) råd (*så han kan styra sitt liv rätt*).

⁶ För att ge förståelse (*insikt att tolka den djupare*
meningen) av ordspråk (*hebr. mashal*),

de visas ord och mysterier (*frågeställningar;*
mörka och förbryllande ord – *hebr. chida*).

⁷ Frukten (*bävan, vördnad, respekt*) för Herren
(*Jahveh*) är början (*begynnelsen; det allra första*
steget) till kunskap – [*bara*] dårar föraktar vishet
och tillrättavisning (*fostran, undervisning*).

[*Detta är första gången av totalt 14 som ordet*
frukten (hebr. jirah) används i Ordspråksboken.
Talet 14 (2 x 7) står för dubbel perfektion
(påskalammet slaktas den 14:e nisan, se 2 Mos
12:5-6; släktleden har 14 led, se Matt 1:17). Här
används samma ord för "början/begynnelsen"
(hebr. reshit) som i 1 Mos 1:1. Hur en sund

och rätt gudsfuktan utgör första steget till vishet utvidgas i kapitel 8-9, se särskilt Ords 9:10.]

Lyssna på undervisning

⁸ Min son (*mitt barn, min vän*), lyssna på tillrättavisning från din far,

förkasta (*överge*) inte din mors undervisning (*instruktioner – hebr. Torah*).

⁹ För de är som en skön krans (*ordagrant: "krans nåd/favör" – hebr. livja chen*) på ditt huvud [*Ords 4:9*],

och som en kedja runt din hals [*symbol på ära och framgång*].

Säg nej till dåligt sällskap

¹⁰ Min son (*mitt barn, min vän*), om syndare frestar (*lockar, förleder*) dig,

följ inte med dem (*håll inte med om vad de säger, och längta inte att vara med dem*).

¹¹ Om de säger:

"Kom med oss,

vi ska ligga på lur efter blod [*överfalla, råna, döda*] oskyldiga utan orsak.

¹² Låt oss sluka dem levande, som Sheol (*under-jorden – de dödas plats*),

fast de är mitt i livet får de sänkas ner i graven.

¹³ Vi letar upp allt av värde

och vi fyller våra hus med stöldgods.

¹⁴ Bli en av oss,

vi delar allt (*av gemensamma tillgångar, stöldgods*)".

15 Min son (*mitt barn, min vän*), följ inte med dem,

avhåll din fot ifrån deras stig.

16 För deras fötter skyndar (*rusar*) till allt vad ont är,

de är kvicka att utgjuta blod.

17 För visst är det lönlöst att breda ut nätet [*för att fånga*]

inför ögonen på en fågel.

18 Det är precis vad de gör, de sätter upp en fälla för andra,

men det är sin egen undergång de förbereder.

19 Så går det (*så är de välkända stigarna*) för varje människa som är girig för orätt vinning,

livet kommer att tas ifrån honom.

Visheten talar

[Att tillskriva mänskliga egenskaper åt ett abstrakt begrepp är en vanlig poetisk stil i Ordspråksboken. I stället för att bara faktamässigt beskriva visheten personifieras den här som en kvinna och en mer levande grafisk bild målas upp för läsaren.]

20 Visheten går ut på gatan och ropar,
på torgen (*öppna platser*) höjer hon sin röst.

21 I stökiga korsningar ropar hon ut,
i stadsportarna talar hon:

22 "Ni oförståndiga, hur länge ska ni älska ert meningslösa liv,

och ni cyniker er negativism,

och ni [*högfärdiga*] dårar hur länge ska ni hata kunskap?

²³ Om ni vänder om [*ångrar er*] och lyssnar till min tillrättavisning,

då ska jag [*visheten personifierad*] låta min ande komma över er;

jag ska låta mina ord bli kända för er.

²⁴ Ni vägrade att svara när jag [*visheten personifierad*] ropade,

och brydde er inte om när jag räckte ut min hand.

²⁵ Ni ignorerade mina råd

och ville inte ta emot min tillrättavisning.

²⁶ Därför ska jag [*visheten personifierad*] skratta åt er olycka,

och håna er när förskräckelse (*fruktan*) kommer över er,

²⁷ när den kommer över er likt en storm,

när er undergång kommer som en virvelvind,

när svårigheter (*själslig vånda*) drabbar er.

[Bilderna som målas upp här är dårarna som hatar och förlöjligar visheten. Till sist leder deras väg till fördärvet, och då är det i stället visheten som skrattar åt dem. Detta förstärker absurditeten i att trots upprepade varningar välja en dåraktig väg. Jag i den här versen syftar på den personifierade visheten, inte Gud. Han skrattar inte över olycka, han om någon kan sympatisera med mänskligt lidande. Han släcker inte ut en tynande låga, Jes 42:3, Jesus gråter över Jerusalem, se Luk 19:41, osv.]

28 Då kommer de att ropa på mig [*visheten personifierad*],

men jag ska inte svara.

Då kommer de att söka mig ihärdigt,

men utan att hitta mig.

29 Därför att de hatade kunskap

och valde att inte frukta (*att inte i vördnad tillbe*) Herren (*Jahveh*),

30 eftersom de vägrade att följa mina råd,

och avslog alla tillfällen då jag ville tillrättavisa (*lära*) dem,

31 därför ska de äta [*den bittra*] frukten av sin egen väg (*beslut, handlingar*)

och mättas av sina onda planer.

32 För de oförståndigas avfällighet blir deras död,

och framgången (*välgången*) hos de [*självssäkra*] dårarna blir deras undergång (*död*).

33 Men den som hör (*lyssnar, lyder, håller med, uttalar och säger samma sak som*) mig [*visheten*]

kan vara lugn och trygg utan rädsla för olycka (*fara*)."

2

Prioritera Guds vishet

1 Min son (*barn, vän*):

om du tar emot mina ord

och bevarar mina budord (*tydliga befallningar*) inom dig,

² genom att aktivt (*uppmärksamt*) lyssna till visheten

och böja ditt hjärta till klokheden (*insikten, förståndet*) [*ödmjukar dig inför Guds kunskap, och sträcker dig emot den med all din kraft*],

³ om du ropar efter förståelse (*urskillningsförmåga*)

och höjer din röst för att kalla på klokhed (*insikt, förståelse*),

⁴ om du söker efter den som efter silver
och letar efter den som efter en gömd skatt,

⁵ då kommer du att förstå vad det är att frukta (*vörda, respektera*) Herren (*Jahveh*),

och finna (*nå fram till*) kunskapen om Gud (*Elohim*).

⁶ För Herren (*Jahveh*) ger vishet,
från hans mun kommer kunskap och förstånd (*insikt*).

⁷ Han bygger upp ett förråd av sund visdom (*till framgång*) för de rättfärdiga,

och är som en sköld [*beskyddare*] för dem som vandrar med integritet (*oskyldigt, ostraffligt*),

⁸ för han beskyddar de rättfärdigas stigar,
och bevarar vägen för dem som är trogna (*lojala, älskar*) honom.

⁹ Då ska du förstå rättfärdighet (*hur man kan följa Guds standard*),

rättvisa (*hur man tar rättvisa beslut*)

- och integritet (*hur man kan leva moraliskt rätt, stå upprätt, vandra rakt fram utan att svänga av åt höger eller vänster*),
ja, alla goda (*moraliskt rätta*) vägar.
- ¹⁰ För visheten ska komma in i (*fylla*) ditt hjärta, och [*moralisk*] kunskap ska bli attraktiv (*ljuvlig*) för dig.
- ¹¹ Omdöme (*eftertänksamhet*) ska vaka över dig, och klokhet ska beskydda dig.

Vishet räddar dig från frestelser

[Visheten räddar från två stora frestelser för en ung man, lättförtjänta oärliga pengar och lösaktiga förhållanden med kvinnor.]

- ¹² De [*vishet, kunskap och omdöme*] ska rädda (*rycka bort*) dig från onda män, från dem som talar perversiteter (*osanning, omoral*),
- ¹³ som överger de rätta stigarna (*välkända, upptrampade gångvägarna*) för att vandra på mörkets vägar,
- ¹⁴ som finner nöje i att vara onda, och jublar över (*firar*) ondskans perversiteter (*förvrängningar*),
- ¹⁵ vars stigar (*välkända upptrampade gångvägar*) är krokiga och vägar är bedrägliga (*moraliskt förvrängda*).

- ¹⁶ De [*vishet, kunskap och omdöme*] ska rädda (*rycka bort*) dig [*från onda kvinnor*] från den främmande (*prostituerade*) kvinnan,

från den sexuellt frigjorda kvinnan
(*äktenskapsbrytaren, din nästas hustru*) som
frestar med förföriskt tal,

¹⁷ hon har lämnat sin man som varit med henne
sedan ungdomen,

och glömt (*övergett*) det äktenskapsförbund
hon ingick inför Gud (*Elohim*).

¹⁸ Hennes hus (*familj*) sjunker ner till döden,

hennes vägar (*spår*) leder till skuggorna (*de
avlidna – hebr. rafaim*).

¹⁹ Ingen som går in till henne kommer tillbaka
(*hittar tillbaka*),

eller hittar livets stigar (*välkända upptram-
pade gångvägar*). [*De hittar inte glädje och
välsignelse.*]

Slutord

²⁰ Därför ska du vandra på de moraliskt goda
människornas väg,

och hålla dig på de rättfärdigas stigar
(*välkända upptrampade gångvägar*).

²¹ För de rättfärdiga ska bo i landet

och de med integritet (*utan skuld, renhjärtade*)
får stanna där.

²² Däremot ska de ogudaktiga (*moraliskt
fördärvade*) tas bort ifrån landet,

de som ständigt agerar otroget (*har som livsstil
att förråda, vara otrogna i äktenskap, relationer,
saknar integritet*)

ska bli uppräckta [*som ogräs*].

3

Bevara visheten i ditt hjärta

- ¹ Min son (*mitt barn, min vän*),
glöm inte min undervisning (*mina instruktioner – hebr. Torah*),
och bevara (*beskydda, vakta*) mina budord
(*bud – hebr. mitzvot*) i ditt hjärta,
² för hög ålder (*dagars längd*)
och ett långt liv [*många levnadsår*]
och frid (*fred; fullständig harmoni*)
ger de (*ska de tillägga/addera till*) dig.
³ Låt aldrig nåd (*kärleksfull omsorg*) och sanning
(*stabilitet, fasthet, trofasthet*) lämna dig –
bind dem runt din hals [*som
påminnelsetecken, se 5 Mos 6:8; 4 Mos 15:38*],
skriv (*gravera in*) dem [*rista in deras initialer*]
på ditt hjärtas tavla [*Jer 31:33; Rom 2:15*],
⁴ så får (*finner, förvärvar, uppnår*) du nåd
(*oförtjänt favör – hebr. chen*) och gott förstånd
(*anseende*)
[*både*] i Guds och människors ögon.

Förtrösta på Herren i allt

- ⁵ Förtrösta på (*luta dig mot; lita på*) Herren
(*Jahveh*) av hela ditt hjärta,
och förlita (*stöd*) dig inte på ditt eget förstånd
(*din egen kompetens/bedömningsförmåga*).
⁶ På alla dina vägar [*på din färd genom livet*]
– erkänn (*bli intimt förtrogen med; sök lära
känna*) honom
så ska han jämna (*räta ut*)
dina stigar [*dina välkända, upp trampade
gångvägar*].

[Verbet för att jämnna (hebr. jashar) har betydelsen att rätta ut, dvs. det leder till att något blir rätt och välbehagligt.]

⁷ Var inte vis i dina egna ögon;
frukta (vörda, respektera) Herren (Jahveh)
och fly (vänd helt om; vik av från) [avböj och
håll dig borta från] det onda. [Ords 8:13; 16:6; Jes
5:21; 27:2; Rom 12:3]

⁸ Det kommer att ge hälsa åt din kropp
och styrka (märg) [ny energi] åt dina [åt alla
dess] ben [då finns det bot och helande för hela
din varelse].

⁹ Ära Herren (Jahveh) med allt du äger,
ge honom den första (och bästa) delen av din
skörd (inkomst). [2 Mos 23:19; 3 Mos 23:9-14; 4
Mos 18:4; 28:8; Mal 3:10-12]

¹⁰ Då kommer dina lador att fyllas i överflöd (till
brädden)
och dina vinfat (vinpressar) flöda över med
nytt vin.

¹¹ Min son (mitt barn, min vän),
förakta inte (stå inte emot; ta inte avstånd
från) Herrens (Jahvehs) fostran (disciplinering,
tuktan) [avvisa inte "Herrens skola"],
och bli inte frustrerad (känn ingen rädsla;
förarga dig inte) över hans tillrättavisning (ko-
rrigerering, bestraffning; utlåtande dom) [som en
juridisk argumentation].

¹² För den Herren (Jahveh) älskar (hyser ömhet
för; visar tillgivenhet; håller av)

den tillrättavisar (*korrigerar; bestraffar; överbevisar*) han [*genom att lägga fram en rättvis dom*],

precis som en far [*resonerande tillrättavisar*] sonen han har kär (*gläder sig över; är belåten med*).

[I Heb 12:5-6 citeras dessa två verser för att visa på hur lidandet i tjänst för Gud är ett bevis på barnskapet – att Gud bryr sig och att Gud är en god Far. Uttrycket finns ursprungligen i Job 5:17. De hebreiska orden för att tillrättavisa tochachat i vers 11 och jachach i vers 12 används inom juridiken för att lägga fram bevis och motbevisa någon, se Ords 22:6. I det sistnämnda finns också betydelsen att bestraffa. Sammanhanget här, och det faktum att Job var fysiskt provad, gör att det troligtvis har att göra med någon form av fysisk tuktan. Den grekiska översättningen Septuaginta väljer det starkare ordet prygla, som beskriver ett hårt straff. Den tolkar också den bakomliggande hebreiskan i den sista strofen lite annorlunda.]

Sök efter vishet

¹³ Lycklig (*välsignad, glad, avundsvärd*) är den människa som hittar visheten,

och den människa som införskaffar (*drar till sig, bygger upp*) kunskap (*förstånd*).

¹⁴ För värdet av att känna henne är högre än värdet av silver,

ja, vinsten är bättre än guld.

¹⁵ Hon är mer värdefull än rubiner,

av allt du kan önska (*längta efter*) [*av rikedom i den här världen*] kan ingenting jämföras med henne.

¹⁶ I högra handen har hon långt liv (*längd av dagar*)

i den vänstra rikedom och ära.

¹⁷ Hennes vägar är ljuvliga (*nåderika, behagliga, angenäma*),

hennes stigar är trygga (*fridsamma, framgångsrika*).

¹⁸ Hon är ett livets träd [*ger livskraft och ett rikt liv*] för dem som får tag i (*greppar, tar ett stadigt tag om*) henne,

och lycklig (*välsignad, glad, avundsvärd*) är den som håller sig kvar hos henne.

Jorden skapades genom vishet

¹⁹ Genom vishet har Herren (*Jahveh*) lagt jordens grund,

med förstånd har han fastställt (*berett*) himlarna.

²⁰ Hans kunskap fick djupen (*vattenkällorna*) att öppna sig

och molnen att fälla sin dagg.

[*Både i den våldsamma uppdelningen av land och vatten, och i det stilla regnet finns Guds vishet.*]

Behåll ditt sunda förnuft

²¹ Min son (*mitt barn, min vän*), skydda (*vakta*) sunt förnuft och ett gott omdöme (*urskillningsförmåga*),

släpp inte blicken från dem.

²² De ska ge liv till din inre människa,

och nåd (*oförtjänt kärlek*) [*som ett dyrbart smycke*] kring din hals.

²³ Då ska du vandra säkert på din väg
utan att snubbla (*snava eller slå emot din fot*).

²⁴ När du lägger dig ska du inte vara rädd,
när du ligger ner ska din sömn vara god.

²⁵ Var inte rädd för plötslig (*oväntad*) terror
(*panik, skräck, alarmerande rapporter*),
eller för den kommande stormen
(*förstörelsen, undergången*) av de ogudaktiga.

²⁶ För Herren (*Jahveh*) är din förtröstan (*tillit, säkra hopp*),

han kommer att beskydda din fot från att
fastna (*tillfångatas*) [*i fällan*].

Undanhåll inte gott

²⁷ Undanhåll inte gott (*glädje, välgång, framgång*)

till någon som har rätt till det [*dess rättmätiga ägare*],

när det står i din makt (*kraft – hebr. el*) att ge
det.

²⁸ Säg inte till din granne:

”Gå, kom tillbaka i morgon, då ska jag ge dig
det”,

när du redan nu har det [*han frågar efter*].

²⁹ Planera inte (*hitta inte på, gräv inte efter*)
ondska mot din granne,

som tror sig vara trygg i din närhet.

³⁰ Bråka (*tvista*) inte med någon utan orsak,
när han inte har gjort dig något ont.

Herren välsignar den rättfärdiges boning

³¹ Avundas inte en våldsam man (*en grym förtryckare*)

och välj inte någon av hans vägar.

³² För den som avvikit från den rätta vägen (*handlar mot Guds moral*)

är avskyvärd i Herrens (*Jahvehs*) ögon.

Men de rättfärdiga

talas han förtroligt (*delar han sina planer*) med.

³³ Herrens (*Jahvehs*) förbannelse är över den gudlöses (*kriminelle, syndarens*) hus (*familj*),

men han välsignar den rättfärdiges boning.

³⁴ Han hånar (*föraktar*) dem som ständigt är hånfulla (*arroganta, nedlåtande, de som har som livsstil att vara översittare och förakta andra*),

men ger sin oförtjänta nåd (*favör, gillande* – *hebr. chen*) till de ödmjuka.

³⁵ De visa får ta emot ära som arv

medan [*de självsäkra högfärdiga*] dårarnas "befordran" blir skam (*vanära*).

4

Ditt liv står på spel

¹ Lyssna, mina söner (*barn, vänner*), till er fars förmaning (*instruktion*),

lyssna uppmärksamt så att ni kan lära er insikt (*förstånd, urskillningsförmåga i andliga frågor*).

² För jag ger er god lärdom (*goda doktriner*),

lämna (*överge*) inte min undervisning (*instruktioner* – *hebr. Torah*).

³ När jag [*Salomo*] själv bara var ett barn inför min far [*David*],

och i min mors [*Batshevas*] ögon hennes ömt älskade enda son,

⁴ då undervisade han mig och sa:

”Låt ditt hjärta få tag på (*hålla fast vid*) mina ord, håll mina budord (*tydliga befallningar*), så du får leva [*länge, väl, fri från missmod*].

⁵ Införskaffa (*sök, förvärva*) vishet, införskaffa förstånd (*urskillningsförmåga*).

Glöm inte och vänd dig inte bort från min muns ord.

⁶ Överge inte visheten, hon ska bevara (*försvara, skydda*) dig, älska henne,

och hon ska skydda dig.

⁷ Början till vishet (*det första och mest viktiga, över och före allt annat*) är:

Införskaffa [*Guds*] vishet, och med allt du har, inhämta förstånd (*urskillningsförmåga*).

⁸ Värdera vishet högt och upphöj henne,

så ska hon upphöja dig; hon kommer att ge dig ära när du omfamnar henne.

⁹ Hon ska sätta en skön krans (*ordagrant: ”krans nåd/favör” – hebr. livja chen*) på ditt huvud [*ge dig frid i sinnet*] – en [*vacker och sirligt utsmyckad*] ärekrona [*ett gott och ärofyllt liv*] ska hon [*värna om att*] överlämna åt dig.”

Vishetens väg

¹⁰ Min son (*vän, barn*), lyssna och ta emot mina ord (*löften, bud*),

så ska du få leva många år.

¹¹ Jag ska undervisa (*instruera*) dig på vishetens väg [*som ger full förståelse om Guds syften och vägar*],

jag ska leda dig på [*moraliskt*] rätta vägar (*spår*).

¹² När du går ska dina steg inte hindras (*få kramp, vara fastbundna, bekymrade, bedrövade*),
när du springer ska du inte falla (*snav*).

¹³ Ta ett stadigt tag om min förmaning (*tillrättavisning, fostran, förädlingsprocess*),
släpp den inte, för den är ditt liv.

[Vik inte undan för prövning utan låt den få göra sitt verk i dig.]

Vandra på Guds väg

¹⁴ Gå inte in på de ogudaktigas stig (*välkända, upptrampade gångväg*),

vandra inte på de ondas väg.

¹⁵ Undvik (*avhåll dig från*) den, gå inte in på den, [*men om du gjort ett misstag*] vänd om och vandra vidare [*på Guds väg för ditt liv*].

¹⁶ De [*ogudaktiga*] kan inte sova om de inte gjort något ont,

sömnen tas ifrån dem om de inte fått någon på fall.

¹⁷ Deras bröd [*vad de lever av, matar sig med*] är ogudaktighet

och deras vin [*vad som gör dem glada*] är våld.

¹⁸ Men de rättfärdigas stig (*välkända upptrampade gångväg*) är som gryningsljuset,

som blir starkare och starkare (*ljusare och klarare*) tills det blir full dag.

¹⁹ Däremot de ogudaktigas väg är som djupaste mörker,

de vet inte ens vad som orsakade deras fall.

Bevara ditt hjärta

²⁰ Min son (*mitt barn, min vän*), lyssna på (*ta till dig, förstå, bli ett med*) mina ord

vänd ditt öra (*lyssna noga*) till mitt tal.

²¹ Släpp dem inte med blicken,

bevara (*skydda, memorera*) dem djupt i ditt hjärta.

²² För de [*Guds ord*] är liv (*levande, livgivande*) för dem som hittar dem,

helande (*hälsa, livgivande*) för hela kroppen.

²³ Mer än allt [*annat*] ska du [*som en skyddande väktare*] troget vakta [*bevara*] ditt hjärta [*Heb 12:15*],

för därifrån utgår liv [*flödar livets källor; är upprinnelsen till liv*].

[*På samma sätt som hjärtat pumpar ut livgivande blod är en människas inre liv, tankar och moral avgörande för varje beslut och handlande, se Matt 12:35; 15:19; 2 Kor 13:5; Fil 4:6-7. Substantivet för "utflöden/utgångar" (hebr. totsaaḥ) används här som ett verb (utgår). Även ordet för "liv" (hebr. chajim) står i plural, men böjs som singular. Det är ett sätt att visa livets många skiften och skeenden, se 1 Mos 2:7.*]

²⁴ Ta bort falskhet från din mun,

låt svek vara långt ifrån dina läppar.

²⁵ Låt dina ögon se rakt fram,

fokusera (*fixera*) din blick på vad som ligger framför dig. [*Låt dig inte distraheras av vad som händer runt omkring eller vad som har hänt tidigare på din väg.*]

²⁶ Låt vägen (*spåret*) för din fot vara jämn (*balanserad, rättfärdig*),

så blir alla dina vägar väl övervägda (*rätta*).

²⁷ Vik inte av till höger eller vänster,
och håll din fot borta från det onda.

5

Låt dig inte bli förförd

¹ Min son (*vän, barn*), var uppmärksam på min vishet [*Guds vishet som jag, Salomo, har lärt mig av egna, ofta kostsamma erfarenheter*],

vänd ditt öra till mitt förstånd (*lyssna noga*),

² så att du behåller din urskillningsförmåga (*omdöme*)

och låter dina läppar bevara (*skydda, vaka över*) kunskap (*insikt, visa svar*) [*när frestelser kommer*].

³ En prostituerad kvinnas läppar dryper av honung [*är söta och smickrande*],

hennes tunga är hal som olja,

⁴ men utgången [*om du faller för hennes förföriska tal*] är att hon blir bitter (*besk*) som malört

och skarp som ett tveeggat (*dödande*) svärd.

⁵ Hennes fötter leder till döden,

hennes steg går raka vägen till Sheol (*graven, underjorden – de dödas plats*).

⁶ Hon undviker att vandra på livets stig, hennes vägar (*spår*) är ostabila (*föränderliga, flyktiga*), och hon vet inte ens om det.

⁷ Lyssna nu på mig söner (*vänner, barn*),
överge (*lämna*) inte vad jag säger:

⁸ Låt din väg vara långt borta från henne,
gå inte nära dörren till hennes hus.

⁹ Annars ger du din kraft (*ära, härlighet, värdighet*) [*dina bästa år; din sexuella energi*] åt andra

och dina år [*ditt liv*] åt en [*hänsynslöst*] grym [*person*],

¹⁰ och låter främmande människor (*äktenskapsbrytare*) frossa (*vältra sig*) i din styrka (*välstånd*)

och vinsten av ditt hårda arbete går till ett främmande hushåll. [*Ett hem som är främmande inför både Gud och rättfärdighet.*]

¹¹ Då kommer du att jämra dig (*stöna, vråla i smärta*) när allt kommer till ett slut,

när din kropp och ditt inre (*skelett, blod*) förgås.

[*Uttrycket beskriver hur ett utsvävande liv påverkar den fysiska hälsan. I Ords 6:32 beskrivs hur den också fördärvar själen.*]

¹² Då säger du: "Jag hatade disciplin,
och i mitt hjärta föraktade (*avskydde, hatade*)
jag tillrättavisning.

¹³ Varför lydde jag inte mina lärare

och lyssnade på dem som undervisade mig?

¹⁴ Jag var involverad i nästan alla sorters synder (*ondska*) [*Mitt liv var ruinerat*],

och alla i församlingen (*samhället*) visste om det.”

¹⁵ Drick vatten från din egen brunn (*cistern*) [*i ett rent äktenskapsförhållande*]

och färskt rinnande vatten från din egen källa.

¹⁶ Ska din avkomma bli spridd utanför [*ditt hem*] som vatten i gatans rännstenar?

¹⁷ [*Håll dig till din hustru.*] Låt dina barn tillhöra dig

och ingen främling [*till familjen*].

¹⁸ Låt ditt intima samliv med din hustru vara välsignat,

henne som du gifte dig med som ung, gläd er tillsammans.

¹⁹ Låt henne vara lika vacker (*ordagrant: en älskare*) som hinden och lika charmig (*behaglig, hänförande, förtrollande; ordagrant "ge dig oförtjänt nåd" – hebr. chen*) som gasellen,

låt hennes bröst alltid släcka din törst (*behaga, tillfredsställa dig*) och var alltid förlorad (*berusad*) av kärlek till henne.

²⁰ Varför ska du, min vän, ha lust till en lösaktig kvinna (*äktenskapsbrytare*),

och omfamna en prostituerad?

²¹ Herrens (*Jahvehs*) ögon ser en människas alla vägar (*karaktär, handlande*),

och han beaktar (*väger*) noggrant alla val (*vägval, spår*).

22 Den ogudaktige fångas av sin egen synd (*omoral*),

han snärjer in sig i sin egen synd som binder honom.

23 Han dör i brist på uppfostran (*tillrättavisning*),

mängden av dårskap (*oförstånd, galenskap*) gör att han går vilse (*stapplar, faller*).

6

Om borgen och avtal

1 Min son (*mitt barn, min vän*), om du gått i borgen för din granne,

eller [*förhastat*] skrivit på ett avtal med en främling,

2 då är du förpliktigad eftersom du har gett ditt ord,

du är fångad av dina egna ord.

3 Du själv har försatt dig i situationen att din granne har makt över dig,

men gör så här för att bli fri [*agera på en gång*]: Ödmjuka dig,

gå och böna och be din granne (*tjata på honom*). [*Så att han betalar sin skuld och därigenom frigör dig från ditt åläggande mot fordringsägarna.*]

4 Unna inte ögonen någon sömn,
stäng inte ögonlocken.

5 Rädda (*ryck bort*) dig själv som en gasell ur hans [*jägares*] hand,

som en fågel ur fågelfångarens hand (*grepp*).

Se på myran

⁶ Du som är lat (*slö*), gå och titta på myran,
begrunda (*se, undersök, förstå, tänk på*) dess
liv (*handlingar, moral, väg*) och bli vis.

⁷ Den har ingen furste (*chef*), ingen konstant
påpassning av en tillsyningsman (*överordnad*)
eller en härskare (*en som dikterar lagar och
bestämmer allt*),

⁸ ändå förbereder den sin föda under sommaren
och samlar in sin mat när det är skördetid.

⁹ Latmask, hur länge ska du ligga där i sängen,
när ska du vakna upp från din sömn?

¹⁰ Ännu lite mer sömn, slumra (*vila*) lite till,
lägg armarna i kors för att vila ännu mera.
[*Vet du vad som står på tur?*]

¹¹ Fattigdomen kommer marscherande [*steg för
steg*]

och misär (*nöd, brist*) kommer som en
beväpnad man [*och du tvingas lyda honom*].

¹² En fördärvlig människa, ja, en gudlös person,
är den som har en livsstil med förljuget
(*förvridet, pervers*) tal.

¹³ En sådan blinkar med ögonen, stampar med
fötterna [*ger hemliga signaler*],

och ger tecken med fingrarna [*allt för att
missleda och förleda*].

¹⁴ Svek (*perversa, förvridna och förljugna ting*)
finns i hans hjärta,

han smider alltid (*arbetar/ristar gång på gång
in*) onda planer [*planerar olycka och bedrävelse
mot andra*],

han sår (*sprider; släpper lös; ger fritt spelrum åt*) osämja (*split, oenighet*).

15 Därför ska plötsligt olycka (*katastrof*) komma över honom,
plötsligt blir han krossad utan räddning.

Sju saker Gud avskyr

16 Här är sex ting som Herren (*Jahveh*) hatar,
ja, sju saker som är en styggelse för honom
(*något han anser vara avskyvärt, motbjudande och vidrigt*):

17

Två ögon [*dual-form*] som är stolta (*en högfärdig blick; arrogant, överlägsen attityd*).

En tunga med falskhet (*lögn – hebr. sheqer*).

Två händer [*dual-form*] som utgjuter oskyldigt blod.

18 Ett hjärta som smider (*planerar*) onda planer (*tankar*). [*Kiasmens centrum*]

Två fötter [*dual-form*] som kvickt rusar (*hastar; snabbt löper*) mot ondska (*elände, katastrof, olycka*).

19 En som andas ut (*häver ur sig, flåsar ut*) lögn (*osanningar; illusioner, inbillning – hebr. kazav*), ett falskt (*hebr. sheqer*) vittne.
[*Någon som talar osanning i allt han säger, även under ed.*]

En som sår (*sprider; släpper lös; ger fritt spelrum åt*) osämja (*disharmoni, splittring*) bland (*mellan sina*) bröder.

[*Denna uppräkningslista är skriven för att lätt kunna memoreras. De första fem punkterna illustreras*

med hjälp av fem kroppsdelar som nämns uppifrån och ner (ögon, tunga, utsträckta händer, hjärta och fötter) – de två sista beskriver två karaktärstyper (ett falskt vittne och den som skapar splittring).

Det finns även ett kiastiskt mönster där ordet sheqer upprepas som andra och sjätte punkten. Andra punkten med tungan hör ihop med sjätte punkten med verbet andas. Händer som utgjuter oskyldigt blod hör ihop med fötter som ruser till ondska. Centralt, och i kiasmens centrum, finns hjärtat som smider onda planer. De sex första punkterna börjar med substantiv för kroppsdelar och den sjätte är verbet för att andas/flåsa. Den sjunde punkten handlar om osämja mellan bröder – som kan liknas vid en kropp. Det binder fint ihop bilden av en mänsklig gemenskap som en kropp som hör ihop, se även 1 Kor 12:12-14.

Om Gud hatar dessa sju saker så är deras motsatser välsignade och önskvärda. Gud vill se: ödmjukhet, sanning, upprätthållande av liv, rena tankar, iver att göra gott, ärliga vittnen och försoning. Dessa punkter – och fler, tar Jesus upp i Bergspredikan, se Matt 5. Den första punkten i Jesu undervisning (om "fattiga i anden", se Matt 5:5) utgör motsatsen till den första punkten här (om "stolta ögon", se vers 17), och det Jesus lyfter fram som sjunde punkt i sin predikan (om "fredsmäklare", se Matt 5:7) har också här sin motpol (om "att så osämja", se vers 19) på sjunde plats.]

Varning för äktenskapsbrott

²⁰ Min son (*mitt barn, min vän*), bevara din fars bud (*tydliga befallningar – hebr. mitsvah*) [*givna från Gud*]

och förkasta (*lämna, överge*) inte din mors undervisning (*hebr. Torah*) [*från Guds ord*].

²¹ Bind dem ständigt (*kontinuerligt, gång på gång*) runt ditt hjärta,

och knyt dem runt din hals.

²² När du går,

ska de [*orden från dina föräldrars Gud*] leda dig;

när du sover

ska de vaka över (*skydda, bevara*) dig;

när du vaknar

ska de tala till dig [*få dig att begrunda, tänka och reflektera över dem*].

²³ För budordet (*hebr. mitsvah*) är en lykta [*oljelampa*], och undervisningen (*hebr. torah*) ett ljus,

och förmanande tillrättavisning (*tuktan som leder till disciplin, ordning och lydnad*) är vägen till livet.

[*Den judiska traditionen har identifierat 613 mitzvot (plural av mitsvah) i Torah – de fem Moseböckerna. Ordet Torah används också allmänt om undervisning och innefattar hela GT.*]

²⁴ De bevarar dig från den onda (*prostituerade*) kvinnan

och från den lösaktiga kvinnans (*äktenskapsbryterskans*) förföriska (*inställsamma, smickrande*) tunga.

²⁵ Låt inte ditt hjärta ha lust till hennes skönhet, låt dig inte fångas av hennes blickar.

26 För den prostituerade kvinnan är en man inte mer värd än ett mål mat,

men den otrogna kvinnan (*äktenskapsbrytaren*) däremot jagar (*är ute*) efter ditt dyrbara (*ärbara*) liv.

27 Kan man bära eld (*brinnande ved*) i famnen utan att kläderna tar eld?

28 Kan man gå [*barfota*] på glödande kol utan att fötterna blir svedda?

29 Så är det med den som går in till (*har sexuell umgänge med*) sin nästas hustru, den som rör henne går inte ostraffad.

30 Man kan förstå (*ha medlidande med*) en tjuv som stjäl mat när han är hungrig,

31 men om han ertappas måste han ändå betala tillbaka sjufalt,

han kan tvingas lämna allt han äger i sitt hus.

32 Men den som däremot begår äktenskapsbrott saknar förstånd (*moral, förståelse*),

han förstör (*förintar, fördärvar, förvränger*) sin egen själ (*och sitt liv*).

33 Sår (*sjukdom, plåga*) och skam (*förödmjukelse, degradering*) är vad han får, och hans vanära (*förakt, låga status*) utplånas inte.

34 För mannens [*den otrogna kvinnans man*] svartsjuka gör honom rasande,

han kommer inte att visa någon nåd då [*otrohetsaffären uppdragas och*] han hämnas.

35 Han kommer inte ens att överväga någon typ av kompensation,

han kommer att vägra ta emot något av dig oavsett hur stor summa du erbjuder.

7

Hur kan man bevaras?

¹ Min son (*mitt barn, min vän*), håll fast vid (*skydda, bevara*) mina ord (*hebr. amar*),

och bevara (*bygg upp ett förråd av, göm undan*) mina budord (*hebr. mitsvot*) inom dig.

² Håll (*skydda, bevara*) mina budord så får du leva [*då får du leva ett överflödande liv*],

följ min undervisning (*hebr. Torah*) och skydda den som en ögonsten.

³ Bind dem på dina fingrar [*ha alltid buden i ditt blickfång som en vigselring*],

och skriv dem på ditt hjärtas tavla [*memorera dem*].

⁴ Säg till visheten "Du är min syster",

och kalla förståndet (*insikten, urskillningsförmågan*) din förtrogna vän.

⁵ De kan bevara dig från både den främmande kvinnan (*den prostituerade*),

och den lösaktiga kvinnan (*äktenskapsbrytaren*) som talar så förföriskt (*smickrande, inställsamt*).

En historia om en ung man som låter sig förledas

⁶ När jag stod vid fönstret i mitt hus,

och såg ut genom gallret.

⁷ såg jag bland de oerfarna (*lätteledda, naiva, dåraktiga*), bland ungdomarna lade jag märke till,

en yngling (*en ung man*) utan något omdöme (*förstånd, hjärta, samvete, kurage*).

⁸ Han passerade på gatan nära [*den prostituerade*] kvinnans hörn

och gick stolt (*uppblåst*) vidare in på vägen till hennes hus.

⁹ Skymningen blev kväll, det blev nattsvart (*ordagrant "nattens ögonsten", den mörkaste delen av pupillen, midnatt*) och mörkt. [*Skymningen blev kväll, kvällen blev natt och ett djupt mörker drog in över den unge mannens liv.*]

¹⁰ Plötsligt kom en kvinna och mötte honom, hon var klädd som en prostituerad och hade ett slugt (*listigt*) hjärta.

¹¹ Hon var högljudd (*oanständig, grov*) och impulsiv (*oberäknelig, rebellisk*), hennes fötter hade ingen ro i sitt eget hus.

¹² I stället var hon på gatan, på torget, vid varje gathörn stod hon på lur [*frestelsen ligger i bakhåll, redo att överfalla*].

¹³ Hon kastade sina armar om honom och kysste honom, och utan minsta skam sa hon:

¹⁴ "Shalomoffer (*gemenskapsoffer*) [*tackoffer*] har jag med mig [*i mitt hus*],

i dag har jag uppfyllt mina [*religiösa*] löften. [*Hon ger ett sken av att vara gudfruktig och helig. Köttet från tackoffret skulle ätas samma dag, se 3 Mos 7:15-16.*]

¹⁵ Därför gick jag ut för att möta dig, jag sökte efter just dig och jag fann dig.

16 Jag har bäddat min säng med nya rena lakan,
exklusiva importerade tyger från Egypten.

17 Jag har parfymerat sängen,
med sköna exotiska dofter (*ordagränt "myrra,
aloe och kanel"*).

18 Kom, låt oss berusa oss med kärlek ända till
morgonen,

låt oss njuta av varandra i kärlek.

19 Min man är inte hemma,
han är borta på en lång resa.

20 Han tog med sig mycket pengar
och kommer inte hem förrän nästa fullmåne."

21 Med många övertygande (*frestande, lockande*)
argument förleder hon honom,

med hennes förföriska tal övertalar hon
honom [*att överkomma sitt samvete och
omdöme*] och får honom med sig.

22 Plötsligt (*på en gång*) följer han henne,

som en ox på väg att bli slaktad,

som dåren som förs bort i bojor för att bli
straffad,

23 som en fågel som snabbt flyger (*hetsas, jagas
upp för att flyga*) rakt in i ett nät

och inte vet att det kommer att kosta den livet,
förrän pilen (*spjutet*) tränger in i hans lever
(*innersta, vitala delar*).

24 Lyssna nu på mig mina barn (*vänner*),

lyssna uppmärksam (*aktivt*) på orden från
min mun.

25 Låt inte era hjärtan vika av på hennes vägar,
irra inte in på hennes stigar.

²⁶ För hon har slagit ner och sårat många,
ja, en stor mängd har hon dödat.

²⁷ Hennes hus är vägen till Sheol (*graven, under-
jorden – de dödas plats*),
den leder (*mer och mer okontrollerat*) ner mot
dödens salar (*kammare*).

8

Fru vishet ropar

¹ Är det inte så att fru vishet ropar,
och fröken förstånd höjer sin röst?

*[I motsats till den lösaktiga kvinnan i kapitlet
innan så är det inget hemlighetsmakeri, inbjudan
att ta emot vishet och förstånd går ut helt öppet
till alla.]*

² Uppe på höjderna står hon,
vid vägen, där stigarna möts (*vid vägskalet*).

³ Intill portarna,
vid ingången till staden ropar hon (*klart och
tydligt*):

⁴ "Till er människor (*män – hebr. ish*), jag ropar
på er,

och jag riktar mig till hela mänskligheten
(*människors barn – hebr. bene adam*).

⁵ Ni oförståndiga, lär er klokhet (*lär er urskilja
vishet*),

ni [*självgodar arroganta*] dårar, skaffa ett
hjärta av förstånd (*vishet, urskillningsförmåga*).

⁶ Lyssna, för jag vill berätta om fantastiska
(*förträffliga, överlägsna*) saker,

när jag öppnar min mun så talar jag det som är rätt.

⁷ Min mun talar (*mumlar lågmält*) vad som är sant (*fast, bestående*),

eftersom mina läppar hatar (*avskyr*) ondska.

⁸ Alla ord från min mun är rättfärdiga,
i dem finns inget motstridigt (*falskt, avogt*)
eller förvridet (*fördärvat, korrupt, slingrande, perverst*).

⁹ De är uppenbara (*självklara, lättillgängliga*)
för den som förstår,
och rätta för den som ständigt lär sig (*hittar, fördjupar sin kunskap*).

¹⁰ Ta hellre emot min undervisning (*förmaning*)
än [*strävan efter*] silver,
och [*min*] kunskap hellre än utvalt guld.

¹¹ Vishet är bättre än rubiner och pärlor,
ingenting som du kan tänkas önska dig går
upp emot henne.

¹² Jag, visheten bor tillsammans med förstånd,
jag visar vägen till (*ger klarhet, lär ut, äger*)
kunskap och insikt (*gott omdöme*).

¹³ Att frukta (*vörda, respektera*) Herren (*Jahveh*)
är att hata [*att inte göra*] det onda.

Högfärd (*stolthet*) och högmod (*arrogans, pompa: svulstig ståt*),

ja, en ond väg [*ett ont leverne*] och en
fördärvad (*falsk, bedräglig*) mun [*perverst och förvridet tal*],

det hatar jag.”

Sök vishet

¹⁴ "Jag [*visheten personifierad*] har alla råd (*anvisningar, rekommendationer*),

jag är förstånd, jag har makt (*kraft*).

¹⁵ Genom mig regerar kungar (*ledare*)

och dömer furstar rättvist (*genom vishet kan rättvisa lagar skapas*).

¹⁶ Genom mig regerar härskare (*ledare*),

och stormän, ja, alla rättfärdiga ledare (*domare*) på jorden.

¹⁷ Jag älskar dem som älskar mig,

och de som söker mig tidigt (*som första prioritet, med ett ärligt hjärta, intensivt*) finner mig.

¹⁸ Rikedom och ära finns hos mig,

bestående välgång (*framgång i varje område och relation*) och rättfärdighet.

¹⁹ Min frukt är bättre än guld, ja, bättre än finaste guld,

den vinning (*utdelning, förtjänst*) jag ger är bättre än utvalt silver.

²⁰ Jag går på rättfärdighetens väg,

mitt på rättvisans stigar (*välkända upptrampade gångvägar*),

²¹ för att förse dem som älskar mig (*har som livsstil att älska mig*) med tillgångar (*rikedomar, arv*),

och fylla deras förrådshus."

Vishetens ursprung

²² "Herren (*Jahveh*) förvärvade (*födde, skapade*) mig [*visheten personifierad*] först av allt,

först av hans forntida skapelseverk.

²³ Jag blev tillsatt [*fick min position*] från evighet,

från starten (*först, som huvud*), ja, redan innan jorden fanns.

²⁴ När det ännu inte fanns oceaners djup, föddes jag,

när det ännu inte fanns källor som flödade över med vatten.

²⁵ Innan bergen fick sin form (*grund*),
innan höjderna hade skapats, föddes jag.

²⁶ Innan han hade skapat öppet land
och fälten eller jordens (*markens*) första stoft (*partiklar*).

²⁷ När han beredde (*fastställde*) himlarna, fanns jag [*visheten personifierad*] där,

när han ritade en cirkel över [*vatten*] djupen.

²⁸ När han stadfäste molnen däruppe,
då de underjordiska vattenkällorna växte sig starka. [*För att hålla uppe vattnet ovanför och hålla tillbaka vattnet under; se 1 Mos 1:7-11; Job 26:8.*]

²⁹ När han satte upp havets kustlinjer så att de inte skulle överträda hans befallning,

när han fastställde jordens grund (*fundament, grundval*).

³⁰ Då var jag [*visheten personifierad*] bredvid honom som en mästare (*koordinator av arbetet*),
och jag var dagligen hans ögonsten, och jag glädde mig alltid inför honom.

³¹ Jag glädde mig (*njöt, var förtjust*) på den bebodda delen av jorden,

jag fann nöje i (*roades av*) att vara bland människorna.”

Visheten vill välsigna

³² "Lyssna nu därför på mig [*visheten personifierad*], mina vänner (*barn*):

Välsignade (*glada, lyckliga, avundsvärda*) är de som håller sig till mina vägar.

³³ Ta till er min tillrättavisning (*förmaning*) och bli visa,

ignorera (*förkasta, vägra*) den inte.

³⁴ Välsignad (*salig, lycklig, avundsvärd*) är den som lyssnar på mig,

som dagligen vakar vid mina portar och väntar utanför dörrposterna.

³⁵ För den som ständigt finner mig [*visheten personifierad*],

hittar livet och får (*producerar, drar till sig*) Herrens (*Jahvehs*) villkorade nåd (*favör, glädje, fröjd, gillande, acceptans* – *hebr. ratson*).

³⁶ Men den som undviker (*syndar mot*) mig skadar sig själv (*sin egen själ* – *hebr. nefesh*),

alla som hatar (*avvisar*) mig älskar döden."

9

Visheten inbjuder till fest

¹ Visheten har byggt sig ett hus,

hon har huggit ut sju pelare. [*Sju är fullkomlighetens tal, och är det som bär upp byggnaden.*]

² Hon har förberett maten (*slaktat boskap*),

blandat sitt vin och dukat sitt bord.

³ Hon har skickat ut sina unga tjänsteflickor [*för att bjuda in till fest*],

hon ropar från de högsta platserna i staden:

⁴ "Den som är okunnig (*osäker*), kom hit!"

Till den som behöver (*saknar, är i behov av*) förstånd (*kunskap*), säger hon:

⁵ "Kom och ät av mitt bröd!

Drick av det vin som jag har blandat.

⁶ Lämna oförståndet och lev! [*Kan översättas "lämna dåligt sällskap" eller "var inte naiv, och låt dig inte bli förledd".*]

Vandra på förståndets (*insiktens*) väg."

⁷ Den som korrigerar en hädare (*bespottare, en människa full av förakt*) blir bara förolämpad (*kränkt*),

den som tillrättavisar en galen (*ogudaktig*) man får själv blåmärken.

⁸ Om du tillrättavisar en hädare, kommer han att hata dig.

Tillrättavisa en vis människa och han kommer att älska [*respektera*] dig.

⁹ Ge [*undervisning*] till en vis man och han växer i vishet.

Lär en rättfärdig man och han lär sig ännu mer.

¹⁰ Början till (*startpunkten; en grundförutsättning för*) vishet är fruktan (*vördnadsfull respekt*) för Herren (*Jahveh*)

och kunskapen om (*att intimt känna*) den Helige är förstånd [*ger förståelse, insikt, omdöme och mening*].

[*Versen liknar Ords 1:7, men har en annan ordföljd och ett annat hebreiskt ord för "början". Ordet techillah - som inleder meningen - betyder startpunkt eller grundförutsättning och kommer*

från verbet chalal (att falla, att bli vanärad/slagen eller att få ett dödligt sår). Det beskriver någon som nått botten och som är i behov av en nystart. Den Helige (hebr. Kedoshim) är i plural vilket förstärker Guds majestätiska natur; se Jes 6:3. Ett rätt perspektiv på Guds helighet ger en sund gudsfuktan, vilket i sin tur ger rätt utgångsläge till att inhämta förstånd och vishet.]

¹¹ För genom mig [*visheten från Gud*] förökas (*multiplieras*) dina dagar,

och år läggs till ditt liv.

¹² Om du är vis, hjälper visheten dig,

men om du hädar (*föraktar, hånar*) får du själv bära straffet [*ensam bära konsekvenserna*].

En falsk vishet ropar också

¹³ Det finns en annan kvinna som kallas dårskapen, hon är rastlös (*bullrig, stökig*),

hon är lättsinnig (*agerar utan tanke; är öppen för alla former av ondska*) och vet inget. [*Hon är omedveten om allt som är av evighetsvärde.*]

¹⁴ Hon sitter vid ingången till sitt hus,

på en stol (*tron*) över stadens höjder (*iögonfallande*),

¹⁵ och ropar till dem som passerar,

till dem som går rakt fram på sin stig [*sin välkända, upptrampade gångväg*]:

¹⁶ "Den som är okunnig (*lättledd, osäker*), kom hit!"

Till den som behöver (*saknar, är i behov av*) kunskap (*mod*), säger hon:

17 "Stulet vatten [*sex utanför äktenskapet*] är sött (*ger tillfredsställelse*)

och bröd givet i hemlighet är underbart gott (*behagligt, tilltalande*)."

18 Han [*som följer hennes råd*] inser inte att skuggorna (*de avlidna* – hebr. *rafaim*) är där,

att hennes [*den prostituerades*] gäster redan har sjunkit ner i Sheols (*gravens, underjordens*) djup.

[Hebr. *sheol* beskriver de dödas plats, ordet kommer från *shaal* som betyder "fråga efter". Det finns en dragningskraft i detta destruktiva. Se även 1 Pet 5:9; Jak 4:7-10.]

10

ANDRA SAMLINGEN: 375 av Salomos ordspråk (10:1-22:16)

¹ Salomos ordspråk. [Det numeriska värdet av de hebreiska bokstäverna i ordet *Salomo* är totalt 375 (300 + 30 + 40 + 5) – det exakta antalet verser i Ords 10:1-22:16. Sektionen består av korta ordspråk som handlar om rätt och fel, ibland grupperade, men oftast fristående.]

En vis son (*barn*) är en glädje för sin far,

men en självsäker dåre till son (*barn*) är en sorg (*bedrövelse, smärta, tyngd*) för sin mor.

Om arbetsmoral

² Väststånd (*skatter, rikedom*) som införskaffats på ett orättfärdigt sätt ger ingen behållning (*nytta, gagn*),

men rättfärdighet (*i både andliga och moraliska frågor*) räddar från undergång (*död*).

³ Herren (*Jahveh*) tillåter inte den rättfärdige att hungra,

men han tar undan (*driver bort*) aptiten hos syndaren (*den skyldige, kriminelle*).

⁴ Den som arbetar med lata händer blir fattig,

men de flitigas (*arbetsammas*) händer producerar välgång (*rikedom*).

⁵ Den som samlar in [*skörden*] under sommaren är en vis son,

men den som sover under skördetiden är en skam [*för sin far och för sig själv*].

Rättfärdighetens överlägsenhet

⁶ Välsignelser (*gåvor och goda ord från både människor och Gud*) kommer över den rättfärdiges huvud,

men orden från en syndare gömmer (*är en täckmantel för*) våld (*ondska*).

⁷ Den rättfärdiges minne välsignas (*lovordas*),

medan syndarens namn (*rykte*) förmultnar bort.

⁸ Den som har ett vist hjärta tar emot (*följer, accepterar*) buden,

men en pladdrande dåre faller framstupa (*går under*).

⁹ Den som är rättfärdig vandrar säkert (*tryggt*),

men den som viker av från [*den rätta*] vägen (*medvetet går omvägar, förvränger sanningen, handlar omoraliskt och ohederligt*) kommer att bli avslöjad.

¹⁰ Den som blinkar med ögonen [*har för vana att i hemlighet planera ondska*] skapar sorg (*smärta, sår*),

och den som talar dårskap (*utan förstånd*) kommer att falla.

¹¹ Den rättfärdiges mun (*ord*) är en källa till liv, men en syndares tal är en täckmantel för ondska (*våld*).

Kärlek i stället för hat

¹² Hat väcker (*driver, eggar, rör upp*) strider (*tvister, ordstrider, tävlan, gräl*),

men kärlek täcker (*skyler, gömmer*) [*genom förlåtelse och överseende*] alla synder.

¹³ På läpparna (*talet*) hos den som har gott omdöme hittar man [*Guds*] kunskap (*insikt, förståelse, medömkan*),

men tillrättavisning (*spö straff*) väntar den (*ordagrant: den rygg*) som saknar kunskap (*insikt, förståelse, medömkan*).

¹⁴ De visa bevarar (*samlar, gömmer, bygger upp ett förråd av*) kunskap [*i sitt hjärta och sinne för framtiden*],

men dårens mun (*tal*) är nära (*överhängande risk för*) olycka (*förstörelse, att något raseras*).

[*De visa bevarar sin vishet och säger väl valda ord vid rätt tillfälle. En dåre däremot kastar ur sig sin dårskap vilket gör att han själv och de runt honom ständigt är nära katastrofala konsekvenser.*]

¹⁵ Den rike mannens förmögenhet (*rikedom, överflöd*) är som en befäst stad [*hans säkerhet och trygghet*],

men de fattiga faller (*raseras*) på grund av sin brist [*på materiella tillgångar*].

¹⁶ Den rättfärdiges inkomst leder till liv, men syndarens (*den skyldiges, kriminelles*) vinst leder bara till mer synd.

¹⁷ Den som tar emot tillrättavisning befinner sig på livets stig (*välkända, upptrampade gångväg*), men den som nonchalerar tillrättavisning går vilse.

¹⁸ Den som gömmer hat inom sig sprider lögner, den som sprider förtal är en dåre.

Tungan och gudsfruktans välsignelser

[Sista delen, vers 19-32, är symmetriskt strukturerad i en poetisk form som kallas kiasm. Detta innebär att temat i första stycket hör ihop med temat i den sista, temat i andra stycket med näst sista stycket osv. Texten är inskjuten för att åskådliggöra det mönstret nedan.]

19

Tungan

Där det talas många ord [*i upprört tillstånd*], där saknas inte synd,

men den som håller tillbaka (*lägger band på, tyglar*) sina läppar är vis.

²⁰ Den rättfärdiges tunga är som utvalt silver, men en ond (*ogudaktig*) människas förstånd (*inre människa, hjärta, tankar*) är utan värde.

²¹ Läpparna från en rättfärdig vallar (*vägleder, lotsar*) många [*till goda betesmarker och rent vatten*],

men dårarna dör i brist på förstånd (*vishet, medömkan*).

Gudsfruktans välsignelser

²² Herrens (*Jahvehs*) välsignelse gör en människa rik,

och det utan sorg (*smärta, hårt arbete, lidande*).

²³ En [*oresonlig*] dåre ser det som en sport att tänka ut (*planera, uppfinna*) ondska,

men den förståndige finner nöje i [*gläder sig i stället åt och uppskattar*] vishet.

²⁴ Den ogudaktige drabbas av det han fruktar. [*Konsekvenserna av hans handlande kommer till sist ifatt honom.*]

Däremot blir de rättfärdigas önskan uppfylld (*de får vad de längtar efter*).

²⁵ När stormvinden passerar så sveps de ogudaktiga bort,

men de rättfärdiga har en grund som består i evighet.

Lathet

²⁶ Som vinäger för tänderna och rök för ögonen, så är en lat person för en arbetsgivare som har sänt ut honom.

Gudsfruktans välsignelser

²⁷ Att frukta (*respektera, värda*) Herren (*Jahveh*) förlänger livet (*ger fler dagar*),

men de ogudaktigas år (*livslängd*) förkortas.

28 Den rättfärdiges hopp [*om en evighet med Gud och om Guds rättvisa dom*] ger glädje,

däremot uppfylls inte de ogudaktigas förväntan.

29 Herrens (*Jahvehs*) vägar är ett värn (*en tillflykt, skydd, försvar, en säker fästning*) för de ärliga (*de som har integritet*),

men är undergång (*olycka, skräck*) för syndarna (*för dem som har som livsstil att planera och utföra ondska*).

30 Den rättfärdige ska aldrig vackla [*när världen skakar av oro*],

men de ogudaktiga ska inte bo kvar i landet.

Tungan

31 Den rättfärdiges mun [*som är i harmoni med Guds ord*] bär vishet som frukt,

men en tunga med förvridet tal huggs ner [*som ett fruktlöst, dött, ruttet träd*].

32 Den rättfärdiges läppar vet [*och säger därför*] vad som är behagligt (*vackert*),

men de orättfärdigas mun känner bara till [*och talar därför bara*] det som är förvridet (*omoraliskt*).

11

Vad Herren avskyr och gläder sig över

[*I första och sista versen i detta stycke (vers 20) används ordet avskyvärd. Det grupperar tjugo verser som handlar om sådant som Herren avskyr och gläder sig över.*]

¹ En falsk balansvåg är avskryvård (*motbjudande, vidrig*) för Herren (*Jahveh*),

men omanipulerade (*felfria, kompletta, fulla*) vikter behagar honom.

² När stolthet (*högfärd, övermod, fräckhet*) kommer [*har infunnit sig*], då kommer skam (*vanära, förödmjukelse*),

men hos de ödmjuka finns [*med de anspråkslösa och blygsamma kommer*] vishet.

³ De oskyldigas integritet vägleder dem [*framåt på Guds väg*],

men de otrognas falskhet leder till deras undergång.

⁴ Rikedomar hjälper inte (*är ingen säkerhet*) på vredens (*domens*) dag,

men rättfärdighet räddar (*rycker bort; lyfter dig*) från döden.

⁵ Rättfärdigheten hos den oskyldige jämnar vägen (*gör den rak*),

men syndaren faller på grund av sin egen synd (*ogudaktighet, ondska*).

⁶ Rättfärdigheten hos dem som tänker och handlar moraliskt rätt (*de ärliga*) räddar dem,

men de otrogna fångas av sina egna giriga begär (*lystnad; lust till ondska*).

⁷ När en skyldig (*kriminell*) människa dör, går hans hopp [*för framtiden*] om intet, det onda han hoppades på blir det inget av.

⁸ Den rättfärdige räddas från problem, syndaren drabbas i stället.

⁹ Med sin mun ödelägger (*förstör, raserar*) den gudlöse (*skenhelige, hycklaren*) sin granne, men genom kunskap (*insikt, förståelse*) [*av Guds sanna ord*] blir de rättfärdiga räddade.

¹⁰ När det går bra för de rättfärdiga gläder sig staden, och när syndaren (*den skyldige, kriminelle*) förgås (*tas undan*), då höjs glädjerop.

¹¹ De rättfärdigas inflytande välsignar (*bygger upp*) en stad, men syndares ord (*tal, råd, mun*) slår omkull den.

¹² Den som är utan vett förringar sin granne (*värderar sin landsman lägre än vad som är rättvist*), medan den som har insikt (*förstånd*) bevarar lugnet (*sprider inte rykten*).

¹³ Den som pratar bredvid munnen röjer hemligheter (*vad som sagts i förtroende*), men den som är pålitlig (*trogen i sitt hjärta*) bevarar ett förtroende (*en hemlighet*).

14 Utan vist ledarskap (*styre*), faller nationen (*folket blir utslaget eller deserterar*),

men många [*goda och visa*] rådgivare ger trygghet (*säkerhet, befrielse*).

15 Den som går in med en garanti (*går i borgen*) för ett lån till en främling kommer med säkerhet att få lida,

men den som vägrar (*undviker*) att skaka hand (*skriva under*) är säker.

16 En generös (*nåderik, god, vänlig*) kvinna vinner ära (*respekt*),

hänsynslösa (*våldsverkare*) vinner [*bara materiella*] rikedomar.

17 En man som ger sig själv nåd (*omsorgsfull kärlek*) gör sig själv gott (*får tillbaka välsignelse*),

men den som är hård [*grym mot andra*] skadar sin egen kropp.

18 Den ogudaktiges vinst är bedräglig (*falsk, imaginär*),

men den som sår rättfärdighet skördar en säker lön.

19 Sann rättfärdighet leder till liv,

men den som ständigt strävar (*söker*) efter ondska jagar den till sin egen död (*den leder till döden*).

²⁰ De som medvetet har ett falskt (*förvridet*) hjärta är avskryvårda (*mothjudande, vidriga*) i Herrens (*Jahvehs*) ögon,
men de som vandrar med integritet (*ostraffligt, utan skuld*) är hans glädje (*behag*).

Dom och befrielse

²¹ Var säker på att de onda inte blir ostraffade,
men de rättfärdigas barn blir befriade.

²² Som en guldring i svinets tryne
är skönhet hos en kvinna utan vett (*omdöme, bedömningsförmåga, stadga*).

²³ Vad de rättfärdiga längtar efter (*hoppas på*)
är bara gott,
men vad de ogudaktiga (*onda, syndiga*) kan
förvänta sig är vrede.

Guds ekonomi

²⁴ Den finns som [*frikostigt*] sprider (*strör, sår*)
ut,
och [*hela tiden*] får mer och mer,
och den finns som undanhåller (*snålar; sparar på*)
mer än vad som är rätt (*rättvist, passande*)
– vilket bara leder till fattigdom (*brist, armod, nöd*).
[*Genom att ge av sina tillgångar förökas allt och
blir tillgodosett då det ständigt fylls på.*]

²⁵ Den som välsignar (*en generös själ; en givmild person*)
blir framgångsrik (*rikt mättad; även: smord, se Ps 23:5*),

och den som vederkvicker andra (*släcker andras törst; frikostigt vattnar andra*),

ja, han blir [*själv*] översköld (*vattnad; rikligt välsignad med regn*) [*från ovan*].

[Ordet "vederkvickt" (hebr. *ravah*) handlar om att fylla andras behov och släcka andras törst. "Översköld" är i grundtexten det ovanligare ordet *jara*, som bara går att finna här och i profetboken Hosea, där det dels beskriver fysiskt höst- och vårregn som vattnar jorden, se Hos 6:3, men också används bildligt för Guds rättfärdighet som "regnar" över Israel, se Hos 10:12. Här i Ordspråksboken antyds en skillnad både i proportion och riktning. Den som frikostigt delar med sig av lite vatten från egen brunn till andra människor vill Gud kompensera med rikliga välsignelser från ovan, speciellt genom den så nödvändiga nederbörden. De två subjekten översätts "den", även om "själ" på hebreiska är i feminin form och det i grundtexten står "han som vederkvicker". Versen innehåller andliga principer som gäller alla människor.]

²⁶ Folket förbannar den som medvetet håller tillbaka sin säd [*när folket behöver få mat*],

men den som säljer blir välsignad [*av både Gud och människor*].

²⁷ Den som ihärdigt (*flitigt, omsorgsfullt; som första prioritet*) söker det goda

får [*Guds och människors*] favör (*gillande, godkännande*),

men den som frågar efter (*flitigt söker; kräver; tar sin tillflykt till*) det onda,

kommer själv att få det över sig [*Ords 5:22; Ps 7:17*].

²⁸ Den som förtröstar på (*sätter sitt hopp till*) rikedomar kommer att falla,

men den rättfärdige ska grönska som en växande kvist (*blomstrande trädkrona*).

²⁹ Den som ställer till med olycka i sin egen familj, hans arv blir som vinden (*tomhet, den är som bortblåst*),

och dåren kommer att få tjäna (*vara slav till*) dem som har visa hjärtan.

³⁰ De rättfärdigas frukt (*resultat, vinst*) är som ett livets träd,

och den som vinner hjärtan är vis.

[*Den grekiska översättningen Septuaginta har i stället för den synonyma parallellen "vinner hjärtan", ett motsatsförhållande: "men våld utsläcker liv".*]

³¹ Se (*lägg noga märke till detta – hebr. hen*), om den rättfärdige får sin belöning redan här på jorden [*alla våra handlingar får konsekvenser; rättfärdighet ger välsignelse, frid och framgång, men även felsteg ger konsekvenser*],

hur mycket mer då den ogudaktige och syndaren.

[Detta är den enda av alla verser i Ordspråksboken som börjar med ordet "Se". Det ger extra fokus och belyser att versen har ett viktigt budskap. Ordet för belöna (hebr. shalem) kommer från ordet shalom och kan användas både i positiv och negativ bemärkelse. Detta gör att versen kan tolkas på två sätt. Den rättfärdige belönas med frid, välsignelse redan här på jorden, men kan också behöva ta konsekvenserna av de felsteg han gör. Oavsett tolkning så är grundbudskapet klart och sammanfattas i 1 Pet 4:18: "Om den rättfärdige knappt blir räddad, hur ska det gå för den orättfärdige?"]

12

Älska kunskap med tillhörande korrigering

¹ Den som älskar korrigering (*rättning, fostran*) han älskar kunskap (*insikt, förståelse*),

men den som hatar tillrättavisning är helt omdömeslös (*enfaldig, dum*).

² En god människa får nåd (*favör, accepterande, uppskattning*) av Herren,

men Herren (*Jahveh*) dömer en människa med onda planer.

³ Ingen människa kan bestå (*vara säker*) genom [*att göra*] ondska,

men de rättfärdiga står stadigt (*är djupt rotade*) och kan inte rubbas.

⁴ En skicklig (*effektiv, alert, hederlig*) hustru (*med stark karaktär och initiativförmåga*) är sin makes krona,

men en maka som orsakar skam (*förvirring, oreda*) är som röta (*förruttnelse*) i hans ben.

Tankar och planer

⁵ Tankarna (*planerna*) hos de rättfärdiga är ärliga (*pålitliga*),

men råden från de ogudaktiga (*syndarna, kriminella*) är bara svek (*bedrägeri*).

⁶ Orden från de ogudaktiga är som ett dödligt bakhåll,

men de rättfärdiga räddas (*rycks bort*) [från överfallet] genom sina ord.

⁷ De ogudaktiga blir omkullkastade (*störtade, fällda*), det är slutet för dem,

men de rättfärdigas hus (*boning, familj*) består.

⁸ En människa blir dömd [*av både Gud och människor*] i förhållande till sitt förstånd [*insikt och förmåga att förstå*],

men den som har ett medvetet fördärvat (*förvridet*) hjärta blir föraktad.

Visa omsorg över dina tjänare, djur och mark

⁹ Bättre ha ett lågt anseende (*vara ringaktad, föraktad av människor*) och ha en tjänare,

än att skryta om sin status (*och sig själv*) men inte ha mat för dagen.

¹⁰ Den rättfärdige tar hand om sina djur (*känner och har medlidande med dem*),

men den ogudaktiges "barmhärtighet" ("nåd") är grymhet.

¹¹ Den som brukar sin jord får överflöd av mat,
men den som springer efter (*söker, följer*) tomhet (*fantiserar om lättförtjänta pengar*) saknar förstånd.

¹² De ogudaktiga har begär efter onda människors byte [*vinst som fåtts på orättfärdigt sätt*],

men de rättfärdiga står stadigt (*djupt rotade*) och bär [*rikare långsiktig*] frukt.

Den som är vis lyssnar på råd

¹³ Den som är ond fångas av sitt eget syndfulla tal,

men de rättfärdiga tar sig ur (*hittar en väg ur*) problem (*oro, svåra situationer*).

¹⁴ En [*rättfärdig*] människa får själv glädja (*fröjda*) sig och ta del av (*fills upp av*) resultatet av sina ord,

och arbetet som hennes händer utför kommer tillbaka till henne [*som en skörd av det goda som har såtts*].

¹⁵ En dåres väg är rätt i hans egna ögon,
men den som är vis lyssnar på råd.

¹⁶ En dåres ilska (*heta temperament*) blir synligt på en gång (*ordagrant: "samma dag"*),

men den som är förståndig (*välbetäckt, akt-sam*) döljer skam (*vanära*).

[Den förståndige har överseende, brusar inte upp och ger igen när han blir förorättad. Skammen kan syfta på den skada och felbehandling som en annan person orsakat. Eller så är det den skam som kommer efter att någon har överreagerat med ett häftigt vredesutbrott. Se även Ords 20:22; 24:29; Matt 18:15.]

¹⁷ Den som andas trofasthet (*talar sanning – hebr. poach emonah*) berättar rätt,

men ett falskt (*hebr. sheqer*) vittnesbörd är lögn och svek.

[Att andas trofasthet talar om en livsstil av att tala sanning och vara ärlig, jfr "andas svek" i Ords 14:5. Se även om sanningen som står fast och lögnen som vacklar i Ps 12.]

¹⁸ Den som talar först och tänker sedan (*är snabb att ge svar på tal*),

hans ord skär (*sticker; genomborrar*) som ett svärd, men de visas tunga är helande (*läkedom*).

¹⁹ Läppar som talar sanning står fast för evigt,

en tunga som ljuger hörs bara för ett ögonblick.

²⁰ Svek (*bedrägeri*) finns i hjärtat hos dem som planerar ondska,

men de som verkar för (*medlar mellan parter för att skapa*) fred får glädje [*i hjärtat*].

²¹ Ingen ondska [*som resultat från en ogudaktig livsstil*] kan drabba den rättfärdige,

men de ogudaktiga får uppleva mycket olycka (*elände, bedrövelse, bekymmer, oro, plåga, sjukdom*) [*eftersom de medvetet har valt bort Gud*].

²² Läppar som ljuger är motbjudande (*avskryvande, vidriga*) för Herren (*Jahveh*),

men de [*människor*] som är rättvisa (*trogna, som motstår frestelser*) är hans glädje (*behag*).

²³ En förståndig (*välbetänkt, försiktig, aktsam*) människa stoltserar inte med sin kunskap,

medan dårars hjärtan ropar (*skriker*) ut sin dårskap (*oförstånd, galenskap*).

²⁴ De som är arbetsamma (*flitiga*) når ledande positioner,

medan den late tvingas arbeta hårt (*arbeta som slav åt en annan herre*).

²⁵ Bekymmer (*oro, rädsla*) i en mans hjärta tynger ner det [*orsakar depression*],

men ett gott (*uppmuntrande, vänligt*) ord gör det glatt.

26 Den rättfärdige leder sin vän (*nästa, granne*) rätt,
men de ondas väg leder [*dem själva och andra*]
vilse.

27 Den late (*bedragaren*) jagar inte sitt eget byte
och tillreder det inte,
till skillnad från den arbetsamme (*noggranne,*
som inte ljuger) som får värdefulla tillgångar
(*ära, dyrbara diamanter*).

[*Han har glädje över dem, tillreder med gott
samvete köttet han själv jagat så att det smakar
gott.*]

28 På rättfärdighetens stig [*välkända upptram-
pade gångväg*] finns liv,
och på den vägen finns ingen död [*utan evigt
liv*].

13

Vandra med de visa

1 En vis son tar till sig sin fars korrigering (*tuktan,*
tillrättavisning, justering),
men en dåre lyssnar inte ens på
tillrättavisning.

2 En [*rättfärdig*] människa får äta god frukt från
sina ord,
men de trolösa (*de som har som livsstil att
svika sina löften*) hungrar efter våld (*och får äta
upp det onda de sagt*).

³ Den som vaktar sin mun bevarar sitt liv (*sin själ*),

men för den som brer på med sina läppar (*pratar vitt och brett*) kommer undergång (*förödelse, ödeläggelse, terror*). [Ords 10:14, 19; 18:21]

⁴ Den late har stor aptit men äger inget,
den arbetsammes aptit blir rikligen mättad.

⁵ Den rättfärdige hatar lögnaktigt tal [*falska och bedrägliga ord*],

men den ogudaktige (*onde*) stinker (*hebr. ra-jash*) och vanhedrar [*sig själv och andra*].

[*Den som stinker sprider odör – dvs. osmakliga rykten och skandaler; samma ord som i 2 Mos 7:18. Ordet finns också inkodat med sex bokstävers mellanrum i Est 3:11-12 som ger frasen: "Haman och Satan stinker". Se även Ps 14:3; Dan 6:14; Rom 3:13.*]

⁶ Rättfärdighet beskyddar (*vaktar, bevarar*) den vars väg är fullkomlig (*hel, oskyldig – hebr. tam*),

men ondska (*synd, orätt*) [*särskilt lögnaktigt tal, se vers 5*] fäller (*omkullkastar, fördärvar, förvanskar*) syndaren.

[*Sättet en människa lever på liknas vid en väg. Det hebreiska ordet tam har en rik innebörd. Här beskriver det en helhjärtad person med integritet som håller sig till det som är sunt, rätt och sant. En människa som orubbligt vandrar i ärlighet*

och redbarhet har inga dolda motiv. När inte ord och handlingar överensstämmer undermineras grunden och orsakar att man faller i synd, se Ords 11:3, 5-6; Jak 3:2.]

Rikedomens bedräglighet

⁷ Somliga agerar som om de var rika men har ingenting,
andra anser sig vara fattiga men har stora rikedomar.

⁸ Den rike kan behöva betala lösen för sitt liv,
men den fattige får inte ens några hot.

⁹ De rättfärdigas ljus [*ande*] brinner frimodigt
(*med glädje*),
medan de ogudaktigas lampa [*ande*] ska bli utsläckt.

¹⁰ Högmod skapar bara strider (*tvister, ordstrider, tävlan, gräl*),
men hos dem som tar emot råd (*är läraktiga*)
finner man vishet.

[De har en ödmjuk inställning, erkänner att de inte vet allt och är villiga att lära sig mer.]

¹¹ Rikedom vunnen snabbt (*genom fåfänglighet; utan substans – hebr. hevel*) försvinner bort (*minskar; blir inget kvar*),
men den som samlar efter hand (*arbetar med händerna; samlar lite i taget*) ska få mycket [*öka sin rikedom*].

Uppfylld önskan

¹² Hopp (*förväntan*) som drar ut på tiden gör hjärtat sjukt (*sorgset, svagt*),

men en uppfylld önskan (*längtan*) är ett livets träd [*återupplivar och ger styrka*].

¹³ Den som föraktar ordet [*råd och undervisning från Gud och människor*] blir utplånad (*förstörd*),

men den som fruktar (*respekterar, värdesätter*) budet (*hebr. mitsvah*) blir belönad.

¹⁴ Den vises undervisning (*hebr. Torah*) är en källa av liv

som gör det möjligt att undvika dödens fällor.

¹⁵ Ett gott förstånd (*insikt, förståelse*) ger favör (*nåd, förståelse, gott anseende, uppskattning*),

men vägen för de trolösa (*falska, svekfulla*) är ständigt svår.

¹⁶ Den eftertänksamme (*förståndige, vise*) agerar med kunskap i allt,

men en [*oresonlig*] dåre exponerar öppet sin dårskap.

¹⁷ En ogudaktig budbärare faller i olycka,

men en trogen ambassadör kommer med helande.

¹⁸ Fattigdom och skam får den som vägrar ta emot tillrättavisning (*undervisning*),

men den som tar till sig korrigering blir ärad.

19 När en önskan går i uppfyllelse så är det ljuvligt (*tillfredsställande, ger det en god känsla*) för själen,

därför är det mycket upprörande (*svårt*) för en [*oresonlig*] dåre att överge sin ondska [*eftersom hans hjärta är inställt på att göra ont*].

Rätt umgänge

20 Den som vandrar med (*umgås och är förtrolig med; går i samma riktning som*) de visa, blir själv vis [*lär av de visa*],

men den som slår sig ihop (*associerar sig; blir kompanjon*) med dårar kommer att ta skada (*bli fördärvad; drabbas av olycka*).

[*Som en konsekvens av att man rör sig bland dårar blir man själv en dåre och får lida för sitt val.*]

21 Olycka följer (*förföljer*) syndare,

men de rättfärdiga får goda saker (*lycka, framgång, rikedom, överflöd*) som lön.

Ett gott arv

22 En god man lämnar ett arv till sina barnbarn, syndarens rikedomar är förvarade (*magasinerade i det fördolda*) åt de rättfärdiga.

23 De fattigas åkrar kan ge mycket god avkastning [*mat*],

men många förgörs på grund av orättvisa.

24 Den som spar på riset hatar sin son,

men den som älskar honom är noga med att tillrättavisa (*disciplinera*) honom tidigt (*i unga år*).

²⁵ Den rättfärdige äter så han blir mätt,
men de ogudaktiga (*syndarna, kriminella*) har
en tom mage.

14

Vishet och dårskap

¹ En vis kvinna bygger ständigt upp sitt hem,
men den dåraktiga river ner (*slår sönder*) det
med sina egna händer.

² Den som vandrar i rättfärdighet fruktar
(*vördar, respekterar*) Herren (*Jahveh*),
men den som går krokiga vägar (*är moraliskt
fördärvad; lämnar den rätta vägen*) föraktar
honom.

³ I en dåres mun växer högmod [*lika snabbt*] som
en planta skjuter nya skott [*de uppblåsta orden
ger god näring för högmodet*],
men de visa beskyddas av sina [*ödmjuka*] ord.

⁴ Utan oxar (*dragdjur – hebr. alafim*) är krubban
skinande ren (*hebr. bar*),
men en stor skörd ges av en stark oxe (*hebr.
shor*).

[*Om man inte har oxar behöver man inte fylla på
fodertråget så ofta (de mindre djuren äter inte
lika mycket), men det är oxen som gör att bonden*

kan få in en bra skörd. Poängen är att man måste göra en investering (skaffa och utfodra oxarna) för att få en stor avkastning.]

⁵ Ett ärligt vittne ljuger inte,
men ett falskt vittne andas ut lögner (*osanningar, illusioner, inbillning* – hebr. *kazav*) [*ljuger lika ofta och naturligt som han andas*].

⁶ En dåre (*som hånar Gud*) söker vishet men finner den inte [*hans attityd hindrar honom*],
men kunskap kommer lätt för den som har förstånd (*insikt, förståelse*).

⁷ Håll dig på avstånd från en dåraktig (*självgod*) människa,
du kommer inte höra något vettigt från den personen.

Se inte bara på fasaden

⁸ Visheten hos en förständig (*välbetänkt, försiktig, aktsam*) människa gör att hon vet vart hon går,
men dårskapen hos dårarna leder dem vilse.

⁹ Dårarna hånar (*skrattar, gör sig löjligen över*) skuldoffer [*bekännelse av och upprättelse från en synd*],
men hos de rättfärdiga finns Guds favör (*gillande*).

¹⁰ Hjärtat känner bäst sin egen bitterhet (*oförsonlighet, hårdhet*),

och ingen främling kan heller dela dess glädje.

11 De ogudaktigas hus (*permanenta boningar, familjer*) ska bli ödelagda,
men de rättfärdigas tält (*nomaders temporära tält, boningar, familjer*) ska blomstra.

12 Det finns en väg som verkar rätt för en människa,
men till slut kan den leda till döden [*Ords 16:25*].

13 Även mitt i ett skratt kan hjärtat vara sorgset (*värka*),
och slutet på [*en sådan ytlig*] glädje är sorg (*tyngd*).

Väg varje ord

14 Den som har vänt om från den rätta vägen i sitt hjärta (*den som är opålitlig, har lämnat Gud*)
får betala för sina val [*mättas av frukten av sina egna vägar*],
däremot blir en god människa belönad för sina beslut.

15 Den oförståndige (*omedvetne, dåraktige, utan hämningar*) tror på varje ord han hör,
men den förståndige tittar (*aktar, överväger, är medveten om*) vart han går.

16 Den vise fruktar [*inser konsekvenserna av ondska, misstänker fara*] och undviker ondska,
men [*den oresonlige*] dåren är våghalsig (*självssäker*) och handlar övermodigt.

17 Den som är hetlevrad handlar dåraktigt,
en man som har onda planer är hatad.

Krönt med kunskap

18 De oförståndiga (*dåraktiga, hämningslösa*)
ärver (*samlar på sig*) oförstånd (*dårskap*),
men den förståndige är krönt (*ärad*) med
kunskap (*insikt, förståelse*).

19 Ondskan måste böja sig inför det goda,
och de ogudaktiga människorna [*står*
bönfallande och bedjande] vid de rättfärdigas
portar (*dörr, stad*).

20 Den fattige är hatad även av sina egna grannar,
men de rika har många [*som vill vara deras*]
vänner.

21 Den som föraktar sin granne syndar [*mot Gud,*
sin granne, och sig själv],
men glad (*lycklig, välsignad*) är den som
förbarmar sig över (*visar nåd; är vänlig mot*) de
ödmjuka (*betryckta, på grund av orättvisor*).

22 Är det inte så att de som planerar ondska själva
vandrar vilse,
men de som planerar (*tänker ut*) godhet möter
nåd (*omsorgsfull kärlek*) och sanning (*trofas-*
thet).

[*Nåd och sanning (hebr. chesed ve emet) hör*
oskiljaktigt ihop. De presenteras alltid i samma
inbördes ordning och återfinns i Guds eget

vittnesbörd, se 2 Mos 34:6. Nåd utan sanning blir uddlös, medan sanning utan nåd blir obarmhärtig.]

²³ I allt arbete så finns det en vinst (*förtjänst*),
men tomt prat leder bara till fattigdom (*behov*).

²⁴ De visas krona (*ära*) är deras rikedom,
medan dårskapen hos de självsäkra dårarna
inte är annat än enfald (*oförnuft, dårskap*).

²⁵ Ett vittne som talar sanning [*i rätten*] räddar
liv,
medan ett falskt (*manipulerande*) vittne talar
lögner [*och sätter oskyldigas liv i fara*].

²⁶ Den som fruktar (*vördar, respekterar, ärar*)
Herren (*Jahveh*) har stor trygghet (*frimodighet,
säkerhet*),
hans barn har alltid en säker tillflyktsplats.

²⁷ Att frukta (*vörda, respektera, ära*) Herren
(*Jahveh*) är en källa till liv,
den gör att dödliga fällor kan undvikas.

Rättfärdighet upphöjer ett folk

²⁸ En kungs ära (*majestät, skönhet*) beror på hur
många undersåtar han har,
är det brist på folk [*i hans tjänst*] så blir det
hans fall.

²⁹ Den som är sen till vrede har stor kunskap
(*insikt, förståelse*),

men den som är hetlevrad exponerar sin dåraktighet och gör den ännu mer uppenbar.

³⁰ Ett sunt (*friskt*) sinne (*hjärta*) ger liv och hälsa i kroppen,

men avundsjuka (*missunnsamhet, bitterhet*) är som röta (*förruttnelse*) i benen.

³¹ Den som förtrycker den fattige, utmanar (*trotsar, förolämpar*) hans skapare,

men den som är vänlig (*visar nåd; ger favör; är god*) mot den utsatte (*fattige, den som lider nöd*), ärar honom [*Gud, som skapat alla människor*].

³² Den ogudaktige trycks ned (*drivs i väg*) på grund av sin egen ondska,

men den rättfärdige har hopp och är frimodig ända in i döden.

³³ Vishet bor (*vilar utan att göra väsen av sig*) i hjärtat på den som har förstånd (*insikt, förståelse*),

men i det inre hos dårar måste visheten ständigt göra sig påmind (*uppenbara sig*) [*den är kvävd hos dåren*].

³⁴ Rättfärdighet (*andligt och moraliskt, på alla områden och i alla relationer*) upphöjer ett folk (*en nation*),

men synd nedvärderar (*förminskar, degraderar, är en skam för*) en stam (*hebr. leom*).

³⁵ En tjänare med förstånd får kungens favör (*gillande, accepterande, uppskattning*),
men hans vrede kommer över den som
skämmer ut honom.

15

Gud ser allt

¹ Ett mjukt (*stilla*) svar tar bort vrede (*ursinne, raseri*),

men ett hårt (*sårande*) ord rör upp ilska.

² De visas tunga talar kunskap på ett rätt sätt,
men dårens mun spyr ut dårskap.

³ Herrens (*Jahvehs*) ögon finns på varje plats,
och de ser både det onda och det goda.

⁴ Den tunga som talar helande (*läkande, uppbyggande*) ord är ett livets träd,
men när den avsiktligt är falsk (*förvanskande, förvriden*) krossar den anden [*hos både den som lyssnar och den som talar*].

⁵ En dåre föraktar sin fars tillrättavisning och straff,
men den som tar till sig tillrättavisning är klok.

⁶ De rättfärdigas hem har många skatter (*stor rikedom*),
men de ogudaktigas inkomst för bara med sig olycka (*problem, oro, förvirring, oordning*).

⁷ Läpparna hos de visa sällar medvetet [*bland sina tankar*] och sprider bara kunskap,

så är det inte med de självgoda dårarna som saknar urskillningsförmåga redan i sitt hjärta.

⁸ De ogudaktigas [*religiösa*] offer är avskyvärt (*motbjudande, vidrigt*) inför Herren (*Jahveh*),

men bönerna från de rättfärdiga är hans glädje (*tillfredsställelse, lycka, behag*).

⁹ Avskyvärd (*motbjudande, vidrig*) är den ogudaktiges väg inför Herren (*Jahveh*),

men han älskar den som söker hans rättfärdighet.

¹⁰ För den som överger Guds stig (*välkända, upptrampade gångväg*) väntar sträng bestraffning,

den som hatar (*vägrar att ta emot*) tillrättavisning kommer att dö [*fysiskt, moraliskt och andligt*].

¹¹ Sheol (*graven, underjorden – de dödas plats*) och Abaddon (*avgrunden, förgörelsens plats*)

[*Ords 27:20; Job 26:6; Upp 9:11*] är båda synliga (*öppna, uppenbara*) inför Herren (*Jahveh*),

hur mycket synligare är då inte människors hjärtan?

Hjärtat är centralt

¹² En dåre ogillar den som tillrättavisar honom, han går inte till de visa [*för att fråga om råd*].

¹³ Ett lyckligt hjärta ger ett glatt ansiktsuttryck,

men hjärtesorg krossar (*bryter ner*) anden.

14 Hjärtat hos den som har förstånd söker (*frågar efter, kräver*) kunskap,

men munnen hos [*den självgode*] dåren vallar (*leder andra till; njuter av, har aptit för*) dårskap (*oförstånd, galenskap, otålighet*). [Ords 10:21; 14:8]

15 För den bedrövade (*nedslagne, olycklige, fatige*), är varje dag ond (*svår, eländig*),

men den som har ett glatt hjärta har en ständig fest.

16 Det är bättre att ha lite [*en liten materiell tillgång*] och frukta (*vörda, respektera*) Herren (*Jahveh*),

än stor rikedom med den förvirring (*tumult, oro*) som den för med sig [*genom det ogudaktiga sätt den införskaftats och förvaltats på*]. [Ords 16:8; Ps 37:16]

17 Det är bättre att äta en enkel sallad i en kärleksfull gemenskap,

än en gödd oxe där det är hat [*mellan människor och Gud*].

18 En hetlevrad man orsakar strider (*tvister, gräl, trätor*),

men den som är sen till vrede (*tålmodig*) stillar (*dämpar, kväver*) dispyter (*konflikter*).

19 Den lates väg är överväxt med törne
*[vildväxande rosenbuske med taggar som sticker,
sårar och snärjer],*

men den rättfärdiges stig (*välkända, upptram-
pade gångväg*) är säker och väl utstakad.

20 En vis son gör sin far glad,
bara en dåre föraktar sin moder.

21 Dårskap tilltalar den som saknar hjärta och
förstånd,

men den som har förståelse (*insikt, förstånd*)
går sin väg rakt fram.

22 Utan överläggning (*rådläggning, debatt*) blir
det inte som planerat (*planerna blir utan syfte och
mål*),

men där man rådgör tillsammans (*utbyter
erfarenheter; frågar rådgivare*) grundas
(*fastläggs*) planerna.

23 Det ger glädje att kunna ge [*ett bra konstruk-
tivt, hjälpende*] svar,

och ett ord talat i rätt tid (*tillfälle*) – det är
välsignat.

*[Ett gott råd i rätt tid välsignar både den som får
och den som ger det.]*

24 Den förståndige vandrar uppåt [*mot him-
melen*] på livets stig (*välkända, upp trampade
gångväg*),

och på så vis undviker han Sheol (*underjorden* – *de dödas plats*) därnere.

²⁵ Herren (*Jahveh*) river ner den högmodiges hus (*familj, liv*),
men han bevarar änkans tomtmarkeringar (*gränslinjer*).

²⁶ Onda planer (*tankar*) är något avskyvärt (*motbjudande, vidrigt*) i Herrens (*Jahvehs*) ögon,
men vänliga (*nåderika, vackra*) ord är rena [*inför honom*].

²⁷ Den som är girig efter orätt vinning (*genom ojusta metoder eller våld*) för in olycka (*problem, oro, förvirring, oordning*) i sitt eget hem,
men den som hatar mutor ska leva (*inte dö en för tidig död, leva i framgång, leva för evigt i himlen*).

²⁸ Den rättfärdiges hjärta överväger [*hebr. ha-gah – talar i låg ton; dvs. har tankemässigt gått igenom, är förberedd på*] hur han ska svara,
men de ogudaktigas mun spyr ut ondska.

²⁹ Herren (*Jahveh*) är långt borta (*ffärran*) från de ogudaktiga (*syndare, kriminella*),
men han hör bönerna från de rättfärdiga.

³⁰ Ögon som utstrålar ljus [*från ett glatt fridfullt inre*] gläder hjärtan [*hos andra människor*],
och goda nyheter ger näring åt benen [*ger inre styrka*].

³¹ Det öra som lyssnar på livgivande tillrättavisning

kommer att bli kvar bland de visa.

³² Den som vägrar ta emot tillrättavisning (*tuktan, disciplin*) föraktar (*ogillar, tar avstånd ifrån*) sig själv,

men den som tillåter sig att bli tillrättavisad (*tar emot korrigerings*) växer i förståelse (*insikt*).

³³ Att frukta (*vörda, respektera, ära*) Herren (*Jahveh*) är vägen till vishet (*det fostrar och disciplinerar*),

och ödmjukhet [*att underordna sig Herren*] är vägen till ära (*upphöjelse, respekt*).

16

Allt har sin tid och plats

¹ En människa ansvarar för alla planer i sitt hjärta (*att bearbeta och strukturera dem*),

men det [*visa*] svar som tungan till sist ger kommer från Herren (*Jahveh*).

² Alla människans vägar är rena (*rätta*) i hennes egna ögon,

men Herren (*Jahveh*) prövar (*mäter, väger, bedömer*) anden (*inre tankar, hjärtats motiv*).

³ Överlämna (*rulla över*) dina verk till [*anförtro allt du gör och vill göra åt*] Herren (*Jahveh*),

så ska dina planer (*tankar, syften, mål*) ha framgång (*bestå; stå fasta; bli grundligt etablerade*).

[Dela dina planer med Herren så går det dig väl!]

⁴ Herren (*Jahveh*) har gjort allting *[för att fullfölja och bidra]* till sitt syfte,

även de ogudaktiga *[passar i rollen]* för den onda dagen.

⁵ Varje människa som är stolt (*arrogant*) i sitt hjärta är avskyvärd (*mothjudande, vidrig*) för Herren (*Jahveh*),

du kan vara säker på att sådana inte undgår sitt straff.

⁶ Genom nåd (*omsorgsfull kärlek, trofasthet*) och sanning (*pålitlighet, fasthet, stabilitet*) *[till Gud och människor – inte genom religiösa offer]*,

sonas (*övertäcks*) straffet för synd, och genom att frukta (*vörda, respektera*) Herren (*Jahveh*) *[genom att ha en sund gudsfruktan]*

undviker människor ondska (*fara*).

[Nåd och sanning (hebr. chesed ve emet) hör oskiljaktigt ihop. De presenteras alltid i samma inbördes ordning och återfinns i Guds eget vittnesbörd, se 2 Mos 34:6. Nåd utan sanning blir uddlös, medan sanning utan nåd blir obarmhärtig.]

⁷ När en människas vägar (*sätt att leva*) tilltalar (*behagar*) Herren (*Jahveh*),
gör han även så att hans fiender försonas (*sluter fred*) med honom.

⁸ Bättre att ha litet med rättfärdighet,
än stor rikedom med tumult (*förvirring, problem, oro*) [*som kommer på grund av det orättfärdiga sättet den införskaffats och förvaltats på*]. [Ords 15:16; Ps 37:16]

⁹ Människans hjärta tänker ut (*planerar*) sin väg [*"väver samman" och utarbetar sitt sätt att leva*],
men Herren (*Jahveh*) styr (*leder*) hennes steg (*i singular: levnadslopp, jordevandring*).

[*Väg avser här troligen främst karaktär och moral, se Ords 16:2, 7, 17, 25.*]

Väg dina ord noga

¹⁰ Gudomligt inspirerade beslut finns på konungens läppar,
därför måste hans mun vara trofast när han dömer.

¹¹ En rätt [*omanipulerad*] balansvåg och medföljande vikter kommer från Herren (*Jahveh*),
alla vikter i viktådan har sitt ursprung från honom.

¹² En kung som är ond är något avskyvärt (*motbjudande, vidrigt*) [*inför både människor och Gud*],

tronen befästs genom rättfärdighet [*på alla områden och i alla relationer*].

¹³ Rättfärdiga läppar är en glädje för kungar,
och de älskar den som talar det som är rätt
(*sant, rättframt, uppriktigt*).

¹⁴ Kungens vrede är en dödens budbärare,
men en vis man lugnar (*stillar*) den.

¹⁵ I skenet av kungens närvaro finns liv,
och hans favör (*gillande*) är som ett moln som
ger sent regn (*vårregn – hebr. malqosh*).

[*Det sista regnet före skörden som ger näring åt frukten, till skillnad från höstregnet (hebr. jore) som gör så att sådden gror.*]

Ödmjukhet och vishet

¹⁶ Hur mycket bättre är det inte att skaffa vishet
än guld!

Ja, hellre än silver, välj att få förstånd (*insikt, förståelse*).

¹⁷ De rättfärdigas huvudväg (*upphöjda väg – hebr. mesilah*) undviker ondska,
den som aktar (*skyddar*) sin väg (*hebr. derech*),
bevarar sitt liv (*sin själ*).

[*Två olika hebreiska ord för väg används här. Det första beskriver en välbyggd huvudväg där hinder har röjts bort. Det är en upphöjd väg utan stötestenar, se Jes 40:3; 62:10. Det andra ordet*

för väg (hebr. derech) är vanligare och används ofta om livsval och personlig vandringsväg.]

18 Stolthet går före undergång,
och en arrogant (högmodig) ande före fall
(olycka).

19 Bättre att vara bland de fattiga och ha en
ödmjuk ande,
än att dela byte [från orätt vinning] med de
stolta (högmodiga).

20 Den som har insikt i (ger akt på, agerar
förståndigt på) ordet [Guds ord], finner det goda,
den som litar på Herren (Jahveh) blir
välsignad (salig, lycklig, avundsvärd).

*[Hebr. davar kan betyda ord, sak, ting eller
föremål. Det används ofta om Herrens ord (Ps
33:4), vilket är den troligaste betydelsen här. En
annan tolkning är att det handlar om att den
som sätter sitt hjärta till att överväga "sitt ord",
angelägenheter, att väga sina vägar, kommer
att finna gott. Att lita på Gud och göra det
rätta, även om det kostar på, kommer att ge sann
lycka.]*

21 Den som är vis i hjärtat kallas [får rykte om
sig att vara] förständig (välbetänkt, insiktsfull),
ett ljuvligt tal (goda/vänliga läppar) ökar
kunskapen (mottagligheten, förmågan att ta in

kunskap). *[Både för den som talar och den som lyssnar.]*

²² Sunt förnuft (*kunskap, insikt, förståelse*) är en livets källa för dem som äger det,
men de oförnuftiga straffas av sin egen dårskap.

²³ Hjärtat hos den vise lär tungan *[vad den ska tala]*,
och hans läppar ökar i kunskap (*förmåga att lära ut, gott tal*).

²⁴ Vänliga (*nåderika, milda, vackra*) ord är som en *[rinnande och klibbig]* honungskaka *[Ords 15:26; Ps 19:11]* –
sött (*en sötma*) för själen och hälsosamt (*en läkedom*) för kroppen *[benen i kroppen]*.

[Honung står för något gott och hälsobringande och utgör (tillsammans med mjölk) ett kännetecken på det välsignade löfteslandet, se 5 Mos 6:3.]

²⁵ Det finns en väg som ser ut att vara rätt (*ligger rakt fram utan hinder*) för en människa,
men den leder till döden *[Ords 14:12]*.

²⁶ En arbetares aptit (*matlust, hunger*) verkar fördelaktigt på honom,
den egna munnens hunger pressar honom *[att arbeta]*.

27 En ogudaktig (*ond*) människa gräver upp ondska [*skvallrar och letar efter skandaler hos andra*],

den är som brännande eld på hans läppar.

28 En falsk människa sår (*släpper lös; ger fritt spelrum åt*) osämja (*splittring, oenighet*),

en skvallrare (*ryktesspridare, baktalare*) skiljer [*till och med nära*] vänner åt. [*Ords 6:14; 10:31; 17:9; 18:8; 26:20*]

29 En våldsverkare (*grym man*) förför (*lurar*) sin vän (*granne, bror*)

och leder honom in på en ond väg.

30 Den som medvetet kisar med ögonen (*sluter sina ögon*) planerar ondska,

och den som stänger sin mun [*från att tala sanning*], han låter ondska få verka fullt ut.

31 Det gråa håret är en ärekrona [*det kröner en äldre person och inger respekt och vördnad*],

om den kommer från vandringen på de rättfärdigas väg.

32 Den som kontrollerar sitt temperament är bättre än en krigshjälte,

och den som kontrollerar sin [*egen*] ande är bättre än den som intar en hel stad.

33 Lotten kastas i knäet,

men beslutet kommer från Herren (*Jahveh*).

17

Goda relationer viktigare än rikedom

¹ Bättre en torr brödkaka [*som kan ätas*] i lugn (*frid, ro*)

än ett hem fyllt av mat men med stridigheter.

² En vis tjänare får regera över en son som orsakar skam (*förvirring, oreda*),

och han får dela arvet med bröderna.

³ Smältdegeln är till för [*att förädla*] silver, och smältugnen för [*att förädla*] guld,

på samma sätt prövar (*undersöker, testar*) Herren (*Jahveh*) hjärtan.

⁴ En ond människa lyssnar på (*uppmärksammar*) ondskefulla läppar (*tomt prat*),

och en lögnare lyssnar på en förödande tunga (*destruktivt, oanständigt tal*).

⁵ Den som ser ner på (*förlöjligar, hånar, driver med*) den fattige (*hebr. rosh*) förolämpar (*förnärmar*) hans Skapare,

den som är skadeglad (*gläder sig åt andras olycka*) undgår inte straff.

⁶ Gamla mäns krona (*stolthet*) är deras barnbarn, och barnens krona är deras fäder.

⁷ Överdrivet (*stortaligt*) tal lämpar sig inte för en dåre,

och ännu mer opassande är ljugande läppar hos en ledare.

⁸ En gåva (*muta*) fungerar som en skinande diamant [*ordagrant "en sten som charmerar"*] för den som ger den,

varthelst han vänder sig ger den honom framgång.

[Versen kan tolkas positivt att en gåva stillar vrede, se Ords 21:14. Ordet gåva kan också översättas muta vilket inte är accepterat enligt judisk lag, och då är versen en sorglig kommentar om det mänskliga beteendet, se vers 23.]

⁹ Den som har overseende med (*skylar, förlåter*) ett felsteg (*överträdelse*) väljer (*strävar efter; söker; vill främja*) kärleken,

men den som ältar vad någon har sagt (*gjort*) skiljer vänner åt [*driver bort en nära vän*]. [*Ords 10:12*]

¹⁰ En tillrättavisning påverkar den vise mer än hundra slag på dåren.

¹¹ En ond människa söker bara uppror [*genom att medvetet bryta mot det som är rätt*],

därför ska en grym budbärare (*ängel*) skickas mot honom.

¹² Det är bättre att möta en björnhona som blivit separerad från sina ungar,

än att möta en [*högfärdig, arrogant*] dåre i sin dårskap.

¹³ Lönar någon gott med ont,
viker inte ondskan från hans hus.

¹⁴ Att börja ett gräl (*ordväxling, konflikt*) är som att öppna en dammlucka med vatten,
stoppa därför grälet innan orden väller fram ohindrat.

¹⁵ Den som rättfärdigar syndaren och den som fördömer den rättfärdige
– båda är lika avskyvärda (*motbjudande, vidriga*) i Herrens (*Jahvehs*) ögon.

¹⁶ Till vilken nytta är pengar i en dåres hand
eftersom han inte har någon vilja (*längtan, hjärta*) att lära sig?

[Vishet kan inte köpas, se Job 28:15-19; den kommer genom att följa Guds väg och att vörda Herren, se Ords 1:28-33. En vanlig källa till konflikt mellan vänner är pengar, temat återkommer i vers 18.]

¹⁷ En vän (*medmänniska – hebr. rea*) älskar alltid (*visar hela tiden tillgivenhet*) [*är trofast, hjälpsam och självuppooffrande*],
en broder finns med (*föddes för att hjälpa*) i motgång (*nöd, trångmål – hebr. tsarah*) [*i en svår tid*].

[Här kan "en broder" även åsyfta någon som står nära, oavsett blodsband, se Ords 18:24.]

¹⁸ En människa som saknar förstånd skriver under (*ger sitt handslag*),

och går [*förhastat*] i borgen för sin vän (*medmänniska* – *hebr. rea*).

¹⁹ Den som älskar synd,

älskar strider (*tvister, ordstrider, tävlan, gräl*),
den som bygger höga portar [*som en fasad för att imponera och verka bättre än vad han är*]

försäkrar sig om sitt eget fall (*ras*).

²⁰ Den som har ett fördärvat (*falskt*) hjärta får ingen framgång (*riksdom, gott*),

och den som har en fördärvad (*förvrängd, pervers*) tunga faller i olycka.

²¹ Den förälder som får en [*ondskefull*] dåre till barn får sorg,

en far till en [*ohyfsad*] dåre har ingen glädje.

²² Ett glatt hjärta (*själ*) verkar som en god medicin,

men en sårad (*bruten*) ande suger mörken ur benen (*torkar ut och försvagar hela kroppen*).

²³ Den ogudaktige (*syndaren, kriminelle*) tar emot mutor under bordet (*i hemlighet*)

för att förvränga rättvisans stigar (*välkända upptrampade gångvägar*).

24 En man med förstånd placerar Guds vishet framför sina ögon (*fokuserar på den*),
medan en dåres ögon ser [*irrar runt*] på allt som finns på jorden [*utom på visdom*].

25 En självgod, dåraktig son är en sorg för sin far
och bitter sorg för henne som fött honom.

26 Att straffa den rättfärdige är inte rätt,
att slå (*döda*) personer med hög moral för deras ärlighet (*övertygelse, moral, rättvisa*) är också fel.

Att vara tyst ...

27 Den som har kunskap (*vishet*) är sparsam med sina ord [*Jak 1:19*],
och en man med insikt (*förståelse*) har en dyrbar (*värdefull, högt aktad*) ande.

28 Även en [*babblande*] dåre (*hebr. evil*) kan tas för att vara vis om han håller tyst,
den som stänger sina läppar kan tyckas vara skärpt (*skarpsinnig; ha urskillningsförmåga*).

18

Ord kan döda och ord kan ge liv

¹ Den som medvetet isolerar (*separerar*) sig [*från Gud och människor*],
ger efter för sitt eget begär, och går emot all vishet (*förnuftighet, klokhet*).

² En *[oresonlig]* dåre har ingen längtan efter förstånd (*finner ingen glädje i att söka insikt och vishet*),

han vill bara uttrycka sina egna åsikter.

³ Där en ogudaktig finns *[på en plats, i ett sällskap, eller i djupen av sin ondska]*,

där finns också förakt *[av allt som är ärbart och rätt]*.

Inre brist på aktning leder till yttre tillrättavisning.

⁴ Orden i en människas mun är som djupa vatten *[kan vara svåra att förstå, men en vis man bemödar sig att hämta upp dem, se Ords 20:5]*,

källan till *[Guds]* vishet är som en flödande bäck *[ren och livgivande]*.

Onda läppar

⁵ Det är avskyvärt att ta den skyldiges parti (*favorisera och upphöja honom i rättssalen*),

och på så vis ta bort rätten från den oskyldige (*rättfärdige*).

⁶ En dåres läppar kommer med *[en oresonlig dåre vandrar rätt in i] strid (tvister, trätor)*

– ja, hans mun ropar efter slag (*tigger om stryk*).

⁷ En dåres mun blir hans undergång,
hans läppar är en snara (*fälla*) för hans själ (*liv, känslor, sinne, vilja*).

⁸ Orden från en skvallrare (*ryktesspridare*) är som läckerbitar som slukas glupskt (*med hast*),

de går in i kroppens innersta delar.

Säkerhet

⁹ Den som är lat i sitt arbete (*försummar det medvetet och inte ens försöker*),

är bror till den som förgör (*vandaliserar, bryter ner, dödar*).

[Att bara släppa taget leder till undergång.]

¹⁰ Herrens (*Jahvehs*) namn är ett starkt torn, den rättfärdige skyndar (*rusar*) dit och är beskyddad [*högt upp utom fara*]. [*Ords 29:25*]

¹¹ Den rikes tillgångar är hans mäktiga (*välbefästa*) borg,

i hans egen inbillning (*högfärd, stolthet, högmod*) är den [*hans tillgångar*] en hög mur.

¹² Högmod (*arrogans, övermod*) i människans hjärta går före fall (*krasch, degradering*),

ödmjukhet (*beskedlighet, ett hjärta som kan underordna sig Gud och människor*)

är vägen till ära (*upphøjelse, respekt*).

¹³ Den som svarar innan han hört alla fakta är dåraktig och får skämmas.

¹⁴ Människans ande stärker (*uppehåller, ger näring åt*) henne under fysisk sjukdom (*smärta, problem*),

men en svag och bruten ande – vem kan bära den?

[Under fysisk sjukdom finns hoppet och längtan efter att bli bättre, men under en depression är viljan att leva bruten.]

¹⁵ Hjärtat hos den som har omdöme (är förståndig) förvärvar (samlar; förökar sin) kunskap,

och de visas öron söker alltid (lyssnar; begär, frågar) efter kunskap.

¹⁶ Gåvor öppnar vägen

och leder en människa inför inflytelserika (stora) män.

¹⁷ Den som först lägger fram sin sak verkar ha rätt,

tills hans motpart frågar ut honom.

¹⁸ Lottkastning sätter stopp för tvister (ordstrider; tävlan),

och skiljer mellan oeniga, mäktiga (inflytelserika) män.

¹⁹ En broder som har blivit förolämpad (kränkt, förnärmad, stött) är som en stark (befäst) stad [orubblig och svår att vinna tillbaka],

och strider (tvister; argument, påståenden) är som en regel (bom, tvärså) på [porten till] en fästning (borg; ett torn).

Ordets makt

²⁰ Av sin muns frukt blir en människas mage mättad (fylld),

av sina läppars skörd (*avkastning*) [*både det goda och det onda*] blir hon mättad (*fylld*).

²¹ Tungan har makt över död och liv,

de som älskar [*att bruka*] den får [*också*] äta dess frukt.

[*Vers 20 och 21 hör ihop. Frukt talar om konsekvenser; se Matt 7:17. Med tungan formar vi vårt tal och vår bekännelse, se Ords 15:3-4; Matt 12:35; Rom 10:9; Jak 3:2-12.*]

²² Den som finner (*träffar, lär känna*) en god hustru har fått något gott,

och har vunnit Herrens (*Jahvehs*) välsignelse (*fått en förmån given från Gud*)

²³ Den fattige talar bönfallande [*ord*] (*ber om nåd*),

den rike svarar med hårda (*aggressiva, sarkastiska, burdusa*) [*ord*].

²⁴ En man med [*många*] bekanta [*en som försöker vara vän med hela världen*] blir splittrad (*bryts sönder*),

men det finns [*verkliga*] kärlek som är trofast (*nära, tätt intill*) [*som liksom klänger sig fast*] från en broder.

[*Vänskapskretsen, dvs. de som hör till de "bekanta" (hebr. reaim; i pluralis) jämförs här med en verklig vän (maskulinum singularis). Hebreiskan har i andra strofen ordagrant verbet för att älska (ahav), dvs. någon som älskar*

eller har kärlek, men översätts här lite mer som ett verbalsubstantiv (kärlek kräver ju att någon älskar). Den vän som alltid älskar är Jesus, se Joh 15:14-15.]

19

Ärlighet varar längst

¹ Bättre är vara fattig och ärlig (*ha integritet*) än att ljuga (*ha ett fördärvat förvridet tal*) och vara en [*oresonlig*] dåre.

² Det är farligt att ha en stark längtan (*passion, iver*) utan kunskap, den som rusar i väg gör dåliga val (*missar målet, syndar*).

³ Det är en människas egen dårskap som förstör hennes vägar (*får henne på fall*), trots det blir hon ändå frustrerad (*arg*) på Herren (*Jahveh*) i sitt hjärta.

⁴ Rikedom ger många vänner (*bekantskaper*), men den fattige undviks av sin granne.

⁵ Ett falskt vittne blir inte ostraffat, och den som andas ut lögn kommer inte undan [*straff*].

⁶ Många frågar efter tjänster från en generös man, alla är vän med en givmild person.

⁷ En fattig mans släktingar hatar honom,
och hans nära vänner (*hebr. merea*) undviker
honom.
Han söker intensivt efter dem med *[tomma]*
löften,
men de är borta.

⁸ Den som skaffar vishet (*ordagrant "hjärta", ett
gott omdöme, förmåga att känna*) älskar sitt eget
liv,
den som bevarar urskillningsförmåga (*insikt*)
får framgång (*lycka*).

⁹ Ett falskt vittne blir inte ostraffat,
den som andas ut lögnen kommer att förgås.

¹⁰ Det passar sig inte för en *[ondskefull]* dåre att
leva i lyx,
än mindre att en tjänare skulle råda över
kungar (*furstar, ledare*).

¹¹ En människa med gott omdöme är sen till
vrede,
det är hennes ära att ha overseende med en
orätt (*låta den passera*).

¹² En kungs vrede är *[lika skräckinjagande]* som
ett lejons rytande,
men hans favör (*gillande*) är *[lika livgivande
och svalkande]* som daggen på gräset.

En förståndig hustru kommer från Herren

¹³ En dåraktig *[självgod]* son är sin fars un-
dergång,

en stridande hustru är som ett ständigt takdropp.

14 Hus och rikedomar kommer som arv från föräldrar,

men en förstående (*insiktsfull, varsam, framgångsrik, duktig*) hustru kommer från Herren (*Jahveh*).

15 Lathet gör att en människa faller i en djup sömn,

den håglöse (*som är överksam och inte tar några initiativ*) får gå hungrig.

16 Den som håller buden [*från Gud och människor*] får behålla sitt liv,

men den som inte bryr sig om hur han lever kommer att dö i förtid.

17 Den som bemöter den nödställde med nåd (*favör, oförtjänt kärlek – hebr. chanan*) [*den som böjer sig ner och hjälper den fattige*] lånar åt (*flätar/tvinnar sig samman med*) Herren (*Jahveh*)

och han lönar honom med trygghet [*hebr. shalem – dvs. han får frid i själen och alla sina behov fyllda*].

[Verbet låna (*hebr. lava*) inleder versen och betyder ordagrant "att tvinna ihop/fläta samman". Betoningen här ligger på den som går Herrens ärenden för att hjälpa någon som hamnat i knipa (oftast av ekonomisk art). Hebr. dal (*nödställd, hjälplös, svag*) betyder bokstavligen

minus/subtraktion och beskriver något som gått förlorat. Hebreiskan kan tolkas så att det både är den drabbade och den som lånar till Herren, som fullt ut återgäldas av honom.]

¹⁸ Fostra din son medan det ännu finns hopp, låt inte din ovilja (*tveksamhet*) [att säga ifrån] leda till hans död.

¹⁹ En man med stor ilska måste bli straffad, om du friar honom [*från konsekvenserna av sina vredesutbrott*], måste du rädda honom om och om igen.

²⁰ Lyssna på råd och ta emot tillrättavisning (*tuktan, fostran*), så att du kan bli vis till sist [*ordagrant: vid ditt slut – dvs. framöver när du blir gammal*].

²¹ Många planer (*ett överflöd av storslagna tankar*) har en man i sitt hjärta, men [*bara*] Herrens (*Jahvehs*) råd (*syfte, plan, vilja*) består [*kommer att fullbordas, nå sitt mål*]. [*Ps 33:10-11; Ords 16:1-3, 9; Jes 46:10; Jer 10:23*]

²² Vad som är önskvärt i människan är godhet (*nåd, omsorgsfull kärlek, trofasthet – hebr. chesed*), och en fattig man [*som är ärlig*] är bättre än en [*rik*] lögnare.

²³ Att frukta (*vörda, respektera, ära*) Herren (*Jahveh*) leder till liv,

den som gör det vilar mätt (*tillfredsställd, har överflöd*) och undgår ondska.

²⁴ Den late gömmer (*begraver*) [*stoppar ner och har kvar*] sin hand i ett fat,

men förmår inte föra den tillbaka till munnen.
[Ords 26:15]

²⁵ Bestraffa en däre, och den oförståndiga (*omedvetne, dåraktige, utan hämningar*) lär sig att handla vist.

Tillrättavisa en man med förstånd, och hans kunskap (*insikt*) ökar.

²⁶ En son som utövar våld mot sin far och driver bort sin mor,

han ger [*föräldrarna*] skam och drar vanära (*förbannelse*) över sig själv.

²⁷ Min son (*mitt barn, min vän*), om du inte lyssnar på tillrättavisning

irrar du (*som en berusad*) bort från kunskap.

²⁸ Ett ogudaktigt vittne hånar rättsväsendet (*rättvisa*),

och syndarens (*den ogudaktige, kriminelles*) mun sväljer glupskt ondska.

²⁹ Domen väntar (*är till för*) dem som hånar (*föraktar Gud*),

och [*spö*] slag för dårarnas rygg.

20

¹ Vin är en hädare – starka drycker larmar (*för oväsen, är högljudd*),

och den som låter sig ledas vilse (*raglar, blir berusad*) av alkohol är inte vis.

[”Vin är en hädare” – den som är påverkad av det förlöjligar, hånar, driver, talar nedsättande om en sak eller en person. Under alkoholens inflytande blir människor ovisa och många misstag begås. Se även Ords 23:29-35.]

Tålamod lönar sig

² Den skräck en [*upprörd, rasande*] kung inger kan liknas vid rytandet av ett lejon,

den som är orsak till hans ilska syndar mot sitt eget liv (*sätter sitt liv på spel*).

³ Det är en ära för en människa att undvika bråk (*strid, ordstrid, trätor*),

medan en dåre söker strid (*exploderar i ilska, startar gräl*).

⁴ Den late plöjer inte på hösten [*förbereder inte jorden för sådd*],

så när skördetiden kommer får han tigga, han söker utan att hitta någon skörd.

Ärlighet i allt

⁵ Planerna (*själva beslutsprocessen*) i en människas hjärta är som djupa vatten,

en förståndig människa drar upp dem [*från källan inom sig*].

⁶ Många människor ropar ut hur nådefulla de är
(*säger sig ha kärleksfull omsorg – hebr. chesed*),
men en trofast (*pålitlig*) person – vem kan
finna en sådan?

⁷ Den rättfärdige vandrar (*lever sitt liv*) med
integritet (*hederlighet, fasthet, redbarhet*)
– välsignade är [*hur lyckliga och avundsvärda*
är inte] hans barn [*när de tar*] efter honom!

⁸ Kungen (*ledaren*) som sitter på domarstolen
sällar bort all ondska med sin blick [*håller ett*
öga på dem han ansvarar över].

⁹ Vem kan säga:

”Jag har behållit mitt hjärta rent (*alla mina*
beslut och motiv har varit oförvitliga),
jag är fri från min synd?”

¹⁰ Olika vikter [*en för försäljning och en annan*
för inköp] och olika mått,
bådadera är avskyvärda (*motbjudande,*
vidriga) i Herrens (*Jahvehs*) ögon.

[*Herren ser allvarligt på oärlighet i affärer.*]

¹¹ Redan ynglingen (*en ung man – hebr. naar*)
visar sin karaktär genom sina handlingar,
om de är rena och ärliga [*eller falska*].

¹² Örat som hör och ögat som ser.
Herren (*Jahveh*) har gett oss båda.

¹³ Älska inte sömn för då blir du fattig.

Öppna dina ögon [*vakna upp från slumrandet*]
och du får mat i överflöd.

14 "Skräp, bara skräp", säger köparen [*till den som säljer*],

men när han går därifrån skryter han belåtet
[*om sitt fynd*].

15 Man kan äga guld och mängder av juveler
(*pärlor*),

men läppar som har kunskap (*insikt, förståelse*) är den dyrbaraste klenod (*äodel*)
man kan ha.

16 [*Domaren säger till fordringsägaren:*]

Ta kläderna (*manteln*) från den som gått i borgen
för en främling,

panta vad han har då han är säkerhet för en
okänd (*en främmande kvinna*).

[*Den som är dåraktig och tar på sig ansvaret
för en främlings skulder, vars pålitlighet inte
är känd, eller en äktenskapsbrytares, vars
opålitlighet är känd, blir ansvarig även om det
kostar honom hans mantel som pant.*]

17 Stulet bröd smakar ljuvligt till en början,

men det dröjer inte länge förrän munnen är
full av grus.

18 Planer (*mål, riktlinjer*) formas under
vägledning med andra;

för inte krig utan överläggning (*gå inte ut i krig utan vis ledning*).

19 Den som skvallrar för vidare (*avslöjar*) vad som sagts i förtroende,

anförtro dig därför inte åt människor som pratar bredvid munnen.

20 Den som förbannar sin far eller sin mor,

hans lampa (*ande, liv*) ska slockna i djupaste mörker (*ordagrant "i mörkets ögonsten", i den mörkaste delen av pupillen, helt omringad av mörker*).

21 Ett arv som [*genom girighet och orätt behandling av medarvingar*] snabbt gjort någon rik blir i slutändan utan Guds välsignelse.

22 Säg inte: "Jag ska ge igen för det onda!"

Vänta på Herren (*Jahveh*) [*sök Herren med en ivrig förväntan*] – han ska rädda dig. [*5 Mos 32:35; Rom 12:17-21*]

23 Dubbla vikter är avskyvärt (*motbjudande, vidrigt*) i Herrens (*Jahvehs*) ögon,

och falska vågar behagar inte honom (*är av ondo*).

24 Varje steg en man (*stridsman*) [*en man i sina bästa år*] tar kommer från (*har sitt ursprung från*) Herren (*Jahveh*),

så hur kan någon själv förstå sin väg?

25 Det är farligt att alltför snabbt lova en gåva (*helig tjänst*),

utan att först beräkna kostnaden och tänka efter vilka konsekvenser beslutet kommer att få.

26 En vis ledare (*kung*) identifierar och tar bort de onda [*människorna från inflytelserika positioner*],

och låter tröskhjulet gå över dem.

[Under tröskningen skiljs agnarna från vetet, de torra och döda skalen utan substans tas bort.]

27 Anden i människan är en Herrens (*Jahvehs*) lykta

som utforskar varje del av vårt inre.

28 Nåd (*omsorgsfull kärlek, trofasthet*) och sanning (*pålitlighet, fasthet, stabilitet*) bevarar en kung,

hans tron upprätthålls genom nåd (*omsorgsfull kärlek, trofasthet*).

[Nåd och sanning (hebr. chesed ve emet) hör oskiljaktigt ihop. De presenteras alltid i samma inbördes ordning och återfinns i Guds eget vittnesbörd, se 2 Mos 34:6. Nåd utan sanning blir uddlös, medan sanning utan nåd blir obarmhärtig.]

29 De ungas stolthet är deras styrka,

de äldres ära (*prydnad*) är deras gråa hår [*som står för vishet och erfarenhet*].

³⁰ Blodet renar ett sår [*inifrån och ut*],
och en tillrättavisning når vårt innersta [*renar oss inifrån*].

21

Gud ser våra motiv

¹ Kungens hjärta är som vattenflöden i Herrens (*Jahvehs*) hand,
han låter det mynna ut varhelst han vill.

[Bilderna är från bevattningssystem med kanaler som än idag är vanligt i Mellanöstern. På samma sätt som trädgårdsmästaren styr vattenflödet till olika delar, kan Gud styra ledares beslut.]

² Människan anser, från sitt perspektiv, att alla hennes vägar (*beslut*) är rätta,
men Herren (*Jahveh*) prövar (*väger*) hjärtat.

[Människan rättfärdigar sina handlingar men Gud ser bakomliggande motiv och intentioner.]

³ Att verka i rättfärdighet och rättvisa [*att leva rätt och döma rättvist*]
är mer värdefullt för Herren (*Jahveh*) än offer.

[Herren föredrar ett liv i uppoffrande kärlek inför honom och bland människor, framför yttre plikttrogna handlingar; se Ords 15:8; Ps 40:7-8; Jes 1:11-17.]

⁴ Stolta ögon (*då man anser sig själv vara överlägsen*) och ett högmodigt (*arrogant*) hjärta kännetecknar onda människor,
men även de ogudaktigas plöjande är synd.

[Ordet plöja kan också översättas "lampa", oavsett så är versens budskap klart: Den ogudaktiges hela liv, både arbete och glädjeämnen är synd i Guds ögon.]

⁵ Att planera noggrant ger vinst i det långa loppet,
medan hastverk (*oöverlagt handlande*) bara leder till förlust.

⁶ Rikedom införskaffad genom en ljugande (*falsk*) tunga [*lögn och omoraliska metoder*] är som ånga [*som snabbt avdunstar och försvinner*] och drivs hit och dit [*av vinden*],
de söker [*i själva verket inte rikedomar utan*] döden.

⁷ De ogudaktigas våld (*förstörelse, skada*) kommer tillbaka över dem själva,
eftersom de vägrar handla rättfärdigt.

⁸ För den oärlige är vägen krokig (*svår*),
men den rättfärdiges arbete (*handlande, inkomst från arbete*) är som en rak väg (*rätt*).

⁹ Det är bättre att bo i ett hörn på [*det platta*] hustaket

än att dela ett hus (*familj*) med en grälsjuk (*stridslysten, hetlevrad*) kvinna.

[Det var inte ovanligt att man byggde ett gästrum på det platta hustaket, det är antagligen detta som syftas på här, se 2 Kung 4:10.]

¹⁰ Ogudaktiga människor längtar (*har begär*) efter det onda,

de har ingen medkänsla (*visar ingen nåd*) för andra människor (*vänner, grannar*).

¹¹ När den arrogante (*skrytsamme*) blir straffad, ser den oförståndige (*en naiv människa som blivit vilseledd*) detta och blir vis, men människor med [*Guds*] vishet lär sig genom att ta emot undervisning.

[Kontrasten i denna vers är mellan den oförståndige och den vise. Den arrogante förändras inte, men när han tillrättavisas så ser den oförståndige det och får vishet. Bäst är dock att ha ett öppet hjärta och ta emot undervisning och bli vis den vägen.]

¹² Den rättfärdige studerar de ogudaktigas hus (*familj*),

hur de ogudaktigas liv [*utan Guds beskydd*] vänds upp och ner.

¹³ Den som väljer att inte höra (*stänger sitt öra för*) den fattiges rop,

kommer själv att ropa utan att få svar.

14 En gåva från en anonym givare lugnar en irriterad person,

en present (*belöning*) given i hemlighet stillar det starkaste raseri (*ursinne*).

15 När sanningen segrar gläder sig de rättfärdiga,

men det är de ondas skräck.

16 Den som viker av ifrån den rätta vägen

hamnar bland skuggornas (*de avlidnas – hebr. rafaim*) sällskap.

17 Den som älskar nöje (*tillfredsställelse, glada dagar*) blir fattig,

den som älskar vin (*alkohol*) och olja [*symbol på välgång och framgång*] kommer aldrig att bli rik.

18 Den onde blir till lösen för den rättfärdige,

och den ogudaktige får ta den rättfärdiges plats [*eftersom det onda de planerar mot de goda, drabbar dem själva*].

19 Bättre att leva i ödemarken

än att bo med en tjatig (*grälsjuk, stridslysten, hetlevrad*) kvinna.

20 Det finns dyrbara skatter och olja [*symbol på välgång och framgång*] i den vises hus (*hem*),

men en självgod dåre gör snabbt slut på sina tillgångar (*slösar bort dem*).

21 Den som strävar (*följer, jagar*) efter rättfärdighet och nåd (*omsorgsfull kärlek - hebr. chesed*)

finner liv, rättfärdighet och ära. [*Matt 10:39*]

[Versens motsvarighet, men också dess motsats återfinns i Ords 11:27. Ära och liv återkommer i Ords 22:4.]

22 En vis man kan storma en mäktig stad (*en stad full av krigsmän*),

och bryta ner det starka fäste som stadens invånare förtröstat på.

[Vishet kan rent bokstavligt bryta ner starka fästen, men även mentala tankebyggnader.]

23 Den som bevarar (*vaktar*) sin mun och sin tunga [*tänker efter innan han yttrar sig*]

bevarar sin själ från nöd (*slipper många bekymmer*).

24 Hädare kallar man en arrogant och högmodig person

som i allt han gör agerar med måttlöst övermod.

25 En lat människa dör till sist av hunger,

därför att hans händer vägrar att arbeta.

26 Han längtar ständigt efter (*åtrår*) det som inte är hans,

medan de rättfärdiga ger frikostigt utan att hålla tillbaka.

27 De ogudaktigas offer [*religiösa yttre handlingar*] är avskyvärda (*motbjudande, vidriga*) [*inför Gud*],

hur mycket värre är det då inte när det också frambärs med onda avsikter.

28 Ett osant (*falskt, oärligt, ljugande*) vittnesbörd förgörs (*blir om intet, försvinner*),

men den människa som lyssnar [*uppmärksam*] får alltid tala [*när han är kallad att vittna*].

29 En ogudaktig människa måste ta på sig en yttre fasad av styrka,

medan den rättfärdige planerar (*förstår*) sina vägar [*med en inre trygghet och tillförsikt*].

30 Det finns ingen mänsklig vishet,

kunskap eller vägledning som kan mäta sig mot Herrens (*Jahvehs*) vishet.

31 Stridshästen kan vara redo på stridens dag,

men befrielse (*seger*) kommer från Herren (*Jahveh*).

22

Ditt rykte är mer värt än rikedom

[Vers 1 är en prolog till vers 2-5. Här finns en kiastisk struktur där "att bli utvalt" (från det hebreiska verbet *bachar* – "att välja") hör ihop med det sista ordet gott (hebr. *tóv*). Centralt finns rikedom, silver och guld. I den hebreiska kulturen

var namnet synonymt med personens karaktär, rykte och ställning i samhället, se även Job 30:8; Pred 7:2; Ords 3:13-15; 10:7; 16:16.]

¹ Att välja ett namn [*en god karaktär och ett gott rykte, se Pred 7:1*]

är bättre [*mer eftersträvensvärt*] än stor rikedom –

bättre än silver och guld

är [*att välja*] ljuvlig nåd (*oförtjänt kärlek, god favör*).

² Den rike och den fattige har detta gemensamt:
Herren (*Jahveh*) har skapat dem båda.

³ Den förståndige ser i förväg faran och tar skydd,

men den oförståndige går rakt fram och får sitt straff.

⁴ Konsekvensen (*resultatet*) av ödmjukhet (*saktnod, mildhet*) [*då den har fått blomma ut i sin fullhet*] är

Herrens fruktan (*att vörda och respektera Jahveh*) – [*det för också med sig*]

rikedom (*ymnigt välstånd*) och ära (*härlighet*) och [*evigt*] liv. [*Ords 21:21*]

[Versen har sju substantiv. Först står hebr. eqev som betyder konsekvens/resultat, dvs. "något som leder till". Ordet betyder ordagrant häl och delar rot med namnet Jakob (hebr. Jakov). Det beskriver ofta något som "följer i fotspåren", men kan även översättas "eftersom" (1 Mos 22:18)]

eller "lön/resultat" (Ps 19:12). Att ödmjuka sig inför Gud både förutsätter och ger en sund gudsfruktan – ödmjukhet är att vörda Herren (Jahveh). Rikedom och ära står i singular. Hebr. kavod beskriver den tyngd av härlighet och ära som fanns i Guds närvaro i det allra heligaste i tabernaklet och templet. Det sista hebreiska ordet chajim, som betyder liv, står alltid i plural och beskriver livet i dess fullaste mått och innefattar därför även evigt liv, se 2 Mos 2:7.]

⁵ Törnen och fällor (snaror) finns längs med den obstinates (falskes, egensinniges) väg,
den som värdesätter sitt liv håller distans till sådana människor.

⁶ Fostra (invig, initiera, träna, instruera) ynglingen (hebr. naar) med din mun [dvs. genom att samtala] om hans [individuella] vägval
[resonera tillsammans med den unge om vikten av goda vanor och att gå på Guds "smala" vägar]
så viker han inte av från det (det goda sättet) när han är gammal (vuxen, äldre).

[Ordet för yngling (hebr. naar) kan syfta på ett litet barn (1 Sam 1:24), men den vanliga betydelsen är en yngling i åldern 14-17 år, se 1 Mos 22:12; 37:2; 34:19. Ordet kommer från en rot med innebörden att "skaka sig fri" och beskriver tonårstiden då ett barn blir en egen individ. Ordet för fostra, vänja och träna är ovanligt och används också om att inviga ett hus, se 5 Mos 20:5; 1 Kung 8:63. Här blir betydelsen att tidigt

inviga den unge i det Gud initierat och förberett för honom. Väg (hebr. derech) är i singular, vilket också visar på att visa den unge på sin egen unika livsväg. Versens inledning kan även översättas: "Gör vägen smal för ynglingen". Den nyansen ger ännu ett djup i betydelsen, med tanke på Jesu undervisning om den breda vägen till fördärvet och den smala vägen som leder till livet, se Matt 7:14.]

⁷ Den rike regerar över den fattige,
och den som lånat är slav till den som givit lånet.

⁸ Den som sår orätt (synd, ondska) får skörda sorg (problem, oro),
det är slut på den makt han utövat över andra genom sin ilska.

[Ordagrant "hans stav av ilska är över", dvs. det är nu slut på det inflytande han haft över andra människor som var rädda för hans lynniga temperament. Den grekiska översättningen Septuaginta har även en fortsättning med ytterligare ett ordspråk som Paulus citerar i 2 Kor 9:7: "Gud välsignar en glad och givmild man, men gör slut på hans gärningars tomhet."]

⁹ Den som är generös blir välsignad (upphöjd),
för han delar med sig av sitt bröd (mat, tillgångar) till den fattige.

¹⁰ Kör ut bråkmakaren så blir det lugnt,

ja, då upphör bråken och skällsorden
(*förolämpningarna, hånandet, mobbningen*).

¹¹ Den som älskar hjärtats renhet (*har ett rent hjärta, goda intentioner*) hans läppar talar nåd
(*oförtjänt godhet, vänliga ord – hebr. chen*)
och får kungen som vän.

¹² Herrens (*Jahvehs*) ögon skyddar [*den som har*]
kunskap (*insikt, förståelse*),
men han omkullkastar den trolöses (*bedragarens*) ord.

¹³ Den late säger:
"Det är ett lejon där ute!
Jag blir dödad om jag går ut på gatan."

[*Den late hittar på ursäkter för att slippa arbeta.*]

¹⁴ En prostituerads mun är som en djup grop
[*som används för att fånga vilda djur*].
Den Herren (*Jahveh*) är vred på faller i den.

[*Den som strider mot Gud förlorar hans beskydd
och faller offer för smickrande ord.*]

¹⁵ Dårskapen (*viljan att trotsa och göra uppror*)
är fastbunden i en ynglings (*tonårings*) hjärta,
men tillrättavisning och disciplin (*uppfostran*)
driver bort den.

[*Upproriskhet är en konsekvens av syndafallet,
och kommer därför naturligt hos barnet.*]

16 Den som suger ut den fattige för att själv bli rik,
och den som ger till den rike [*köper in sig hos honom*],
båda blir med säkerhet fattiga (*går med förlust*).

TREDJE SAMLINGEN: 30 visa råd (22:17-24:22)

- 17 Lyssna noggrant till de visas ord,
och ta min kunskap till ditt hjärta.
- 18 Du kommer att uppskatta dess ljuvlighet (*behaglighet, som underbar sång och vacker musik*)
om du bevarar dem djupt inom dig och har dem redo (*fast förankrade*) på dina läppar.
- 19 För att din förtröstan (*tro, hopp, tillförsikt, förtroende*) ska vara hos Herren (*Jahveh*),
därför undervisar jag dig just i dag.
- 20 Jag har skrivit 30 punkter (*regler*)
för att ge råd (*planer, strategier*)
och kunskap (*insikt, urskillningsförmåga*).
- 21 Dessa gör att du med absolut säkerhet (*exakthet*) kan veta vad sanningens tillförlitliga ord är,
så att du kan svara med ord av sanning till dem som sänds till dig [*eller som du är utsänd av*].

1) Ta inte pengar från den fattige

- 22 Råna inte den fattige bara för att han är fattig,
och använd inte din position för att förtrycka den svage i porten [*där stadens domstol hölls*].
- 23 Herren (*Jahveh*) för deras talan (*är deras försvarare*)

och berövar (*tar undan*) livet från dem som plundrar [*den fattige*].

2) Umgås inte med lättretade personer

²⁴ Umgås inte (*associera dig inte, var inte vän*) med arga (*lättretade*) personer, vandra inte [*ha ingenting att göra*] med en hetlevrad person.

²⁵ Om du gör det, så kan du lära dig (*ta efter*) hans stigar (*välkända upptrampade gångvägar*) och gillra en fälla för dig själv.

3) Gå inte i borgen för dem som redan har skulder

²⁶ Gå inte i borgen för den som redan har skulder [*och äventyra din familjs framtid*].

²⁷ För om du inte har medlen att betala, kommer de [*indrivarna att även*] ta ifrån dig sängen du ligger på.

4) Flytta inte på gränslinjer

²⁸ Flytta inte på gränslinjer som dina förfäder har satt upp.

5) Observera och lär

²⁹ Observera en människa som är skicklig i sitt arbete. Han kommer att stå inför (*tjäna, arbeta för*) kungar,

han ska inte stå inför (*tjäna, arbeta för*) tvivelaktiga (*låga, obetydliga*) män.

23

6) Uppför dig på en fin middag

¹ När du blir bjuden på middag hos en härskare
[en inflytelserik person],
tänk på hur du uppför dig.

² Sätt en kniv på din strupe (hebr. *nefesh*)
om du har stor aptit [behärska dig].

³ Åtrå inte hans delikatesser (läckra/smakliga
rätter – hebr. *matam*),
det kan finnas dolda motiv [till att du blev
bjuden].

7) Lägg inte all din energi på att jaga rikedom

⁴ Trötta inte ut dig för att bli rik,
lita inte på din egna [mänskliga, begränsade]
förståelse (insikt).

⁵ Om du bara fäster din blick på (fokuserar på)
materiell rikedom,
så är den plötsligt borta. Den har fått vingar
och flyger i väg som en örn mot himlen.

8) Låt dig inte luras av smickrande ord

⁶ Ät inte den missunnsammes (hårdes, avund-
sjukes) mat,
sukta inte efter hans delikatesser (läckra/
smakliga rätter).

⁷ För som han tänker i hjärtat, sådan är han.
Beräknande säger han till dig,
varsågod ta för dig,
men menar inte ett ord av vad han säger.

⁸ Det lilla du ätit får du spy upp,
och dina ljuvliga (vänliga) ord (hebr. *davar*)
[komplimanger] är bortkastade (förspillda).

*9) Det är omöjligt att tala en självgod dåre
tillrätta*

⁹ Bemöda dig inte att tala en dåre tillrätta [*ordagrant "tala inte i hans öron", dvs. i ett försök att få hans fulla uppmärksamhet*],

han föraktar (*gör sig lustig över*) ditt kloka (*insiktsfulla*) prat (*resonemang* – hebr. *milah*).

10) De fattiga har en stjärnadvokat

¹⁰ Flytta inte på gamla (*forntida*) tomtmarkeringar (*gränslinjer*)

och gör inte intrång på de faderlösas (*änkors, föräldralösas*) åkrar.

¹¹ Deras Återlösare (*försvarare* – hebr. *gaal*) är mäktig;

Han [*Gud själv*] kommer att föra deras talan mot dig.

11) Ta emot råd och kritik

¹² Öppna ditt hjärta (*sinne*) för fostran, och öppna dina öron för kunskapens ord.

[*Var öppen och formbar till kritik, och lyssna noga på visa ord.*]

12) Var inte rädd för att tillrättavisa dina barn

¹³ Undanhåll inte tillrättavisning (*korrigering, disciplinering*) från en yngling (*tonåring*);

om du bestraffar [*olydighet*] med riset (*spöstraff*) ska han inte dö [*han kommer inte att ta fysik skada*].

¹⁴ Det är du som ska använda riset [*låta olydnad få konsekvenser*]

och rädda honom från Sheol (*underjorden* – *de dödas plats*).

13) När barn tar till sig vishet ger det föräldrarna glädje

¹⁵ Mitt barn, om ditt hjärta (*själ, sinne*) fylls med vishet,

då fylls också mitt hjärta av glädje.

¹⁶ Mitt innersta kommer att spritta av glädje när dina läppar talar det som är rätt.

14) Avundas inte syndare

¹⁷ Låt inte ditt hjärta avundas syndare, fortsätt i stället att dagligen i vördnadsfull tillbedjan frukta Herren (*Jahveh*).

¹⁸ Det finns en framtid [*för dig*], ditt hopp ska inte tas ifrån dig (*vara om intet*).

15) Varning för fylleri och frosseri

¹⁹ Lyssna, du min son [*pronomet "du" förstärker och gör tilltalet ännu mer personligt*] – och bli vis, och låt ditt hjärta ledas på rätt väg [*hebr. derech – din personliga väg genom livet*].

²⁰ Umgås inte (*associera dig inte*) med alkoholmissbrukare

eller med dem som frossar i kött [*var inte delaktig i deras fester*].

²¹ Alkoholister och frossare blir fattiga, dåsighet [*resultatet av att bara äta och dricka*] klär en människa i trasor.

16) Respektera dina föräldrar

²² Lyssna på din far, som fött dig (*gett dig livet*), och förakta inte (*se inte ner på*) din mor när hon är gammal.

²³ Införskaffa sanning och sälj den inte,

införskaffa också vishet, disciplin och gott omdöme (*insikt, förståelse*).

²⁴ Den rättfärdiges far får fröjda sig [*under dans och jubel*].

Den som föder ett vist (*klokt*) barn, ska ha sin glädje (*njutning, behag*) i det.

²⁵ Låt din far och mor få glädjas,
och hon som har fött dig vara lycklig (*jubla i glädje och dans*).

[I denna sektion nämns "far" tre gånger och "mor" två gånger. Tre gånger används också ordet *joled* om den som fött dig. I vers 22 används det om "din far" och i vers 25 är det feminin form och syftar på "din mor". Centralt i vers 24 står det "den som föder" vilket på ett fint sätt syftar på båda föräldrarna, och kan även anspela på Gud som är den som ger livet, se 1 Mos 2:7; Job 33:4; 1 Tim 6:13.]

17) Var vaksam, många har fallit på det sexuella området

²⁶ Mitt barn ge mig din fulla uppmärksamhet,
ta mig som en förebild.

²⁷ En prostituerad är som en djup grop,
och en främmande (*lösaktig, förbjuden*)
kvinna är en trång brunn.

²⁸ Hon ligger på lur för att fånga sitt byte,
lockar fler och fler till otrohet.

18) Alkoholen är bedräglig

²⁹ Vem har jämmer (*olycka, elände*)?

Vem har sorg (*ångest och känner hopplöshet*)?

Vem har ständigt trätor (*tjat, gnat, ordstrider*)
[runt omkring sig]?

Vem klagar hela tiden (*talat tomhet och nonsens*)?

Vem blir slagen utan orsak (*får sår och märken*)?

Vem har dimmig syn (*blodsprängda ögon*)?

³⁰ Jo, det är de som sitter länge vid vinet,
de som provar (*undersöker, testat*) olika vinsorter.

³¹ Titta inte på vinet när det är rött,
när det glittrar i vinglasen,
när det lätt rinner ner. *[Bedöm inte vinet efter årgången, märket eller smaken, utan efter dess effekt:]*

³² Till sist biter det som en orm,
ja, det hugger som en giftorm.

³³ Du ser främmande *[saker]*
och ditt hjärta (*sinne*) talar perverst (*förvirrat och fördärligt*). *[Allt under alkoholens inverkan]*

³⁴ Ja, du blir *[lika ostadig]* som en som flyter på havet
och *[lika utsatt för en katastrof]* som en som ligger på toppen på en mast.

³⁵ Du säger: "De slog mig, men jag blev inte skadad,

de misshandlade mig men jag kände inget.

När ska jag vakna upp,
så jag kan dricka igen *[för att fly verkligheten]."*

24

19) *Var inte avundsjuk på onda människor*

¹ Var inte avundsjuk på onda människor,
längta inte efter att vara med dem.

² Deras hjärtan överväger (*muttrar; talar i låg ton; dvs. planerar – hebr. hagah*) förödelse (*våldshandlingar*),
och deras läppar talar olycka (*ondskefullt*).
[Ords 15:28]

20) Bygg ditt hus med vishet

³ Det krävs skicklighet och vishet för att bygga ett hus (*hem, en familj*),

och det krävs förstånd (*insikt, förmåga att förstå*) att bygga det på en god grund.

⁴ Genom kunskap (*vishet, urskillningsförmåga*) möbleras varje rum

med värdefulla och vackra (*ljuvliga, för ögonen sköna*) rikedomar.

21) Vishet gör dig stark

⁵ En vis man (*stridsman*) [*en man i sina bästa år*] är stark,

ja, en man med kunskap (*insikt, förståelse*) växer i styrka.

⁶ Utan visa råd (*utan en plan och en strategi*) kan du inte föra krig,

och med många rådgivare blir det seger (*säkerhet, trygghet, befrielse*).

22) Vishet segrar alltid över dårskap

⁷ Vishet är ouppnåelig för en dåre,

han blir mållös i porten [*där rätt skipades och etik och moral diskuterades*].

23) Planera inte ondska

⁸ Den som tänker ut onda planer

får snart rykte om sig att vara ondskefull.

⁹ Att smida onda planer (*planera dårskap*) är synd,

den som hädar (*talar nedsättande om allt och alla*) blir till sist avskydd av alla människor.

24) Prövningen visar på din styrka

¹⁰ Om du förlorar modet (*blir tyst, drar dig tillbaka*) på nödens dag [*då du blir trängd och möter svårigheter*]

så är din styrka svag.

[*Då var det inte så mycket med din styrka från början. Det som prövar styrka är motgångar, då visar det sig hur stark en person egentligen är, se Jak 1:2.*]

25) Rädda dem som håller på att gå under

¹¹ Rädda (*ryck bort*) dem som släpas i väg mot döden,

undsätt dem som förs bort till slakten.

¹² Säg inte: "Se, vi visste ingenting."

Tror du att han som ser in i ditt hjärta kommer att godta den ursakten?

Han som bevarar ditt liv, vet han inte allt?

Ska inte han kompensera (*belöna, betala*) [*dig och*] var och en efter sina gärningar.

26) Vishet är som honung för själen

¹³ Min son, ät honung, för det är gott, självrunden honung smälter i munnen.

¹⁴ På samma sätt ska du veta att vishet är ljuvligt för din själ (*ditt liv*),

om du tar till dig den så finns en framtid för dig,

och det du hoppas på (*längtar efter*) är inte förgäves.

27) Den rättfärdige tar sig igenom svårigheter och ger aldrig upp

¹⁵ Ligg inte på lur vid den rättfärdiges hem, som den ogudaktige gör.

Försök inte förstöra den rättfärdiges boning (*få den på fall*).

¹⁶ För även om en rättfärdig man skulle falla sju gånger (*skulle stöta på många problem och motgångar*),

så reser han sig upp igen, de ogudaktiga däremot faller handlöst när de möter svårigheter.

28) Gläd dig inte när din fiende faller

¹⁷ Gläd dig inte när din fiende faller,

låt inte ditt hjärta glädja sig (*fröjda sig i dans*) när han störtar (*lider nederlag*).

¹⁸ Herren (*Jahveh*) ser vad du gör och det är ont i hans ögon (*det orsakar sorg och smärta hos honom*),

och han vänder sin vrede från honom [*och riktar den på dig, som begår ett ännu värre brott genom ditt hån*].

29) De onda har ingen framtid

¹⁹ Irritera (*reta, gräma*) dig inte på ondskefulla människor,

var inte avundsjuk på de ogudaktiga.

²⁰ För de som är onda har ingen framtid,

lampan (*livsanden*) hos de ogudaktiga ska slockna.

30) *Frukta Gud i vördnadsfull tillbedjan*

²¹ Min son (*barn*), frukta Herren (*Jahveh*) och kungen,

och associera dig inte med rebeller (*upprorsmän*).

²² För deras undergång kommer plötsligt, vem vet vilket straff som Herren och kungen låter komma över dem.

Fler visa ord (24:23-34)

²³ Detta är också de visas ord:

Att vara partisk (*ordagrant: känna igen ansikten*) när man dömer

är fasansfullt (*fruktansvärt*). [*5 Mos 16:19*]

²⁴ Den som säger till den skyldige: "Du är oskyldig",

blir förbannad av folket, och avskydd av nationerna.

²⁵ Men för de [*rättfärdiga domare*] som går tillrätta med de ogudaktiga går det väl, de blir rikt välsignade (*de får framgång*).

²⁶ Som en kyss på läpparna [*lika önskvärd*], är ett rättframt (*ärligt, enkelt*) svar.

²⁷ Ordna först allt där ute, förbered marken [*plöj och så*],

sedan kan du bygga ditt hus (*hem*) [*bokstavligt bygga hus eller bilda familj*].

²⁸ Vittna inte mot din nästa (*granne*) utan orsak, på så sätt bedrar du med dina läppar.

29 Säg inte: "Jag ska ge igen för vad han gjort mot mig,

jag ska ge honom vad han förtjänar."

30 Jag gick förbi en lat mans åker,
förbi en vingård som tillhörde en oförståndig man (*en utan hjärta*).

31 Den var överväxt med tistlar, och markytan var täckt av nässlor (*ogräs*),

och dess stenmur var nedriven.

32 Jag betraktade och tänkte noga på vad jag såg,
jag drog följande lärdom från vad jag sett:

33 "Lite mer sömn, en liten tupplur,
lägg armarna i kors för att sova lite till,

34 och fattigdomen kommer marscherande till dig,

nöden överraskar dig som en invaderande soldat."

25

FJÄRDE SAMLINGEN: 130 ordspråk sammanställda av Hiskias män (kap 25 - 29)

[Följande sektion, kap 25-29, består av ordspråk som Salomo har skrivit. Kung Hiskia (2 Kung 18) och hans medarbetare har sedan sammanställt dem på 700-talet f.Kr. Det går att dela upp dem i 130 ordspråk, vilket motsvarar det numeriska värdet av de hebreiska bokstäverna i namnet Hiskia (hebr. Chizqijah; $8 + 7 + 100 + 10 + 5 = 130$) som det är stavat här.]

¹ Även dessa ordspråk är av Salomo,

som Judas kung Hiskias män har kopierat (överfört).

Kungens ära

² Gud får ära genom att dölja en sak (*ord – hebr. davar*) [5 Mos 29:29],

kungar får ära genom att utforska (*undersöka*) en sak.

[Gud får ära därför att människan inte kan förstå universum och hur han styr det, däremot får kungar här på jorden ära när de avslöjar sanningen och styr rättvist. Hebr. davar kan betyda ord, sak, ting eller föremål. Det används ofta om Herrens ord (Ps 33:4). I 5 Mos 17:18-19 står det att det är en kungs plikt att göra en egen kopia av Torah och att läsa och studera Guds Ord varje dag. Denna vers förstärker innehållet i uppmaningen och visar att Gud förväntar sig att kungen ska finna mycket mer än bara det uppenbara när han förkovrar sig i Ordet. Hebreiskan är ett mångbottnat språk och allt är inte uppenbart vid en enkel genomläsning.]

³ Som himmelen är [*ofattbart*] hög och jorden [*enormt*] djup,

på samma sätt är kungars hjärtan (*tankar*) omöjliga att utforska.

⁴ Ta bort slagget (*orenheten*) från silvret,

låt det smälta [*så att silversmeden får ett rent material*] och låt ett redskap komma fram [*ur smältan*].

⁵ Ta *[på samma sätt]* bort de ogudaktiga från kungens närvaro,

då blir hans tron befast i rättfärdighet *[då råder det andligt och moraliskt hög standard på alla områden i landet]*.

⁶ Förhäv dig inte *[var inte framfusig, påflugen, skrytsam]* i kungens närvaro,

ta inte självmant plats bland de mäktiga *(hedersplatserna längst fram)*;

⁷ Det är bättre att bli ombedd: "Kom upp här",
än att bli nedflyttad i ädlingens *(en mer generös/villig och ädlare mans – hebr. nadv)*
närvaro, som dina ögon har sett.

[Jesu använder samma lärdom i en liknelse, se Luk 14:10.]

Om strider

⁸ Rusa inte in i en dispyt *(diskussion, ordstrid, rättslig prövning)*,

för vad ska du göra när den är över och din motpart *[kanske visar sig ha rätt och]* förödmjucar dig?

⁹ Diskutera i stället *(lägg fram din åsikt, problem, oenighet; ordagrant: strid din strid – hebr. riv riv)* med din granne *[försök först att lösa det genom privat samtal med honom. Jfr Matt 5:25; 18:15; Luk 12:58]*,

men röj *(uppenbara)* inte vad en annan person har sagt i förtroende till dig *[använd inte sådan personlig information för att stödja din sak]*.

¹⁰ För om den personen [*som talat i förtroende till dig*] hör det,

kan ditt förtal inte tas tillbaka [*det blir inget slut på ditt dåliga rykte*]. [*Hebreiskan är ko-rthuggen och visar att anklagelsen om förtal "inte återvänder"*. Den som pratar bredvid munnen får ett rykte om sig som är svårt att få bort.]

¹¹ Ett ord talat i rätt tid (*situation, omständighet*) är [*lika vackert och tilltalande*]

som guldäpplen i en silverskål.

¹² Som ett örhänge av guld eller ett halsband av rent guld,

så är den vises korrigering (*vägledning, hjälp*) i ett hörsamt öra.

¹³ Som kylan från snö [*från en nordlig vind från bergen*] en [*varm*] dag under skördetiden,

så är en trogen budbärare för den som sänt honom, han friskar upp sin herres själ (*liv, ande*).

¹⁴ Som moln och vind utan regn,

så är den man som lögnaktigt skryter en gåva [*som aldrig ges*].

¹⁵ Genom tålmod kan en furste (*ledare*) övertalas (*låta sig luras, förledas* – *hebr. patah*),

och (*men*) en späd tunga (*ett mjukt tal*) kan bryta ner det mest benhårda motstånd.

[*Ordagrant står det: Genom två tålmodiga näsor förleds en furste. Verbet patah används ofta negativt att bli förledd. Är betydelsen det*

här, är det en varning att den mest principfasta ledare kan falla genom slug och tålmodig övertalningsförmåga. Det går även att tolka versen positivt att tålmod kan förändra en ledares onda planer, som när David skonar Saul i grottan vid Ein Gedi, se 1 Sam 24:17-23. Se även Pred 10:4]

Grannsämja

¹⁶ Om du hittar honung, ät bara det du behöver, om du äter för mycket blir du övermätt och mår illa.

¹⁷ *[På samma sätt är det med grannar:]*

Besök inte din grannes hus (*familj*) för ofta (*låt din fot vara eftertraktad, uppskattad, värdesatt*), annars kan han bli trött (*ordagrant: bli mätt*) på dig och börja hata dig.

¹⁸ En stridshammare, ett svärd och en vass pil *[dvs. ett dödligt vapen]*

är den som vittnar falskt mot sin vän (*sprider lögn om sin granne*).

¹⁹ Att ha sin trygghet i (*sätta sitt hopp till*) en otrogen (*falsk, svekfull*) människa i tider av nöd (*problem, motgångar, prövningar*),

är som att ha tandvärk eller en fot ur led.

[Det är lika smärtsamt som tandvärk, och lika omöjligt att få stöd av den opålitlige som att stödja sig på en fot ur led.]

20 Som att ta av sig kläder en kylig dag [*vilket gör att man fryser ännu mer*]

eller som att blanda vinäger och lut (*natriumkarbonat*) [*som är en helt opassande blandning*],
så är det att sjunga [*glada*] sånger

till ett tungt (*sorgset*) hjärta.

21 Om den som hatar dig är hungrig, ge honom mat att äta,

och om han är törstig, ge honom vatten att dricka.

22 Genom att göra det samlar du glödande kol [*av skam*] på hans huvud,

och Herren (*Jahveh*) ska belöna (*upprätta*) dig.
[Rom 12:20]

23 Som en nordlig vind föder fram (*väntar, dallrar, har födslovåndor av – hebr. chol*) regn,

så [*ger*] en dold tunga [*som skvallrar och avslöjar hemligheter*] fördömande (*arga*) ansiktsuttryck [*som mörka moln*].

[När hemligheter avslöjas blir människor arga, se Ps 101:5. I Israel är det västanvinden som för med sig regn. Nordanvinden är kall och kan snarare hindra regn. Kommer uttrycket från Egypten, för nordanvinden med sig regn. Nordanvinden verkar liknas med människor i en fientlig miljö som har kalla blickar. Vattenmassorna i regnen kan motsvara en flod av hemligt förtal som uppstår när människor inte kommunicerar med varandra.]

24 Det är bättre att bo i ett hörn på *[det platta]* hustaket

än att dela hus med en grälsjuk (*stridslysten, hetlevrad*) kvinna.

[Det var inte ovanligt att man byggde ett gästrum på det platta hustaket, det är antagligen detta som det syftas på här, se 2 Kung 4:10.]

25 Som kallt vatten för en törstig själ (*den utmattade, svage*),

så är goda nyheter från ett fjärran *[hem]* land.

26 Som en grumlad vattenkälla och en förgiftad brunn,

så är en rättfärdig man som ger efter för den ogudaktige.

[Om den rättfärdige kompromissar med sin integritet av rädsla för den orättfärdige, eller genom mutor, eller i ett försök att ställa in sig hos honom, då är han inte längre en ren källa.]

27 Det är inte bra att äta för mycket honung,

det är osmakligt när någon söker sin egen ära.

[Versen kan också översättas: "att söka sin egen ära är ingen ära värd att ha", eller "det är inte bra att ge för mycket beröm till någon."]

28 Den människa som inte kan styra över (*behärska*) sitt sinne (*hjärta*)

är som en stad med nedbrutna murar.

[En person utan självkontroll är som en oskyddad stad, utan försvar och öppen för inkräktare som kan gå och komma som de vill (2 Krön 32:5; Neh 2:13). Den som inte kan behärska sina begär och känslor är alltid i fara att ryckas med av dem och dras in i synd och fördärv; hon har inget försvar när frestelsen överfaller henne, eftersom hon har förlorat självbehärskningen (Ords 16:32; Gal 5:23).]

26

Dåren

¹ Som snö på sommaren och regn under skörden, lika opassande är ära (*respekt, hög status*) för en däre.

² Som en fågel flackar [*förbi; flyger från plats till plats*], som en svala flyger [*för att sedan återvända till sitt näste*],

så är det med en grundlös (*oförtjänt*) förbannelse, den kommer inte in [*får inte fäste på den som är oskyldig*].

[Ordagrant står det "som en fågel för/till vandra" och en "svala till/för flyga", vilket beskriver hur fåglarna de var skapade till att flacka runt och att flyga. En ogrundad förbannelse flaxar förbi som en fågel, och återvänder till sist till sitt bo. På samma sätt återvänder den grundlösa förbannelsen på den som yttrade den. Förbannade män är förbannade män.]

³ Piskan för hästen, betslet för åsnan och riset för dårarnas rygg.

[Hur ska dåren bemötas? Varje situation är unik och det krävs vishet för att veta om man antingen ska ignorera eller bemöta dårskap:]

⁴ Svara inte en *[självgod, arrogant]* dåre på hans dåraktiga sätt,
då befinner du dig själv på hans *[låga]* nivå.

[Ibland är det inte värt att ge sig in i en diskussion med en dåre.]

⁵ Svara en *[självgod, arrogant]* dåre på hans dåraktiga sätt,
så att han inte blir självgod och tror sig vara vis i sina egna ögon.

[Högmod är en värre synd än dårskap, och ibland måste dårskap bemötas och avslöjas.]

[Vers 6-10 formar en kiasm. Vers 6 och 10 handlar om att inte överlåta något viktigt till en dåre. Vers 7 och 9 handlar om ordspråk i en dåres mun och att inte ta en dåres ord på allvar. Centralt i vers 8 kommer höjdpunkten att det är absurt och farligt att hedra och upphöja en dåre.]

⁶ Att sända ett bud med en dåre
är som att hugga av sig fötterna *[budskapet kommer inte fram]* och dricka våld *[det utmanar olyckan]*.

⁷ Som benen på den lame hänger kraftlösa,
så är ett ordspråk i munnen på en dåre.

8 Som att binda fast en sten i en slunga [*lika fel och oanvändbart*],
är det att ge ära till en dåre.

9 Som en törntagg går in i en drucken mans hand,
så är ett ordspråk i en [*oresonlig*] dåres mun.

[En dåre kan läsa och tala ordspråk, men kan inte hantera det.]

10 Som en bågskytt skadar (*genomborrar*) alla [*han skjuter på*],
på samma sätt är det med den som lejer en dåre eller vem som helst som går förbi.

[Hebreiskan är korthuggen. Ordagrant står det: "En bågskytt genomborrar allt, och leja en dåre och leja någon som passerar". Det är helt klart att den underförstådda meningen är att det är lika galet att leja en dåre eller vem som helst som råkar gå förbi, som det är att låta en bågskytt skjuta vilt omkring sig.]

11 Som hunden vänder tillbaka till sin spya,
så återupprepar en dåre sin dårskap.

12 Ser du en man som tror att han är vis i sina egna ögon
– det är mer hopp om dåren än för honom.

Den late är full av ursäkter

- 13 Den late säger: "Det är ett lejon på vägen!
Ett lejon på gatorna!"

[En ursäkt för att inte gå framåt eller utföra ett arbete, se även Ords 22:13.]

- 14 Som dörren svänger på gångjärnen,
så vänder sig den late i sin säng.

[På samma sätt som dörren sitter fast på gångjärnen och inte rör sig från sin plats, är den late fast i sin säng.]

- 15 Den late gömmer (*begraver*) [*stoppar ner och har kvar*] sin hand i ett fat,
men orkar inte föra upp den till munnen igen.
[Snarlikt ordspråket i Ords 19:24.]

- 16 En lat man anser sig vara visare i sina egna ögon
än sju män som kan ge logiska slutledningar
(*förståndiga svar, resonera*).

Lägg dig inte i andras bråk

- 17 Den som stannar upp för att lägga sig i andras angelägenheter (*brusar upp och ventilerar sina personliga åsikter överallt där han går fram*),
han är som en som rycker en vildhund i öronen [*han skapar oreda*].

- 18 Som en galning (*vettvilling*) som skjuter
(*slänger, kastar*)
brinnande pilar och bringar död,

- 19 så är en man som lurar sin granne
för att sedan säga: Det vara bara ett skämt.

Förtal leder till sorg

- 20 Utan ved slocknar elden,
om ingen skvallrar (*baktalar, förtalar*) så dör
grälet ut (*tystnar bråk, trätor*).

- 21 Som [*mer*] kol på glödande kol, och [*mer*] trä
till en brinnande eld,

så är en grälsjuk (*stridslysten, hetlevrad*) per-
son som skapar bråk.

- 22 Orden från en skvallrare (*ryktesspridare*) är
som läckerbitar som slukas glupskt (*med hast*),
de går in i kroppens innersta delar.

- 23 Som silverbeläggning (*glasyr av silver*) på ett
lerkärl [*Matt 23:27; Luk 11:39*] är brinnande
läppar [*som uttalar varma kärleksfulla ord*]
med ett hjärta fullt av ondska [*på insidan*].

- 24 Den som hatar förställer sitt tal [*för att
smickra*],

men inom sig bär (*lagrar, funderar*) han på
sveckfulla (*falska, förrädiska*) tankar.

- 25 När (*även om*) han talar älskvärt (*ljuvligt,
inställsamt*) [*ordagrant: när hans röst visar
godtycklig nåd*],

så tro inte på honom för sjufaldiga
avskyvärdheter (*otäckheter, vidrigheter*) finns i
hans hjärta.

- 26 Hans hat kanske kan döljas genom list,

men hans ondska (*galenskap, bedrövliga tillstånd*) blir till sist uppenbar för alla (*helt synlig i församlingen*).

²⁷ Den som gräver en grop [*för en annan människa*] faller själv i den,
och den som rullar en sten [*för att orsaka skada*] får den över sig själv.

²⁸ En lögnaktig (*falsk*) tunga hatar sina offer (*dem den förtrycker*),
och en förförisk (*hal*) mun orsakar förödelse (*skada, undergång*).

27

Låt andra berömma dig

¹ Skryt inte om din framtid [*prisa och upphöj inte dig själv och dina planer*],
du vet ju inte [*ens*] vad den här dagen bär i sitt sköte.

² Låt någon annan berömma (*prisa, skryta över*) dig,
inte din egen mun. En främmande (*någon utanför dina egna kretsar*), inte dina egna läppar.

En dåres ilska

³ Sten väger mycket och sand är tungt,
men ännu tyngre (*mycket svårare att bära*) är en dåres provocerade ilska.

[*Jämförelsen är mellan fysiskt arbete – att lyfta sten och sand – och den stress och mentala tyngd det innebär att hantera en dåres ilska.*]

⁴ Ett vredesutbrott kan orsaka stor skada, de upprörda känslorna kan välla fram som en vårfloed,

men vem kan stå emot svartsjuka (*avundsjuka*)?

[Att utsättas för svartsjuka, eller själv vara svart-sjuk, är långt värre än ett öppet vredesutbrott.]

En sann vän säger sanningen

⁵ Bättre med öppen tillrättavisning,
än dold kärlek.

[Välmenad konstruktiv kritik tillhör äkta kärlek, men när någon är för försiktig, eller för rädd för att säga ifrån, visar sig aldrig kärleken och den förblir dold.]

⁶ Såren orsakade av en vän är utförda med ett syfte (*de är välmenande, har ett syfte och går att lita på*),

men kyssarna av en ovän är många och vilseledande.

[Om man bara hör komplimanger, som här liknas vid kyssar, så är de inte äkta, en vän säger alltid sanningen.]

⁷ Den som är mätt [*har mättat sin själ med sensuella upplevelser*] trampar (*stampar, förkastar*) honung under fötterna,

men för den hungrige smakar även det som är bittert sött.

⁸ Som en fågel som är på flykt från sitt näste
[exponerad för fara och ett obehagligt bo],

på samma sätt är det med en människa som
irrar omkring borta från sitt hem.

⁹ Olja och parfym gör hjärtat glatt,

på samma sätt fördjupas vänskapen när en
vän ger uppriktiga råd från sitt hjärta (*de ger god
eftersmak*).

¹⁰ Överge inte din och din fars vän. *[De har varit
trogna länge, lämna inte dem om de behöver din
hjälp.]*

Gå inte till din broders hus (*familj*) när du
drabbas av olycka.

Bättre med en nära granne

än en broder som är långt borta.

*[De släktmässiga banden mellan människor kan
ibland vara mindre pålitliga än genuin vänskap.]*

Gå inte bara på, tänk efter innan du agerar

¹¹ Mitt barn, var vis och gör mitt hjärta glatt,

så att jag kan svara inför mina kritiker *[de som
anklagar mig för att vara en dålig lärare]*.

¹² Den förståndige ser faran och tar skydd,

men de oförståndiga (*omedvetna, frigjorda,
utan hämningar*) går på och blir straffade (*får
böta, betala*).

¹³ *[Domaren säger till fordringsägaren:]*

Ta kläderna (*manteln*) från den som gått i borgen för en främling,

panta vad han har då han är säkerhet för en okänd (*en främmande kvinna*).

[Den som är dåraktig och tar på sig ansvaret för en främlings skulder, vars pålitlighet inte är känd, eller en äktenskapsbrytares, vars opålitlighet är känd, blir ansvarig även om det kostar honom hans mantel som pant.]

14 Den som [*inställsamt*] lovordar (*prisar*) sin granne med hög röst tidigt på morgonen, blir till en förbannelse.

15 Ett kontinuerligt droppande från ett läckande tak en dag med häftigt skyfall och en tjtande (*gnatande, ordstridande*) kvinna, båda är lika [*illa*].

16 Den som försöker lugna ner (*lägga band på*) henne kan lika gärna försöka stoppa vinden, hans högra hand möter olja [*som är hal och omöjlig att få ett grepp om*].

Järn skärper järn

17 Som järn skärper järn, så skärper en människa sin väns karaktär (*uppsyn; ordagrant: ansikte*).

[Järn skärper järn, den ena människan skärper den andra.]

18 Den som vårdar (*beskyddar*) sitt fikonsträd får äta dess frukt,

den som sköter om (*är noggrann, troget skyddar*) sin mästare blir ärad.

19 På samma sätt som ansiktet speglas i vattnet, så speglar hjärtat människan.

[Hjärtat reflekterar hur man verkligen är. Versen kan appliceras på flera sätt. Ett ogudaktigt hjärta reflekterar det jordiska, medan ett rättfärdigt hjärta reflekterar det gudomliga. Vi kan också få självinsikt genom att studera våra val, attityder, vilja och längtan – allt detta är reflektioner av vad som finns i hjärtat.]

20 Sheol (*underjorden – de dödas plats*) och Abaddon (*avgrunden, förgörelsens plats*) [*Job 26:6; Upp 9:11*] mättas aldrig,

på samma sätt mättas aldrig [*lusten i*] människans ögon.

21 Degeln används för [*att pröva och förädla*] silver och smältugnen för guld,

på samma sätt prövas en människa genom [*sin reaktion på*] smickrande tal.

22 Även om du skulle stöta en dåre bland grynen i en mortel,

skulle hans oförnuft inte lämna honom.

Var skicklig i ditt arbete

²³ Var skicklig (*vis, lär dig genom erfarenhet*) att veta tillståndet (*se ansiktet*) på din fårhjord (*flock av småboskap*),

ha omsorg (*ett hjärta*) för dina boskapsflockar,
²⁴ för rikedom (*välfärd*) [*ofta mätt i mängden boskap*] varar inte för evigt.

Består en krona [*makten i ett land*] från generation till generation?

²⁵ Efter att skörden har bärgats kommer nytt gräs upp

och när fodret samlas in från bergen,

²⁶ då kommer lammen att ge dig [*ull till*] kläder,
och bockarna kan säljas och ge pengar till att köpa ett fält.

²⁷ Och där [*på det nyinköpta fältet*] ska getterna mjölka tillräckligt med mat

till dig, din familj och till underhåll för dina tjänarinnor.

28

Överge inte undervisningen

¹ Den onde flyr även när ingen förföljer honom,
men de rättfärdiga är oförskräckta (*frimodiga*) som lejon.

² När ett land syndar [*gör uppror mot Gud*],
får det många ledare [*som kämpar om makten, eftersom Guds välsignelse och beskydd är borta*],
men när ledaren är en man med förstånd (*kunskap, insikt*), blir det långvarig stabilitet.

³ En fattig stridsman (*en stark man*) som förtrycker de svaga (*andra fattiga människor*)

är som ett skyfall som förstör skörden [*plundrar dem på allt de har*].

⁴ De som överger undervisningen (*hebr. Torah*) lovordar (*taler väl, prisar och upphöjer*) syndaren,

men de som håller fast vid undervisningen [*Guds lag, Bibelns instruktioner*] tar upp striden mot de ogudaktiga.

⁵ Onda människor förstår inte hur man dömer rättvist (*vad dom och rätt är*),

men de som söker (*hänger sig åt, frågar efter*) Herren (*Jahveh*) får full insikt.

⁶ Bättre en fattig man som är ärlig (*har integritet och vandrar upprätt*),

än en rik man som medvetet vandrar på felaktiga vägar.

⁷ Ett vist barn håller buden [*lagen, följer instruktionerna från sina föräldrar och Gud*],

men den som umgås (*associerar sig*) med slösaktiga (*impulsiva*) människor är en skam för sin far.

⁸ Den som ökar sin rikedom genom att ta ut ockerrentor (*skyhöga räntor, använder tvivelaktiga metoder, utpressning*),

samlar sin förmögenhet till någon som kommer att ta sig an (*visa nåd mot*) de fattiga [*och ge tillbaka pengarna*].

[Prefixet i det hebreiska ordet för ockerränta, beneshech ("genom" ränta), indikerar att motivet för att ge lånet är just räntan. Det är genom räntan man vill öka sitt välstånd. Ordet kommer från verbet "att bita" och beskriver hur den som lånar ut får en andel av summan. Att utnyttja någon i beroendeställning på detta sätt är något avskyvärt, se Hes 18:13. Torah (Mose undervisning) uppmanar att låna ut pengar utan ränta till sina landsmän, dock är det tillåtet att ta tillbörlig ränta av en utlänning, se 3 Mos 25:35-37; 2 Mos 22:25; 5 Mos 23:19-20.]

⁹ Den som vänder bort sitt öra från att höra undervisningen [*vägrar att lyssna och leva efter Guds bud*],

även hans bön är avskyvärd [*inför Gud*].

Den som gräver en grop ...

¹⁰ Den som leder de rättfärdiga in på en ond väg faller själv i sin grop,

men de renhjärtade kommer att få ett gott arv.

¹¹ Den rike är vis i sina egna ögon [*tror sig ha gjort allt rätt*],

men en fattig man med förstånd utforskar (*genomskådar*) honom.

¹² När de rättfärdiga triumferar är det underbart (*glädje, fest*),

men när de ogudaktiga reser sig upp [*och får makt*], håller folk sig undan.

Den som bekänner och lämnar sina synder får nåd

¹³ Den som gömmer (*täcker över, döljer*) sina synder har ingen framgång (*lycka, välgång, ekonomisk välsignelse*),

men den som bekänner och ångrar sina synder (*lämnar dem*) får nåd.

¹⁴ Välsignad (*salig, lycklig, avundsvärd*) är den som i vördnadsfull tillbedjan alltid fruktar Herren [*oavsett omständigheter*],

men den som förhärdar sitt hjärta [*mot Gud*] störtar i olycka (*råkar ut för svårigheter*).

¹⁵ Som ett rytande lejon eller en vild (*rasande*) björn

är en ogudaktig ledare över ett fattigt folk.

¹⁶ En furste (*ledare*) som saknar förstånd (*insikt, förståelse*) är en grym tyrann,

men den [*ledare*] som hatar orättfärdiga inkomster (*avskyr girighet*) ska leva länge.

¹⁷ Om en man medvetet utgjuter en människas blod [*mördar någon*],

blir han flykting ända till sin egen grav,
låt ingen understödja (*hjälpa, försörja*) honom.

18 Den som vandrar rättfärdigt (*har integritet*) ska bli räddad (*befriad, frälst*),

men den som går orätta vägar (*säger en sak men gör en annan*),

hans fall kommer plötsligt.

Om arbete och rikedom

19 Den som odlar sin jord

får en rik skörd,

men den som ivrigt (*passionerat*) jagar fåfänglighet (*moraliskt fördärvade personer; meningslösa mål, snabba pengar*)

mättas med fattigdom.

20 Den som är trogen får överflödande välsignelser (*framgångar, gåvor, frid*),

men den som snabbt vill bli rik [*oavsett pris*] ska inte bli ostraffad.

21 Att vara partisk (*ha anseende*) till personer [*i en rättslig tvist, på grund av deras status eller ställning*] är aldrig rätt,

trots det kan en del synda [*köpas för att vittna falskt*] bara för en bit bröd.

22 Den som har ett ont öga (*fullt av begär*) rusar fram för att bli rik,

omedveten om att fattigdomen hinner ikapp honom.

Sätt ditt hopp till Herren

23 Den som tillrättavisar [*i kärlek går till rätta med*] någon

får efteråt mer oförtjänt nåd [*uppskattning*] än den som bara smickrar med tungan

²⁴ Den som rånar sin far och mor och säger: "Det är ingen synd!"

Han är kompanjon med den som förgör (*raserar, dödar*).

²⁵ Den som har ett girigt hjärta rör upp tråtor (*startar tvister*),

men den som sätter sitt hopp till Herren (*Jahveh*) blir välsignad (*får framgång och blir mättad*).

²⁶ Den som bara förlitar sig på sitt förstånd (*hjärta, inre*) är en dåre,

men den som vandrar i [*Guds*] vishet blir befriad [*från många fällor*].

²⁷ Den som ger till den fattige behöver inte sakna någonting,

men den som vänder bort blicken [*för att inte se deras behov*] får många förbannelser.

²⁸ När de ogudaktiga reser sig upp [*och får makt*], gömmer sig folk (*man blir försiktig och varsam i allt man gör*),

men när de ogudaktiga förgås, ökar de rättfärdiga i antal.

29

När de rättfärdiga regerar gläder sig folket

¹ Den som gång på gång tillrättavisas
men vägrar att ta emot några råd (*förblir
hårdnackad*),

han kommer plötsligt att krossas (*bli helt
förgjord*), och är helt utan räddning (*kan inte
återhämta sig*).

² När de rättfärdiga regerar (*är i auktoritet, har
majoritet*), gläder sig folket,

men när den ogudaktige (*syndaren, den krim-
inelle*) regerar då suckar (*sörjer*) folket.

³ Den som älskar vishet gläder sin far,

men den som är med prostituerade slösar hans
rikedom.

⁴ En kung ger stabilitet till ett land genom
rättvisa,

men den som övertaxerar (*ordagrant: en man
av offergåvor*), han ödelägger det.

⁵ Den som smickrar sin nästa [*ordagrant "slätar
ut" eller "utjämnar", dvs. inte tar upp saker som
behöver redas ut*]

breder ut ett nät framför sina egna steg (*fötter
– hebr. paam*).

[*Konsekvensen av att säga att allt är väl och
smickra någon, när det i själva verket inte är
sanningen gör att det blir trassel i relationer.*]

⁶ En ond persons överträdelse för med sig en
snara,

men den rättfärdige sjunger och gläder sig.

[Den rättfärdige har en tillförsikt och trygghet i Gud som gör att han kan glädja sig.]

⁷ Den rättfärdige bryr sig om (*engagerar sig och tänker på*) de svagas rättigheter,

men en ond man har inget intresse av sådan kunskap.

Var vis och lyssna inte på lögn

⁸ Dårar kan uppvigla (*skapa upplopp i*) en stad,
men visa män får vreden att lägga sig.

⁹ Om en vis man går till rätta (*argumenterar*) med en dåre,

då möts han av ilska och hånskratt om var-tannat, och det blir aldrig en lugn stund.

[Det är omöjligt att komma överens med en dåre och få ett avslut på en tvist oavsett vilket humör dåren är på.]

¹⁰ De blodtörstiga hatar den som är oskyldig (*den som är ren och vill leva rätt*),

men de rättfärdiga skyddar hans liv.

¹¹ En [*självgod högfärdig*] dåre ventilerar alla sina känslor (*har ingen självkontroll*),

men den vise behärskar sig [*stillar sina känslor*].

12 Om en ledare (*furste*) har för vana att lyssna på (*uppmärksamma, ta till sig*) lögn (*falskhet*),

då blir hans undersåtar också ohederliga (*ogudaktiga, överträder lagar, begår brott, ljuger*).

13 Den fattige och den som förtrycker människor har detta gemensamt:

Herren (*Jahveh*) ger deras ögon ljus. [*Alla människor har fått livet som en gåva.*]

14 Den kung (*ledare*) som behandlar de svaga rättvist [*dömer rättvist oavsett status*],

hans tron ska bestå för alltid.

15 Besträffning och tillrättavisning ger vishet,

men en yngling (*tonåring*) lämnat till sig själv [*utan uppfostran och tillsyn*] drar skam över sin mor.

16 När de ogudaktiga (*syndarna, kriminella*) blir fler (*i antal och auktoritet*) då ökar också synden (*överträdelserna*),

men de rättfärdiga ska se deras fall.

[*Oavsett hur djupt synden har nått så finns det hopp, de rättfärdiga ska en dag se rättfärdigheten segra!*]

17 Tillrättavisa din son [*undervisa och träna honom i det som är rätt*],

så får du lugn och ro (*vila, frid*). Ja, han blir en glädje för dig.

Utan profetisk uppenbarelse släpper folket sina hämningar

18 Där det inte finns någon profetisk uppenbarelse (*vision, klarsyn, ingen uppenbarelse om Gud och hans ord*),

där släpper folket sina hämningar (*behärskning, självkontroll, återhållsamhet*),
men den som håller undervisningen [*följer Guds instruktioner – hebr. Torah*],

han är välsignad (*lycklig, avundsvärd*).

[Om det inte finns något högre mål och mening i en människas liv, då finns det ingen anledning att kämpa för det rätta, då lever man bara för dagen och släpper sina hämningar.]

19 En tjänare blir inte tillrättavisad med bara ord,

han kanske förstår, men kommer inte att gensvara.

20 Ser du en människa som är alltför ivrig att tala (*talar i tid och otid*)?

Det finns större hopp för en självgod däre än för honom.

21 Om en tjänare skäms bort från ungdomen,
då blir han uppstudsigt med tiden.

[Han blir till sist otacksam och glömmer bort varifrån han kom, han blir svag och till en sorg för kungen.]

²² En ilsken man rör upp trätor (*ordstrider*),
den som är hetlevrad begår många synder.

²³ En människas högmod tvingar denne att böja
(*ödmjuka*) sig,
medan den som har en ödmjuk ande kommer
att äras.

²⁴ Den som delar [*stöldgods*] med en tjuv hatar
sitt eget liv (*hämlaren är sin egen fiende*).
Han hör eden [*i rättssalen*], men berättar
inget.

²⁵ Människofrukten för med sig en snara [*Ords*
29:6],
men den som förtröstar på (*sätter sitt hopp*
till; tar sin tillflykt till) Herren (*Jahveh*)
blir beskyddad [*satt i säkerhet på en*
oåtkomlig höjd].

*[Ständig oro och vaksamhet gentemot människor
liknas vid en snara, medan en upphöjd och säker
plats ger ro och frihet att se verkligheten utifrån
Guds perspektiv.]*

²⁶ Många söker (*kräver*) att få komma inför
en ledare [*för att få bekräftelse, rättvisa,*
förmåner],
men Herren (*Jahveh*) är den som [*rättvist*]
dömer varje människa.

²⁷ En orättfärdig man är avskyvärd (*motbju-*
dande) för de rättfärdiga,

på samma sätt är den som har en god moral (*vandrar rätt*) avskryvärd (*motbjudande*) för den ogudaktige.

30

FEMTE SAMLINGEN: Agurs ord (kap 30)

¹ Gudomligt inspirerade ord (*profetiska ord*) från Agur, Jakes son.

Så förkunnade (*proklamerade*) han till Itiel – till Itiel och Ukal.

[Agur var antagligen en vis man. Detta kapitel skiljer sig från resten av Ordspråksboken och har inte strikta ordspråk, kanske är det Salomo som kallar sig Agur och hans far David är Jakes. Alla hebreiska namn har också en betydelse, därför finns det även översättningar som översätter betydelsen och då får en friare tolkning.]

- Agur betyder: "en som samlar ihop".

- Jakes betyder: "utan skuld".

- Itiel betyder: "Gud är med mig".

- Ukal betyder: "uppslukad".

Frasen "Gudomligt inspirerade ord", är på hebreiska ordagrant massa som också kan syfta på en plats, och i så fall är det den staden Agur kom från.]

² Jag [Agur] är för oförnuftig för att kallas människa (*jag är urskillningslös som ett vilt djur*)

och har inte insikt och förståelse [*för all min världsliga kunskap är ingenting värd i förhållande till Guds vishet*].

³ Jag har inte lärt mig Guds vishet
så att jag kan ha kunskap om den Helige.

⁴ Vem har stigit upp till himmelen och kommit
ner igen?

Vem har fångat vinden i sina händer?

Vem har omslutit vattnet i sin mantel?

Vem har fastställt jordens gränser?

Vad är hans namn, och vad är hans sons namn,
vet du det?

[Underförstått är Gud svaret på dessa frågor. Liknande retoriska frågor finns i Job 38-41 och Jes 40:12-14. Guds son nämns inte vid namn, men här anas en tidig profetia om den kommande Messias, se Luk 1:31-33.]

⁵ Varje löftesord från Gud (*Eloha*) [*Elohim i singular – den ende Guden*] är prövat och renat;

Han är en sköld för dem som tar sin tillflykt
(*sätter sitt hopp*) till honom.

⁶ Lägg inte till något till hans ord, då
tillrättavisar (*dömer*) han dig,
och det visar sig att du är en lögnare.

⁷ Två saker frågar (*önskar, ber*) jag [*dig Gud*],
vägra mig dem inte innan jag dör.

⁸ Låt fåfänglighet (*tomhet, tomt prat, lögn*) vara
långt borta från mig.

Ge mig varken fattigdom eller rikedom;

Låt mig få den mat jag behöver.

⁹ Om jag har överflöd kanske jag skulle förneka dig och säga "Vem är Herren (*Jahveh*)?",
eller om jag var fattig kanske jag skulle stjäla och på så sätt vanära Guds (*Elohim*) namn.

¹⁰ Förtala inte en tjänare inför hans herre,
då kommer han att förbanna dig [*p.g.a. din falska anklagelse mot honom*],
och du är skyldig [*får böta, betala priset för ditt förtal*].

¹¹ Det finns en typ av människor (*en generation, ett släkte*)
som förbannar sina fäder och inte välsignar sina mödrar.

¹² Det finns en generation (*ett släkte*) som är rena i sina egna ögon,

men som inte är renade från sin smuts.

¹³ Det finns en generation (*ett släkte*)

– hur stolta är inte deras ögon, och deras blickar är fulla av högmod.

¹⁴ Det finns en generation (*ett släkte*) vars tänder är som svärd,

ja, deras framtänder är som knivar.

De slukar de svaga från landet (*marken*) och de fattiga från människosläktet.

Fyra som aldrig blir mättade

¹⁵ Blodigeln har två döttrar som ropar:

"Ge mig, ge mig".

Det finns tre som aldrig mättas,

ja, fyra, som aldrig säger: "Nu räcker det":

16 Sheol (*graven, underjorden – de dödas plats*).

Det ofruktsamma skötet.

Jorden som inte kan mättas med vatten,

Elden, som aldrig säger: "Nu räcker det."

17 Ögat som hånar sin far

och föraktar att lyda sin mor

ska dalens korpar hacka ut,

och de unga örnarna ska sluka det.

Fyra ting som går mig över huvudet

18 Det finns tre ting som går mig över huvudet,
ja, fyra, som jag inte kan förstå:

19 Örnens väg (*bana*) i luften.

Ormens väg över klippan.

Skeppets väg mitt i havet.

En mans (*kavaljers, hjältes; en man i sina bästa
år – hebr. giver*) väg till (*hos*) en ung kvinna
(*hebr. almah*).

*[En gemensam nämnare för alla dess fyra är att
de lämnar inget synligt yttre spår, man kan inte
se var en örn har flugit, en orm har slingrat fram
på klippan eller ett skepp (en flotta) har passerat.
Inte heller syns kärleken mellan en man och en
kvinna.]*

20 På samma sätt är det med kvinnan som begår
äktenskapsbrott,

hon äter, torkar sig om munnen

och säger: "jag har inte gjort något fel."

*[Författaren förundras över hur två personer
kan vara förenade i något så intimt som en*

sexuell relation och tro att det inte lämnar några som helst spår.]

Fyra ting som får jorden att darra

²¹ Under tre ting darrar (*skakar, skälver*) jorden, ja, fyra, som den inte kan bära:

²² En tjänare som regerar. [*Han är inte lämpad för uppgiften.*]

En dåre (*hebr. nava*) som frossar i mat. [*Han saknar självbehärskning, äter och dricker tills han är redlös. T.ex. Naval i 1 Sam 25:36-37*]

²³ En gift kvinna som är försmådd (*oälskad; ordagrant: hatad*). [*Hon blir bitter och hämndlysten när hon inte är älskad. T.ex. Leah, se 1 Mos 29:30-35.*]

En tjänstekvinna som tränger undan sin husmor. [*Hon orsakar osämja och bitterhet. T.ex. Hagar och Sarah, se 1 Mos 16:4-5*]

[Alla dessa fyra ting bidrar till oordning, splittring och strid. De hindrar alla ett ansvarsfullt liv där familjer och samhällen kan fungera på ett bra sätt. Det finns en parallell struktur där de två första handlar om män, de två sista om kvinnor. I ett kiastiskt mönster fokuserar det första och sista på någon som får en ställning som personen inte kan hantera. De två centrala handlar om överflöd respektive brist, bägge kan orsaka problem.]

Fyra små men visa djur

²⁴ Det finns fyra små varelser på jorden, men de är väldigt visa:

25 Myrorna är inte ett starkt folk, trots det samlar de in mat under sommaren.

26 Klippgrävlingarna [*klippfyraxar*; se 3 Mos 11:5] är ett klen folk, ändå bygger de sina hus i berget.

27 Gräshopporna har ingen kung [*över sig*], ändå går de ut avdelade (*uppställda*) som en vältränad armé.

28 Spindeln kan du fånga med händerna, ändå finns den i kungliga palats.

Fyra med ståtlig gång

29 Tre ting rör sig fram ståtligt, ja, fyra är det som har en ståtlig gång:

30 Lejonet, som är det mäktigaste bland djuren, som inte väjer för något.

31 Stridshästen.

Bocken.

Kungen [*när hans armé är med honom*] och det inte är uppror.

32 Om du har agerat dåraktigt (*agerat utan att tänka*) och upphöjt dig själv,

eller om du medvetet planerat synd, lägg handen på munnen [*sluta omedelbart*].

33 På samma sätt som mjölk (*grädde*) blir till smör (*ost*) när man stöter det,

och ett slag på näsan orsakar näsblod,

så frambringar vrede (*ilska*) gräl (*dispyter, ordväxling, tvister, konflikter*).

31

SJÄTTE SAMLINGEN

En mors förmaningar till en blivande kung

¹ Ord av kung Lemuel – en börda (hebr. masa)
som hans mor lärde (fostrade, instruerade)
honom.

[Lemuel betyder "tillhör Herren" och är troligtvis ett symboliskt namn på Salomo. Det innebär då att det är hans mor Batsheva (Batseba) som ger honom dessa ord. Hon var också rikets drottningmoder (hebr. gevirah), en officiell titel för kungens mor. Hon var "rikets första dam" och den mest inflytelserika kvinnan i det kungliga hovet och kungens främsta rådgivare. Nu följer tre strofer:]

² Vad (varför), min son,
ja, vad (varför), mitt skötes son [*min son som jag själv fött*],
ja, vad (varför), mina löftens son [*som jag fått som bönesvar*]?]

[Den trefaldiga upprepningen av hebr. mah (vad/ varför) är troligtvis en förkortning på "vad ska jag säga" eller "vad ska du göra som kung" eller ett nästan uppgivet "varför". Upprepningen visar på allvar. Följande versar visar på två områden som hon oroade sig för, när det gällde hennes son: hans relationer med kvinnor och alkohol.]

1) Lev inte ett utsvävande liv

³ Ge inte din kraft åt kvinnorna,
och en väg (*lev inte i en livsstil*) som utplånar
(suddar ut) kungar.

[Hebr. machah används om hur text från antika bokrullar (gjorda av läder) raderades. Materialet var dyrt så man återanvände dem och bläcket tvättades bort. Här beskriver det en livsväg (hebr. derech) som gradvis tar bort texten (gör den suddig och oläslig), tills den helt är borta. Se även Pred 7:26.]

2) Akta dig för alkohol

⁴ Det passar sig inte för kungar, Lemuel,
det passar sig inte för kungar att dricka vin,
eller för furstar (*prinsar; makthavare – hebr. razan*) att sukta efter starka drycker (*rusdryck, alkohol*) *[Pred 10:16-17]*

⁵ Så att han dricker och *[i fyllan]* glömmen (*förskjuter*) vad som huggits ut och ristats in *[vad som är påbjudet i lagen]*

och förvränger rätten för alla nödens barn (*söner*).

⁶ Ge *[i stället]* starka drycker *[som medicin]* åt den som håller på att förgås (*är på väg att dö*),
och vin åt dem som är förbittrade *[har smärta]*. *[Enligt Talmud ska en person som leds ut för att bli dödad ges vin blandat med myrra för att lindra smärtan.]*

⁷ Låt honom dricka
och glömma sin fattigdom *[sitt bedrövliga tillstånd]* och sin möda (*sitt elände*).

3) Använd din makt för att hjälpa de hjälplösa

⁸ Öppna din mun för den stumme *[för den som inte kan föra sin egen talan],*

för alla värnlösa barn (*förintelsens söner*) [*de överlevande och hjälplösa som annars tynar bort*].

⁹ Öppna din mun, döm (*hebr. shafat*) rättfärdigt [*regera med rättvisa*],

försvara (*plädera, vädja*; håll rak kurs – *hebr. din*) för den betrycktes och fattiges talan.

Alef-Bet för ett bra äktenskap

¹⁰ [Detta avslutande stycke beskriver en god hustru som handlar frimodigt, klokt och förståndigt. Fokus är kvinnan, men här finns även lärdomar för hur goda familjerelationer byggs upp och hur make och barn interagerar med henne, se vers 28, 29 och 31. Detta stycke är också en sammanfattning av hela Ordspråksboken och en hyllning till den personifierade visheten. Stycket är skrivet som poesi i en alfabetisk form. I en sådan s.k. akrostisk dikt utgår varje rad från de tjugotvå hebreiska konsonanterna i ordningsföljd. De hebreiska bokstäverna är mer än bara bokstäver, de är symboler och har också ett talvärde. Ofta förstärker symbolen versen och gör betydelsen ännu mer tydlig. Svenska Kärnbibeln tar med symbolen och skriver också inom hakklammer vad den symboliserar. Det ord som börjar med den aktuella bokstaven skrivs också i fetstil för att indikera att det är ett extra viktigt ord just i den versen.]

§ – alef

Vem kan hitta **en ärbar hustru**[som är driftig, duktig, intelligent och har god karaktär]?

Hon är långt mycket mer dyrbar än juveler (rubiner, pärlor).

[Den första hebreiska bokstaven är: א – alef. Tecknet föreställer en oxe som symboliserar styrka, ledaren, den första och det viktigaste. I denna vers är det frasen "en ärbar hustru" som börjar med denna bokstav, vilket förstärker att den viktigaste egenskapen hos en kvinna är hennes karaktär. Att få en ärbar hustru är mycket värdefullare än materiell rikedom. På samma sätt är det med visheten, den är det viktigaste att finna.]

ב – bet

¹¹ Hennes man **litar** fullständigt på henne i allt och behöver inte sakna någonting. *[Orda-grant "har inget behov av plundring". I samband med äktenskap kan det syfta på att han inte behöver söka kärlek och tillgivenhet hos andra kvinnor.]*

[Den andra hebreiska bokstaven är: ב – bet. Tecknet avbildar ett tält eller ett hus. Bokstaven symboliserar den plats man bor på, eller de som är i huset – ens familj. I den här versen är det ordet "litar" som börjar med denna bokstav. Tecknet förstärker hur viktig gemenskapen och den absoluta tilliten mellan man och hustru är.]

ג – gimel

¹² **Hon gör det som är gott** för honom, inte det som är ont,
i alla sina livsdagar.

[Den tredje hebreiska bokstaven är: ג – gimel. Tecknet avbildar en kamel. Bokstaven symboliserar rikedom och storhet. Verbet "Hon gör det som är gott" börjar med denna bokstav, och förstärker att hon är en positiv kraft som för med sig välgång och framgång, och inte smärta och förödelse.]

ד – dalet

¹³ **Hon söker**(frågar efter – engagerar sig för att få fram) ull [till varma kläder på vintern] och lin [som är svalt på sommaren],

och ser fram emot att arbeta och göra kläder av det.

[Den fjärde hebreiska bokstaven är: ד – dalet. Tecknet avbildar en dörr. Bokstaven representerar att kunna fatta beslut och välja rätt väg. Frasen "Hon söker" börjar med denna bokstav och förstärker hur hon väljer rätt beslut.]

ה – he

¹⁴ **Hon är** som ett handelsskepp fyllt med exotiska varor,

hon tar hem dem [till sin familj] från andra sidan jorden.

[Den femte hebreiska bokstaven är: ה – he. Tecknet avbildar en människa med uppsträckta händer. Bokstavens betydelse är att se, titta, andas och att få uppenbarad insikt om något stort och viktigt som pekats ut. Det symboliserar ofta att se och ha perspektiv. I denna vers är det "Hon är" som börjar med denna bokstav, detta belyser

hur hon till och med lyckas med internationella affärer. Hon är företagsam och har vision och framåtanda.]

י – vav

¹⁵ **Och** hon går upp tidigt på morgonen,
och förbereder mat [även andlig mat] till familjen

och ger de anställda (tjänsteflickorna) sina portioner (delegerar arbetsuppgifterna).

[Den sjätte hebreiska bokstaven är: י – vav. Tecknet avbildar en tältpinne, en krok eller en hängare. Rent praktiskt var det tältpinnen som höll tältduken uppe. Den binder ihop olika saker. På samma sätt används bokstaven i grammatiken för att binda ihop ord till meningar. Orden "och", "men", "alltså" osv. börjar med vav. I denna vers är det ordet "och" som börjar med denna bokstav. Detta förstärker sambandet med versen innan. Att hon både tänker på andra och på familjens behov.]

י – zajin

¹⁶ **Hon planerar för** en åker,
från hennes egen inkomst planterar hon en vingård.

[Den sjunde hebreiska bokstaven är: י – za-jin. Tecknet avbildar ett svärd och symboliserar rörelse och iver. Bokstaven används i verbet "Hon planerar för" och betonar att hon är duktig och alert, hon investerar familjens resurser så de växer.]

𐤇 – chet

17 Hon är fylld med kraft [*andlig, mental och fysisk*],
och **kavlar ivrigt upp ärmarna** för att sätta igång.

[Den åttonde hebreiska bokstaven är: 𐤇 – chet. Tecknet avbildar ett staket. Bokstaven symboliserar något som binder samman och inhägnar, rent fysiskt som ett staket eller en mur, eller socialt som vänskap och kärlek. I denna vers är det ordet "kavlar ivrigt upp ärmarna" som börjar med den bokstaven. Att just denna bokstav används här belyser hur hon engagerar sig för familjen med hela sin kraft. Hon älskar familjen och gör allt för att hålla ihop den.]

𐤈 – tet

18 **Hon försäkrar sig om** att resultatet av arbetet är bra, [*Ordagrant "hon smakar på arbetet", hon har en känslighet och vet vad som är bra och dåligt för familjen.*]

hennes lampa (*ande, livslust*) slocknar inte på natten. [*Natt kan symbolisera tider av problem, sorg och oro. Trots svårigheter ger hon inte upp.*]

[Den nionde hebreiska bokstaven är: 𐤈 – tet. Tecknet avbildar ett huvud och en svans och föreställer antingen en orm i en korg eller en människa böjd i ödmjukhet. Paradoxalt nog kan bokstaven symbolisera både ont och gott – antingen rebelliskhet eller godhet. I den här versen börjar verbet "Hon försäkrar sig om" med denna bokstav. Här förstärker det att hon vet vad

som är gott och vad som är dåligt. Hon är andligt vaksam och vet vad som för familjen samman och vad som splittrar den.]

י – jod

¹⁹ **Sina händer** sträcker hon mot sländtrissan, ja, hennes händer (*hebr. kaf*) fattar (*har fått ett stadigt grepp*) om sländan.

[Den tionde och minsta hebreiska bokstaven är: י – jod. Tecknet avbildar en arm eller en sluten hand. Handen symboliserar styrka och kraft. Det hebreiska ordet för "Sina händer" börjar med denna bokstav, vilket förstärker att hon inte är rädd för att arbeta. Slända och sländtrissa används för att manuellt framställa tråd och garn.]

כ – kaf

²⁰ **Sin hand** öppnar hon för (*har hon sträckt/räckt ut till*) den fattige (*den betryckte – hebr. ani*),

ja, sina händer (*armar – hebr. jad*) sträcker hon ut (*har hon räckt fram*) mot den behövande (*hebr. evion*) [*till den som är i nöd*].

[Den elfte hebreiska bokstaven är: כ – kaf. Tecknet avbildar en handflata och symboliserar givmildhet. I denna vers börjar det hebreiska ordet för "Sin hand" på Kaf, vilket förstärker att hon ger frikostigt. Hon fyller både materiella och själsliga behov. Hebreiskans vanligaste två ord för hand, kaf och jad, förekommer bägge varsin gång både i vers 19 och 20. Tre av dessa fyra

gång används den hebreiska dual-formen som beskriver två händer. Notera att det står "den fattige" och "den behövande" i singular. Hjälpens är personlig – ingen kan hjälpa alla, men alla har vi någon behövande vi kan sträcka ut våra händer mot.]

ל – lamed

- 21 **Hon är inte rädd** för snön (vinter och kyla),
för hela hennes familj är klädd i rött [dyrbara
kläder som också var varma].

[Den tolfte hebreiska bokstaven är: ל – lamed. Tecknet avbildar en herdestav eller oxpiska. Den beskriver ofta auktoritet, eller något som motiverar och gör så att något sker. Ordet "inte" i det sammansatta ordet "Hon är inte rädd" börjar med denna bokstav och förstärker att hon inte är rädd för framtiden, hon är förberedd att möta vintern. Den grekiska översättningen översätter rött med "dubbla lager". De röda tygerna var dyrbara (2 Sam 1:24; Jes 1:18; Jer 4:30). Hon har iordningställt kläder som både är dyrbara och varma. I en poetisk text kan även färgen rött symbolisera värme, glöd och eld, i kontrast till vit snö.]

מ – mem

- 22 Hon bäddar sängen med **mjuka lakan**,
och hennes nattlinne är purpurfärgat av finaste silkestyg.

[Den trettonde hebreiska bokstaven är: מ – mem. Bokstaven står för vatten, folk, nationer och

språk. I samband med äktenskap representerar det även sexualitet. Ordet "mjuka lakan" börjar med denna bokstav, och förstärker att Gud har skapat sexualiteten och att det är något fint som tillhör äktenskapet.]

נ – nun

²³ Hennes man är **högt respekterad** i sitt arbete, han sitter bland de äldste i portarna [*där rätt skipades och etik och moral diskuterades*].

[Den fjortonde hebreiska bokstaven är: נ – nun. Tecknet avbildar ett sädeskorn som börjat gro och beskriver ofta avkomma och kontinuitet. Ibland förknippas det också med en fisk eller en orm. Det används ofta för att beskriva en fortsättning och kontinuitet. I den här versen börjar ordet "högt respekterad" på denna bokstav och förstärker att hennes man i vishet leder landet framåt och ger en bra framtid för kommande generationer.]

ד – samech

²⁴ Hon tillverkar fina **linneskjortor**(dräkter, klänningar) och säljer dem, hon förser köpmännen med bälten. [*Antagligen fina broderade matchande bälten i silke som användes till linneskjortorna.*]

[Den femtonde hebreiska bokstaven är: ד – samech. Tecknet avbildar en pelare och symboliserar stöd och stabilitet. I den här versen är det ordet "linneskjortor" som börjar med denna

bokstav, och förstärker att familjen är försörjd och har ekonomisk stabilitet.]

𐤅 – ajin

²⁵ **Styrka** och värdighet är hennes klädnad (*hennes position är säker och stark*),

och hon gläder sig över framtiden. [*Eftersom hon vet att hon och hennes familj är redo att möta den.*]

[*Den sextonde hebreiska bokstaven är: 𐤅 – ajin. Tecknet avbildar ett öga eller en vattenkälla. Den symboliserar ofta profetisk klarsyn och uppenbarelse. Här är det ordet "Styrka" som börjar med denna bokstav, och förstärker att hennes styrka kommer inifrån, hon vet vem hon är och är trygg i sin identitet.*]

𐤍 – pe

²⁶ När hon öppnar **sin mun** talar hon vishet (*andlig vishet talad med färdighet*),

på hennes tunga finns nådens (*den omsorgsfulla kärlekens*) undervisning.

[*Hon ger vänliga förmaningar, hennes råd ges i en anda av kärlek, godhet och trofasthet.*]

[*Den sjuttonde hebreiska bokstaven är: 𐤍 – pe. Tecknet avbildar en mun. Symboliserar ofta tal och relationer. Här är det ordet "sin mun" som börjar med denna bokstav. I den här versen förstärks hur viktig kommunikation är i ett äktenskap, och att den sker i kärlek.*]

𐤕 – tsade

27 Hon är uppmärksam(vakar) på allt som sker i hemmet (*ordagrant "vakar över vägarna till och från huset", hon är andligt alert på vad som tillåts komma in i hemmet*) och lathetens bröd (*skvaller, missnöje, självömkan*) tar hon inte i sin mun.

[Den artonde hebreiska bokstaven är: **צ** – tsade. Tecknet avbildar en fiskkrok. Symboliserar ofta rättfärdighet och här är det just verbet "Hon är uppmärksam" som börjar med denna bokstav. Ett ovanligt ord för vägar används här. I Job 6:19 beskriver det resande köpmän och i Ps 68:25 "kungens segermarsch". Det är viktigt att vara uppmärksam på vad man tillåter komma in och ske i sitt hem, att man inte bjuder in orättfärdighet. Det man sår får man skörda. Brödet är den färdiga produkten från vetet som har såtts. Uttrycket "lathetens bröd" är alltså resultatet av likgiltighet och ouppmärksamhet på vad som kommer in i hemmet.]

פ – qof

28 Hennes barn växer upp,

och välsignar henne.

Hennes man

skryter också över (*talar gott, lovordar*) henne:

[Den nittonde hebreiska bokstaven är: **פ** – qof. Tecknet avbildar ett nålsöga eller baksidan på ett huvud och är också en bild på att stå bakom någon och hjälpa. I den här versen är det orden "växer upp" som börjar på den bokstaven.]

Tacksamhet och uppskattning för vad kvinnan gör kommer inte alltid direkt, framifrån, utan ofta senare bakom ryggen på kvinnan. Det är först när barnen växt upp de tackar för en god uppfostran.]

𐤒 – *resh*

²⁹ **"Många** kvinnor är ärbara (nobla, duktiga),
men du överträffar varenda en av dem."

[Den tjugonde hebreiska bokstaven är: 𐤒 – resh. Tecknet avbildar ett huvud från sidan och symboliserar förmågan att se. Ordet "Många" börjar med denna bokstav och förstärker att många kommer att se hur ärbär hon är. Versen indikerar också att uppskattning och lovprisning kommer direkt till henne från hennes make. Detta till skillnad från barnen, se föregående vers, som först när de växt upp visar sin uppskattning.]

𐤔 – *shin*

³⁰ **Lögn**(falskhet, bedräglighet) är oförtjänt nåd
(chen) [charm kan förleda]

och flyktig (kortvarig) är skönhet,
men en hustru (kvinna) som fruktar (vördar,
respekterar) Herren (Jahveh)

– hon ska prisas (uppskattas, äras).

[Den tjugoförsta hebreiska bokstaven är 𐤔 – shin. Tecknet avbildar två tänder, och symboliserar ofta att krossa och att förgöra något. I denna vers är det ordet "Lögn" (hebr. sheqer) som börjar med denna bokstav och förstärker att yttre skönhet och charm är något som förgås.]

𐤕 – *tav*

31 Ge henne erkännande för vad hon gör (*låt henne ta del av vinsten; hennes händers frukt*),
och låt hennes gärningar [*sätt att leva*] prisa
henne i portarna [*där folket samlas*].

[Den tjugioandra hebreiska bokstaven är: נ – tav. Tecknet föreställer en punkt, en signatur eller ett kors. Som den sista bokstaven är detta en signatur och symboliserar ofta det som avslutar och fulländar. Verbet "Ge henne" börjar med denna bokstav, och förstärker hur viktigt det är att mannen ger sin hustru erkännande. Som den sista punkten är detta en signatur av Batseba som avslutar råden till Salomo.]

**Svenska Kärnbibeln - en expanderad
översättning
Swedish: Svenska Kärnbibeln - en expanderad
översättning (New Testament)**

copyright © 2017-2024 Svenska Kärnbibeln

Language: Swedish

Contributor: Svenska Kärnbibeln

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2025-07-10

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 10 Jul 2025 from source files dated 10 Jul 2025

c5cfac14-0500-50d4-bd1a-4691a8b8b3b6